Rok X. Warszawa, Listopad-Grudzień 1935. № 9-10.

RUCH LITERACKI

ZAŁOŻONY PRZEZ BRONISŁAWA GUBRYNOWICZA

WYCHODZI CO MIESIĄC, Z WYJĄTKIEM LIPCA I SIERPNIA

DZIESIĘĆ ZESZYTÓW TWORZY TOM

TOWIANIZM NARCYZY ŻMICHOWSKIEJ

1. O sympatjach Żmichowskiej do Sprawy Bożej Towiańskiego wiadomo było oddawna — z tradycji; ona sama nie robiła z nich przecież tajemnicy. Oddawna też zanotowała je historja literatury, ale — trzeba powiedzieć — odrazu zrobiła to bałamutnie, i bałamuctwo to — złe przydając do zła — podtrzymuje, wzmocnione jeszcze, do dziś dnia. Warto się pokusić, by je choćby częściowo usunąć a fakt sam w miarę możności bliżej wyświetlić.

Wiadomość o tym towianizmie podał pierwszy P. Chmielowski. We wstępie do I tomu „Listów" Żmichowskiej (1885) wspomniał o nim i spróbował go zdeterminować chronologicznie. Jego zdaniem Narcyza wnet po śmierci brata Janusza (1843) zetknęła się i związała z szerzącym się w Warszawie towianizmem, a przyjętym ideom jego dała wyraz w wierszu „Głos Pański w więzieniu" (ok. 1850).

Źródła tej informacji Chmielowski nie podał, wnosić jednak należy, że oparł ją na wydawanych właśnie „Listach". Jakoż rzeczywiście, w pomieszczonych w I t. listach do brata Erazma jest pod r. 1843 dwukrotna wzmianka o towianizmie, — cóż kiedy żadna z nich nie świadczy o braterstwie w idei, a choćby nawet o głębszej sympatji. Raz, wspominając o „różnych wieściach", jakie ją doszły o Goszczyńskim, o jego ideowem załamaniu się [1], dodaje Narcyza, że nie wierzy, by ten czcigodny człowiek mógł zejść na manowce; „czasem myślę sobie, że prędzej w Towiańskiego uwierzę, niż przestanę wierzyć w twego przyjaciela, co Króla zamczyska napisał" (I, 63). Ze wzmianki tej wolno tyle tylko wnioskować, że Żmichowska, mając wybierać między odstąpieniem zasad demokratycznych a przyjęciem towianizmu, z dwojga złego uważała towianizm za zło mniejsze. W czerwcu zaś tegoż roku napomyka bratu, że owszem, „uczuciowość towianizmu" mogłaby mieć dla niej coś ponętnego, ale odraża ją od niej widoczne tam „szarlatańство" [2]; to też — donosi równocześnie — po pewnem wahaniu ostatecznie „przystała do n a j c z y n n i e j s z y c h" (I, 84), t. zn. związała się z działalnością Centralizacji Pol. Towarzystwa Demo-

---

[1] Tak przedstawiono towianizm Goszczyńskiego w poznańskim demokratycznym „Tygodniku Literackim" Wojkowskich (1843).

[2] Podobnież w r. 1845 Żmichowska kostycznie wyraża się o mistycznych marzeniach jakiegoś towiańczyka, poznanego w salonie p. Łuszczewskiej. Zob. „Listy N. Żmichowskiej i Z. Węgierskiej". Częstochowa 1934, s. 39.

kratycznego. O towianizmie Żmichowskiej w r. 1843 nie może być jeszcze mowy.

Niemniej tezę tę przyjął monografista „Poganki”, Maurycy Mann, a nawet wyciągnął z niej dość daleko idące wnioski przy interpretacji idei utworu; w idei tej mianowicie doszukiwał się ech towianizmu, wcale wyraźnie tam jakoby (w wydobyciu różnic między duszą pogańską a chrześcijańską) się odzywających [1]. Co więcej, autor usiłuje tam podeprzeć tezę przyjętą, wzmocnić ją dowodem napozór za nią mówiącym, a Chmielowskiemu jeszcze niedostępnym.

W r. 1906 wyszedł III tom „Listów” Żmichowskiej, a w nim obszerna korespondencja z B. Moraczewską. Otóż rzeczywiście w tych wynurzeniach Narcyzy parokrotnie nawija się pod uwagę sprawa towianizmu. Zachodzi to zwłaszcza w listach z r. 1852 i 1853. Są to listy smutne. Po wyjściu z więzienia popadła była Żmichowska w wyraźną prostrację, zgnębiła ją małoduszność steroryzowanego społeczeństwa; żali się na nią w słowach bolesnych.

„Gdyby mieć — pisała — tylko z reakcją rządów do czynienia, gdyby z wszystkiemi pułkami i knutami cara, — to bajka jeszcze; ale co przeciw złamaniu ducha poradzić, czem się od znicestwienia w istocie własnej uratować, — ja nie wiem, lecz Bóg wie. Siebie tymczasem ratuję boleścią“ (III, 291).

Otóż z tego przygnębienia pragnie się Żmichowska wznieść, opierając się o wyższe dusze przyjaciółek ideowych, takich jak Bibjanna. I tu właśnie tłumaczy się zasłyszaną praktyką życia duchowego towiańczyków:

„Towiańczycy — pisze — w chwilach najcięższych każą się modlić do wszystkich różnorodnych duchowych potencyj: do Napoleona i Aleksandra, może teraz do Welingtona samego, żeby przez modlitwę natchnąć się tem, co w nich było główną treścią ich osobistości, t. j. siłą i krzepkością, bez względu na zastosowanie tak jednej jak drugiej: — czy siła knuta, czy siła miecza — nie pytaj, byle siła. — Otóż Bianeczko, przypominasz sobie zapewne, że ja miałam z natury lekką ku towianizmowi pochyłość, ale na mój sposób, — wyłączając Towiańskiego i Napoleona, zmieniając wiele innych rzeczy. Inwokacja duchów pomocniczych także maleńkim poprawkom uległa, ale kardynalna jej zasada tak przypadła do mego serca i rozumu, że jej stale wierną będę, a nawet wierną byłam, choć nieświadomie, w przeszłości“ (III, 289).

Ustęp ten wydał się Mannowi dostateczną podstawą, by mówić o roli idei towianistycznych w „Pogance”. Podstawa to jednak za słaba, a wniosek zbyt śmiały. Ustęp cytowany mówi niewątpliwie o pewnych predyspozycjach towianistycznych Żmichowskiej owego czasu. Widzimy z niego również, że zasłyszała ona już podówczas cośniecoś z ideologji Sprawy Bożej, gdzie streszczona w cytowanym liście komunja duchów odgrywała rzeczywiście rolę znaczną; jasne jest wreszcie, że Żmichowska już wtedy gotowa była z ideologji tej cośniecoś zaakceptować. Ale jak niewiele i jak zdaleka! Z towianizmem wiąże ona potrzebę oparcia się o duchy wyższe, silne. Ale cóż to za towianizm, co wyłącza ideę napoleońską i inne istotne elementy nauki, co wyłącza samego Towiańskiego, nie uznaje misji Mistrza, t. zn. nie czyni zadość głównemu warunkowi zwolennictwa! Mówić na podstawie tego listu, że Żmichowska była towianistką, wierną zwolenniczką Mistrza, w r. 1852, a cóż dopiero przed 1846, byłoby to antycypować fakty w sposób jaskrawy. Monografista „Poganki” dał się tu uwieść pozorom, poszlakom zbyt wiotkim i cząstkowym, skutkiem tego sprawę pobałamucił.

---

[1] M. Mann: „Poganka“ N. Żmichowskiej. Warszawa 1916, s. 94.

2. Jest to tem dziwniejsze, że kiedy Mann pisał swą książeczkę, już od pięciu lat znane było źródło, które pozwala określić chronologicznie w sposób zupełnie dokładny sprawę towianizmu Żmichowskiej. Nie wziął on pod uwagę wydanego w r. 1911 „Dziennika" B. Moraczewskiej [1], gdzie przecież tak wiele miejsca poświęcono Żmichowskiej, a w szczególności sprawie jej towianizmu.

Bibjanna, szczera i twarda demokratka, nie miała do Towiańskiego przekonania i z tem się bynajmniej nie kryła. Tymczasem przyjaciółka jej rzeczywiście w pewnym momencie przechyliła się w tamtą stronę. W rezultacie wyniknęły stąd ostatecznie między niemi daleko idące kontrowersje. Można było o tem wnosić już dawniej z jednego listu Narcyzy do Bibjanny. Dodajmy jednak zaraz, że wszystko to dotyczy lat późniejszych.

O tem, że Żmichowska przystała nadobre do Sprawy, że jest gorliwą i czynną towianistką, dowiedziała się Moraczewska dopiero w lipcu 1856 r. Odwiedziła ona wtedy Warszawę i odszukała przyjaciółkę, od lat 7 niewidzianą. Odrazu jednak zobaczyła, że z Narcyzą coś się zmieniło i że trudno będzie odszukać dawną ścisłość współżycia duchowego. W rozmowie wspomniała Bibjanna mimochodem o poznańskiem nabożeństwie żałobnem za Mickiewicza i o kazaniu ks. Prusinowskiego z wycieczkami przeciw towianizmowi.

„Aż tu — czytamy w „Dzienniku" — ona mi powiada, że gdyby był rozumny ksiądz, to by był wyłożył dobre strony towianizmu, i Mickiewicza za tę jego wiarę pochwalił, ...że tam tylko źródło prawdziwej wiary, ...że oni tylko umieją kochać Boga i ojczyznę" (s. 43).

A kiedy Bibjanna się sprzeciwiła, Narcyza powstała na nią z gniewem, zarzucając:

„że u mnie góruje nad wszystkiemi uczuciami pycha, ..że jestem pyszna, żądająca mieć zawsze rację i imponować wszystkim i wszędzie" (s. 6).

Po takiej niespodziewanej i gwałtownej scysji Moraczewska, teraz dopiero zorjentowana, rozejrzała się bliżej w całej sprawie. Stąd mamy jej do zawdzięczenia nieco szczegółów o owoczesnym ruchu towianistycznym w kraju. Zaznacza więc, że w latach po 1856 towianizm począł się szerzej krzewić w Warszawie i poza nią. Żywszą tę ekspansję zawdzięcza on tym z pośród wyznawców, którzy skorzystali z amnestji i powrócili do Polski. Potwierdza to zresztą również Ign. Baranowski w swych „Pamiętnikach" [2], a nawet wymienia po nazwisku niektórych z nich: Bajkowski, Bońkowski, Czarnowski, Lipski.

Ośrodkiem ruchu był dom rejentostwa Noskowskich, a zwłaszcza jego pani, „siostra" Amelja. Baranowski mówi, że zebrania u Noskowskich były niemal jawne, że bywały bardzo liczne, a zasięg wpływu ogarniał wielu z inteligencji, kupiectwa i rzemieślników [3] (znowu podaje nazwiska: właściciela hotelu Jaworskiego, introligatora Jaworowskiego, lekarzy dr. Andrzejowskiego i Dobrowolskiego, Kruszyńskich z Ukrainy). O tymże żwawym rozroście ruchu świadczy i Moraczewska:

„Mistycyzm Towiańskiego podniósł głowę w emigracji i przeniósł się do kraju", zwłaszcza do Królestwa. ...Cała rodzina Noskowskich jest jakby głową towianizmu. Dwa

[1] „Dziennik Bibjanny Moraczewskiej", wyd. dr. Dobrzyńska-Rybicka. Poznań 1911.
[2] Ign. Baranowski „Pamiętniki" (1840—1862), Poznań 1923, s. 121 n.
[3] O pewnym rzeźniku w Kielcach, który był towiańczykiem, żartobliwą wiadomość podaje w Pamiętnikach ks. Czerwiński. Należała też do Sprawy znaczna w tem mieście rodzina Jarońskich.

razy w rok, czasami częściej, jadą do Szwajcarji, aby się widzieć z Towiańskim. Jak twierdzą, mają mieć na Królestwo i Litwę 12.000 wyznawców, ale któż może liczbę napewno wiedzieć" (s. 39).

Rzeczywiście trudno sprawdzić te dane cyfrowe, zapewne przesadzone. Niemniej, mając je na uwadze, lepiej możemy wyrozumieć zaniepokojenie owego wysokiego urzędnika w Petersburgu, który był przeświadczony, że manifestacje lutowe 1861 r. w Warszawie wywołali towiańczycy, a sam Mistrz może osobiście niemi kierował[1]. Otóż N. Żmichowska — wiemy to z jej własnego świadectwa — zetknęła się z Amelją Noskowską na gruncie Sprawy i w owym wzmagającym się ruchu towianistycznym miała bezpośredni udział.

Wracamy jeszcze do wspomnień Moraczewskiej. Do ponownej scysji między przyjaciółkami na temat towianizmu przyszło w r. 1857. Żmichowska, wracając właśnie z Paryża, odwiedziła Bibjannę w Poznaniu. Miała zaś z sobą i zostawiła przyjaciółce świeżo wydaną broszurę „Powody, dla których amnestja przyjętą być nie może"... (Paryż 1857), pismo Towiańskiego, podpisane przez K. Różyckiego i złożone przezeń (w towarzystwie Dwonkowskiego, Goszczyńskiego i Nabielaka) w ambasadzie rosyjskiej. Jak wiadomo, w piśmie tem towiańczycy, uzasadniając odrzucenie amnestji, ogłoszonej przez Aleksandra II, tem, że nie wypełnili jeszcze na emigracji powinności, którą Bóg na nich włożył, — równocześnie uznawali ówczesną niewolę ojczyzny za czasowe zrządzenie opatrzności, za wyzyw narodu do pokuty, powstania jednak wyraźnie potępili, nazywali grzechem, a podpisali się jako „najniżsi słudzy i najwierniejsi poddani" J. C. Mości.

Moraczewska, przeczytawszy broszurę i widząc w niej podpisy paru czcigodnych, prawych patrjotów, osłupiała z przerażenia wzięła ją za wyraźny objaw odstępstwa narodowego. Tego samego zdania był Wł. Bentkowski, któremu pismo to pokazała. To też rozmowa jej z dawną przyjaciółką miała dynamikę iście dramatyczną. Narcyza bowiem poczęła tych „jeśli nie zbrodniarzy to szaleńców coraz żywiej, aż wkońcu i namiętnie bronić", a Bibjanna w gorączce dysputy mieniła Towiańskiego wprost ajentem Moskwy, „grubemi pieniędzmi opłacanym". Doszło do tego, że Bibjanna wypowiedziała Narcyzie przyjaźń:

„Powiedziałam, że się rozstaniemy, aby się już nigdy nie zejść, bo między nami tworzy się przepaść, której żadnem innem uczuciem zapełnić nie zdołamy" (s. 61).

Wtedy dopiero Żmichowska nieco ustąpiła, wyznała, że się nie solidaryzuje całkowicie z pismem, a wystąpienie towiańczyków nagania.

Niemniej stosunki osobiste musiały trochę ochłodnąć; spór o towianizm ponowi się jeszcze w listach, a pod koniec 1858 Bibjanna z goryczą notuje wieści, że Narcyza czynnie pracuje nad rozszerzeniem towianizmu, „zasila go całym swoim darem wymowy" (s. 67), że jedna mu młodych ludzi ze Żmudzi i Ukrainy, tudzież że towiańczycy warszawscy z jej otoczenia również bronią idei zawartych w adresie do cara.

3. Współudział zatem bezpośredni Żmichowskiej w ruchu towianistycznym warszawskim przed 1863 r. nie ulega wątpliwości. Ale teraz chciałoby się wiedzieć, kiedy to i jakim sposobem doszło do tego jej wy-

[1] „Kilka aktów i dokumentów... do działalności A. Towiańskiego", Rzym 1898, I. 104. — Por. St. Wasylewski, „Pod wpływem Mistrza Andrzeja" (o Noskowskich). „Wiad. Liter." 1932, nr. 23 i 24.

znawstwa. I tutaj pamiętnik Moraczewskiej i listy do niej mogą dostarczyć pewnych wskazówek.

Wolno więc wnosić przedewszystkiem, że towianizm Żmichowskiej w ścisłym sensie, t. zn. łączność jej bezpośrednia z ruchem, jest sprawą późną. Że nie sięga on wstecz poza r. 1849, to nie ulega wątpliwości. Wtedy to, w jesieni, widziała się z nią Moraczewska i wyraźnie zaznacza, że nic o takim akcesie nie słyszała; a przyjaciółki tajemnic między sobą nie miały. Wnet potem Narcyzę uwięziono w Lublinie na półtrzecia roku. Jeszcze w r. 1853 — jak widzieliśmy — sympatje jej do towianizmu są bardzo ograniczone. Do inicjacji musiało przyjść prawdopodobnie dopiero w r. 1855 lub z początkiem 1856. Moraczewska przyjechawszy w lipcu tego roku do Warszawy, usłyszała tę nowinę po raz pierwszy jako niesłychaną dla siebie nowość; jak sama przyznaje, zaczęła rozmowę z przyjaciółką, „nic nie wiedząc jeszcze, że jest zwolenniczką towianizmu" (s. 43).

Inicjacja przyszła nie z ośrodka warszawskiego, nie od Noskowskiej, ale z emigracji, z Koła paryskiego. Z ludzi bliskich Narcyzie nie jeden tylko brat jej mieszkał we Francji; w Paryżu przebywał na emigracji Wład. Dzwonkowski, przedmiot młodzieńczej, nieodwzajemnionej, jej miłości. Bliski przyjaciel E. Dembowskiego, H. Kamieńskiego, K. Balińskiego, razem z nimi członek zakonspirowanego Związku Narodu Polskiego, wmieszany w spisek ks. Ściegiennego, po jego wykryciu uszedł w r. 1844 w Poznańskie, a niebawem do Paryża. Tam zbliżył się i ściśle zaprzyjaźnił z S. Goszczyńskim i wstąpił do Koła towiańczyków. Kiedy? Ściśle powiedzieć nie umiemy. Prawdopodobnie pod koniec 1847 r.; w każdym razie z początkiem kwietnia 1848 r. Goszczyński liczy go już do „braci młodych" razem z Witkowskim, Potockim, Czerwińskim [1]. Młody wyznawca po paru latach przygotowania wysunął się na czoło, pomiędzy najgorliwszych i najczynniejszych braci w Sprawie; jakoś od r. 1854 nazwisko jego razwraz przewija się przez zapiski Goszczyńskiego w związku z różnemi przedsięwzięciami Koła.

Otóż nie ulega wątpliwości, że Żmichowską do towianizmu zjednał właśnie Wł. Dzwonkowski; wiemy o tem z własnego jej wyznania. Według wszelkiego prawdopodobieństwa stało się to już pod koniec 1855 r., napewno zaś przed wiosną 1856 r. Skłoniona przez niego napisała ona mianowicie jakiś list z wyraźną już widać decyzją; Dzwonkowski przesłał list ten Towiańskiemu. Za jego też zapewne podnietą zbliżyła się podówczas do Noskowskiej. Kiedy zaś na ów pierwszy list Towiański odpisał pośrednio, przez Dzwonkowskiego, a K. Towiańska jej bezpośrednio, Narcyza napisała do Towiańskiego wprost, wyraźnie poddając się pod jego duchowe kierownictwo. List jej, z maja 1856 r., zachował się w autografie w archiwum Sprawy w Turynie.

Spowiada się w nim Żmichowska z wewnętrznej czczości, z martwoty, jaka ją objęła na manowcach życia, a zetknięcie się ze Sprawą uważa za znak łaski, zapowiadający, że kara z niej niebawem będzie już zdjęta. Stanie się to oczywiście za sprawą Mistrza.

„Na drodze zbawienia i wieczności, — pisze — Ty jako źródło łask Bożych, Ty jako leków Chrystusowych rozdawca dla wszystkich spragnionych i chorych postanowiony jesteś, — do Ciebie więc idę, ja, spragniona i chora, więcej nawet: ja zdrętwiała i martwa... Staję przed Tobą, Mistrzu, z całą boleścią tęsknoty mojej, z całą nędzą ducha mojego,

[1] Dziennik Sprawy, rkp. w arch. rapp.

przychodzę jak zrozpaczone dziecko do kochającego ojca. Wesprzyj mię i ratuj od śmierci...“ [1]

Wreszcie wyraża nadzieję, że może uda się jej wnet odbyć podróż do Zurychu i tam, u źródła, bezpośrednio od Mistrza, zaczerpnąć siły wewnętrznej na życie odrodzone.

Nawiasem mówiąc, i z tego także listu widać, że gotowość do związania się z towianizmem była u Żmichowskiej świeżej daty. Wyznaje sama, że wykazywała wobec Sprawy „długą oporność”, i prosi, żeby Towiański tem się nie zrażał. Wolno stąd wnosić, że Dzwonkowski zabiegać musiał o zjednanie Narcyzy przez czas dłuższy napróżno.

To pośrednictwo Dzwonkowskiego w zjednaniu Narcyzy dla towianizmu nie było tajne w kraju i znowu stało się powodem kontrowersji między Żmichowską a Moraczewską. O wpływie Dzwonkowskiego na Żmichowską zaświadczyła Moraczewska dwukrotnie w swym „Dzienniku”.

„Zawsze — pisze w lipcu 1856 — Wład. Dzwonkowski ma nad nią przewagę, do czego chce, jak chce, może ją użyć, — czego nie zaniedbuje, wiedząc, ile ma talentu, wymowy i poważania...“ (s. 39).

A w listopadzie 1857 jeszcze szerzej i wyraźniej:

„Narcyza, jak od lat wielu, jest zawsze pod wpływem Wł. Dzwonkowskiego. Był on ją odwiedzić w Reims, dał broszurę [„Powody“] i wpłynął na nią w rzeczy nawet tak świętej, dla której umiała być męczennicą... Używać postanowił Narcyzy jako swego agenta towianizmu w kraju“ (s. 61).

Co więcej, kiedy Dzwonkowski pod koniec 1857 r. ożenił się, Moraczewska, licząc zapewne, że Żmichowska, zawiedziona w uczuciach i rozgoryczona, prędzej może pozwoli się odwieść od związku z towianizmem, napisała do niej w tej materji szczerze i otwarcie. Wywołała w ten sposób obszerną jej obronę, najszczegółowiej zarazem wypowiedziany pogląd na towianizm.

W odpowiedzi swej Żmichowska przedewszystkiem uchyla, a conajmniej redukuje (wiemy, że niedość zasadnie) rolę Dzwonkowskiego w owej inicjacji.

„Widziałaś mię — pisze — onego czasu zawojowaną przez P. [Zbyszewską], stąd konsekwentne wyprowadzając następstwa, nie wątpisz teraz, że znowu przez Wł. [Dzwonkowskiego] po świecie się kręcę. A jednak gdybyś bliżej to wszystko pod rozwagę wzięła, inny musiałby wypaść wniosek“ [2].

Stanowczo więc przeczy, jakoby to dawna jej miłość do Władysława miała ją pociągnąć ku Sprawie.

„Ty mi powiedziałaś nawet, że przez słabość dla człowieka, który mię ani kochał, ani sprawiedliwie oceniał, dałam się w tę stronę pociągnąć, — a ja właśnie pilnowałam rozumu i uczucia, by się od czego dobrego zrazić nie dały ową podrzędną adnotacją, że mię któryś z wyznawców ani kochał, ani sprawiedliwie oceniał... Prawdy szukałam jakgdyby W. na świecie nie było...“

Rzecz jasna więc, że fakt małżeństwa Dzwonkowskiego w niczem nie może wpływać na jej stosunek do Sprawy.

---

[1] List ten, uzyskany w odpisie dzięki uczynności p. Marji Bersano-Begey, zob. w całości w dodatku.

[2] Z Rzeczycy, d. 13 lutego 1858. „Listy“, III, 339.

„Nie darowałabym sobie do śmierci, po śmierci i przez długie wieków koleje, gdyby takie zdziebełka najmniejszy wpływ wywarły na mnie w sądzie o rzeczach, „które są Ojca mojego". Nie, nie, Bianeczko, jak mię W. nie pociągnął do p. Andrzeja, tak mię i nie odstręczy od tego, w czem p. Andrzej ma słuszność..." (III, 341).

Nie tai wszelako Żmichowska zarazem, że w jej stosunku do towianizmu rzeczywiście nastąpiła pewna rewizja, a więc i ochłodnięcie. Widzieliśmy, że już w roku poprzednim nie ze wszystkiem aprobowała ideowo-polityczne założenia „Powodów". Teraz ujmuje sprawę szerzej: ma Towiańskiemu za złe pewien kwietyzm w stosunku do podjętych zadań, i nie tai się z tem, że ją to razi:

„Co jest nabytkiem p. Andrzeja, — pisze w dalszym ciągu — to wiem i szanuję głęboko,... ale co jest obłędem, to czuję i przyjąć w siebie nie mogę. P. Andrzej uświętobliwienie człowieka zupełnie podług Pradży buddyjskiej pojmuje:... Bądź wewnątrz świętym,... a co zdziałasz nazewnątrz, także świętem będzie... Prawda, lecz ponieważ świętymi nie jesteśmy, więc on rozkazuje od wszelkich czynów się wstrzymywać; gdy z drugiej strony to jest prawda nieuchylona, że tylko czynem i zawsze czynem człowiek się uświątobliwia, kształci, zbawia..." (III, 342).

Wolno zatem wnosić, że Narcyza z określonych racyj zaczęła się zapatrywać na towianizm krytycznie. W gruncie rzeczy, jak widzimy, są to powody te same, które odsunęły były i Mickiewicza od Towiańskiego. Ale Narcyza i w tem także zgodna z Mickiewiczem, później z Goszczyńskim, że potrafiła oddzielić Sprawę od Towiańskiego i nie aprobując wszystkiego, co czynił i głosił Mistrz, otrzymanego odeń dobra nie zaprzeczyła i przy ruchu samym dłużej pozostała. Podobnież, nawiasem mówiąc, stało się także i z Dzwonkowskim, który po dość ostrem nieporozumieniu z Towiańskim, a zwłaszcza z Towiańską, po r. 1860 rozluźnił swe stosunki z Kołem [1].

Jak długo Żmichowska została wierna Sprawie, trudno określić dokładnie. Sądzić wolno, że dość długo. W szczególności wydaje się, że towianizm to właśnie zaważył na jej stanowisku politycznem przed 1863 r. Dawna konspiratorka i towarzyszka radykalnych żywiołów w kraju, współpracownica „najczynniejszych", teraz zupełnie wyraźnie zwraca się przeciwko konspiracji, jest przeciwna wybuchowi powstania; wielki jej list do S. Elżanowskiego z r. 1859 (II, 23 n.) nie pozostawia co do tego najmniejszej wątpliwości.

W ścisłym jednak sensie towianizm Żmichowskiej, t. zn. wyraźne, prawie bez zastrzeżeń podporządkowanie się Mistrzowi, trwał niezbyt długo, mieścił się w granicach lat 1856—1858. Przedtem wolno mówić co najwyżej o jej pewnego rodzaju jakby pre-towianizmie, o częściowem i nie bez ociągania się poddawaniu się sugestjom Dzwonkowskiego, później zaś o naturalnem działaniu pchnięcia otrzymanego w tamtych latach.

Wynika stąd w szczególności wniosek jeden: Niema dobrych racyj po temu, by szukać idei towianistycznych w „Pogance". Jeżeli gdzie wolno się ich dopatrywać, to w utworach z l. 1856 i n., a więc do pewnego stopnia w „Białej róży" (potępienie bezpłodnego marzenia), zwłaszcza zaś w najbardziej religijnym z utworów, w „Adeodacie" (pogląd na pokorę

---

[1] Zob. o tem w rozprawie „Seweryn Goszczyński w sporze z Kołem „Sprawy". Przegl. Współcz. 1928, II.

i ofiarę). Zgodzić się wszelako przyjdzie, że główne i najsilniejsze refleksy towianizmu odbiły się nie w twórczości literackiej, ale w działalności jej społeczno-politycznej, a do pewnego stopnia może i w pedagogicznej.

Kraków. *Stanisław Pigoń.*

LIST ŻMICHOWSKIEJ DO A. TOWIAŃSKIEGO [1]

Maj 1856

Czytałam list Mistrza do brata Władysława o moim liście pisany, spotkałam na drodze mojej siostrę Amelję, która się cierpliwie odebranym zasiłkiem dzielić ze mną nie przestaje, teraz jeszcze w liście Siostry Karoliny miałam nowy dowód życzliwej dla mnie pamięci — i czemże ja to odwdzięczyć Bogu, odsłużyć ludziom potrafię? Przy tak wielkiej pomocy cała istota moja powinnaby się przepełnić wiarą, nadzieją i miłością, a przecież za odebrane dobrodziejstwa niczem się jeszcze wypłacić nie mogę; chyba szczere uznanie własnej niedołężności ofiarą moją będzie przed Bogiem, a dla Was podzięką jedyną prośba moja, abyście się nie zrażali tak długą opornością i aby Wasza modlitwa zastąpiła mię we wszelkich niedostatkach moich.

Na drodze zwyczajnego życia, Mistrzu nasz, nigdybym w obecnym stanie duszy zbliżyć się do Ciebie nie śmiała; im bardziej czuję wewnętrzną nędzę moją, tem skorzej powiedziałabym sobie, że nie mam prawa nowym a tak mało owocu przynoszącym obarczać Cię trudem i czas Twój wyższej, korzystniejszej odejmować pracy. Lecz na drodze zbawienia i wieczności Ty jako źródło Łask Bożych, Ty jako leków Chrystusowych rozdawca dla wszystkich spragnionych i chorych postanowiony jesteś, do Ciebie więc idę, — ja spragniona i chora, więcej nawet: ja zdrętwiała i zamarła. — Przez długie lata żyłam, nie wiedząc, jak żyć trzeba — później ciągle się uczyłam nieżyć, by tem samem nie cierpieć — dzisiaj Bóg sprawiedliwie martwotą wewnętrzną jako najsroższą karą mię dotyka, lecz w Tobie mi zwiastuje, Mistrzu, Łaskę silniejszą od kary, miłosierdzie wyższe od sprawiedliwości. — Jeśli więc nie z ową wiarą, o której Pismo wspomina, że jej danem będzie wszystko, o co w modlitwie poprosi, jeśli nie z ową nadzieją, która się cierpliwie wszystkiego spodziewa, jeśli nie z ową miłością, która wszystko odziedzicza, — staję przed Tobą Mistrzu, to z całą boleścią tęsknoty mojej, z całą nędzą ducha mojego, przychodzę jak zrozpaczone dziecko do kochającego Ojca. Wesprzyj mię i ratuj od śmierci, chcę służyć Ojczyźnie, chcę zbawić duszę moją, — nie mam innych widoków, nie obiecuję sobie i nie pragnę szczęścia innego, ale by iść ku temu najwyższemu i najtrudniejszemu; właśnie gdy je pojmuję, gdy coraz silniej uznawać zaczynam, sił i życia w uczuciu zabrakło.

Módlcie się za mną o wskrzeszenie moje, wyproście mi to u Boga, niech ten zamiar podróży, który dość prawdopodobnie w tem lecie do skutku przywieść bym mogła, nie rozchwieje się czczem życzeniem, ale niech w rzeczywistość się zmieni i niech wśród Waszego grona Bóg mi da wstąpić na ten prosty gościniec, który ku zasłudze i ku Królestwu Bożemu słusznie chłostanych pokutników wiedzie.

Siostra Wasza, przynajmniej według chęci

Narcyssa

---

[1] Autograf w Archiwum Sprawy w Turynie, użyczony przez p. Marję Bersano-Begey.

POLITYKA WATYKANU W ŚWIETLE »KORDJANA«

Stanowisko Watykanu wobec powstania listopadowego znalazło żywy oddźwięk w naszej publicystyce i literaturze. Najgwałtowniej wstrząsnęła opinją głośna encyklika Grzegorza XVI „Cum primum", zredagowana wyraźnie w duchu interesów rządu rosyjskiego. Na emigracji nie brakło obrońców papieża; w ich liczbie miał się znajdować Mickiewicz, o którym w korespondencji Słowackiego znajduje się następująca notatka: „W rozmowach ciągle religję na plac wyprowadza; uniewinnia papieża, nawet bullę, słowem, że mi się, jako obecnie żyjący człowiek nie podoba" (list do matki z dnia 9. XI. 1832 r.). W czasach późniejszych rozpowszechniano pogląd, że papież żałuje treści bulli, że wydał ją pod naciskiem ze strony rządu rosyjskiego, że został wprowadzony w błąd fałszywemi informacjami. Obok tego rozlegały się wyraźne głosy potępienia. Na Podolu kilkanaście rodzin szlacheckich po odczytaniu bulli przeszło na prawosławie. Radykałowie emigracyjni nie szczędzili słów ostrej i dosadnej krytyki, której jaskrawym wyrazem jest m. in. broszura Siodołkiewicza: „Refutation de la Bulle du pape"... W roli surowego oskarżyciela wystąpił Słowacki, dając swoim poglądom wyraz poetycki w „Kordjanie".

Stosunek Słowackiego do papieża komentowano niejednokrotnie w sposób nieprzychylny. Rozważny historyk, jakim był Szymon Askenazy, określił scenę papieską „Kordjana" jako „gwałtowną inwektywę". Tretiak pisał o niej, że jest „jako pamflet polityczny ułożona zręcznie, dowcipnie i złośliwie", lecz uważał ją za zupełnie zbyteczną w ogólnym planie poematu. Sąd St. Tarnowskiego musiał oczywiście wypaść ujemnie: „Scena z Papieżem... jest nietylko oburzająca i gorsząca, ale jest trudna do pogodzenia z naturą, bądźcobądź, szlachetną Słowackiego. Przez całe życie napadał on na Kościół i Papiestwo, a teraz właśnie zbolały był i gorzki z powodu bulli Grzegorza XVI do biskupów polskich. Tem się tłumaczy ten w „Kordjanie" Papież, niedołężny idjota, któremu papuga przypomina głos sumienia. Tłumaczy się, ale się nie usprawiedliwia. Słowacki znalazł się przez tę scenę w towarzystwie ludzi i dążności jego niegodnych, i dziwne, że się tego nie ustrzegł; jeżeli nie swojem uczuciem religijnem, to przynajmniej instynktem wykwintnej natury i dobrego smaku".

Przytoczyliśmy dla przykładu kilka głosów krytycznych, z których możnaby wnioskować, że zdanie Słowackiego o polityce Watykanu względem Polski miało charakter krzywdzący. Lektura dramatu budzi w nieuprzedzonym czytelniku wrażenie podobne; zwłaszcza inspirowanie Stolicy Apostolskiej, iż świadomie idzie na rękę zwycięskiemu rządowi i potępia zwyciężonych bez względu na rodzaj ich sprawy, wydać się może bezzasadną złośliwością. Jak jednak przedstawiała się sprawa w rzeczywistości? Co w ocenie polityki Watykanu było przesadzone, a co odpowiadało prawdzie?

Doniedawna odpowiedź na to pytanie byłaby utrudniona ze względu na to, że historjografja polska nie wyjaśniła należycie polityki papieskiej w okresie powstania. Snop światła na to ciekawe zagadnienie rzuciły dopiero studja ks. Mieczysława Żywczyńskiego: „Watykan i sprawa polska

w latach 1831—36", przedstawiona Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu przez prof. M. Handelsmana (Warszawa 1934), oraz „Geneza i następstwa encykliki Cum primum" (Rozprawy historyczne Tow. Nauk. Warszawskiego, tom XV, zeszyt 1; Warszawa 1935, str. 293+1 nlb.). Zwłaszcza druga z wymienionych rozpraw przynosi gruntowne wyjaśnienie szeregu problemów o dużem znaczeniu dla naszej historji literatury. Książka ta nie jest wprawdzie pozbawiona retuszu apologetycznego, co daje się wyczuć w niektórych jej rozdziałach oraz w zakończeniu, naogół jednak jest dziełem sumiennem i objektywnem. Badania autora nosiły charakter źródłowy; korzystał m. in. z archiwów watykańskiego i nuncjatury wiedeńskiej, poza tem zaś uwzględnił bogatą literaturę przedmiotu. Obraz gry dyplomatycznej Watykanu, przedstawiony żywo i plastycznie, przykuwa uwagę i świadczy obiecująco o młodym uczonym.

Najpierw okazuje się, że stanowisko papieża wobec powstania listopadowego harmonizowało z ogólną polityką Watykanu, który w owych czasach stale popierał rządy, a występował przeciwko ruchom wolnościowym. Pogląd ten zarysował się już w dobie rewolucji francuskiej. W związku z powstaniem w południowej Ameryce na prośbę posła hiszpańskiego papież wydał (24. IX. 1824 r.) bez jakiegokolwiek nacisku dyplomatycznego bullę, w której zachęcał biskupów do popierania interesów króla hiszpańskiego, co jest tem bardziej charakterystyczne, że w przeciwieństwie do powstania polskiego rewolucja amerykańska była naogół zwycięska.

Stanowisko kurji papieskiej nietrudno zrozumieć, jeśli się weźmie w rachubę, że papież był nietylko głową Kościoła, lecz i monarchą świeckim. Państwo kościelne w pierwszej połowie XIX wieku miało charakter skrajnie konserwatywny, co odbijało się w całem jego życiu, poczynając od regulowania postów w drodze dyscyplinarno-administracyjnej aż do surowych wystąpień inkwizycji. Książki musiały przechodzić przez siedem cenzur. Ludność burzyła się i pilnie nasłuchiwała huku dział rewolucyjnych w innych krajach, wyczekując dogodnej okazji do podjęcia powstania. Dlatego każdy ruch wolnościowy w Europie mógł się wydawać papieżowi równie niebezpieczny, jak innym monarchom. W początkach lutego 1831 r. doszło wkońcu do rozruchów, stłumionych na prośbę Grzegorza XVI przez rząd austrjacki. Do głosu doszła reakcja, której siła opierała się na członkach Świętego Przymierza, przedewszystkiem Austrji i — Rosji. Poseł rosyjski Gagarin pochwalał postępowanie Stolicy Apostolskiej i zapowiadał, że gdyby dobroć i mądrość papieża nie poskutkowały, to car poprze go wszelkiemi środkami. Stąd płynęła wdzięczność Watykanu dla Rosji.

Można było zatem zgóry przypuszczać, że Grzegorz XVI traktować będzie powstanie polskie z niechęcią. Przytem Polacy niecieszyli się w Watykanie sympatją. Opowiedzieli się przecież po stronie Napoleona i uczestniczyli w walce z katolicką Hiszpanją. Rządy konstytucyjne Księstwa Warszawskiego i Królestwa raziły czynniki duchowne swym liberalizmem. Wiadomości o powstaniu dochodziły do Rzymu za pośrednictwem nuncjusza wiedeńskiego Spinoli, który ulegał podszeptom władz austrjackich, w szczególności zaś wszechpotężnego Metternicha.

Spinola wierzył, że stłumienie rozruchów polskich jest kwestją niedługiego czasu, cieszył się z klęsk powstańców i smucił na wieść o ich sukcesach. Stosunek ten udzielił się Stolicy Apostolskiej. Właśnie po

stłumieniu rewolucji w państwie kościelnem w Rzymie miała się zebrać konferencja państw w celu zaproponowania papieżowi potrzebnych reform. Gdyby powstanie polskie przeciągnęło się, nie można było liczyć na pomoc Rosji, toteż należałoby ludności poczynić pewne koncesje. Nic dziwnego, że wieści o upadku Warszawy przyjęto w Watykanie z zadowoleniem, jako niezmiernie interesujące i „pocieszające". Widoki polityczne przygłuszyły objawy sympatji, słabe zresztą i późne, dla sprawy polskiej.

Niechęć Watykanu utrwalały niezręczne wystąpienia rządu powstańczego, który w memorjale do papieża wysuwał hasło walki o wolność. Nie było również krokiem dyplomatycznym powoływanie się na zainteresowanie papieża dla rozruchów w Belgji. Odpowiedź negatywna nie przyszła odrazu dlatego, że Watykan oczekiwał na wynik walki. W danej sytuacji mógłby conajwyżej prosić Austrję o interwencję, ale nawet do tego nie doszło wskutek klęski powstańców.

Z tem wszystkiem już w czasie powstania stolica apostolska dała oficjalny wyraz poglądom, które mogły odrazu odebrać Polakom złudzenia. Na prośbę Gagarina wydane zostało w dniu 15 lutego 1831 r. brewe do biskupów polskich „Impensa charitas", które mimo ostrożnej redakcji daje niedwuznaczny wyraz przekonaniu, iż bunty i zaburzenia obce są duchowi Kościoła i że biskupi nie powinni się mieszać do spraw świeckich. Bulla kończy się prośbą do Boga, by ludy pozostawały w „piękności pokoju, przybytkach ufności i spokoju obfitym". Bulla została przesłana Dybiczowi, który jednak nie zrobił z niej użytku, życząc sobie zapewne tonu bardziej imperatywnego.

Jakie okoliczności towarzyszyły wydaniu bulli „Cum primum"? Po upadku powstania Paskiewicz zwrócił szczególną uwagę na sprawy kościelne. Trzeba było kler ukarać i uczynić zeń powolne narzędzie polityki rosyjskiej. Poseł Gagarin otrzymał polecenie, aby skłonił papieża do wystąpienia przeciwko hasłom wywrotowym, zagrażającym porządkowi politycznemu, społecznemu i religijnemu Europy. Zręcznie podsunięto myśl potępienia powstania, wskazując na dodatni wpływ takiego kroku na stosunki w państwie kościelnem i domagając się wdzięczności za udzielone papieżowi wsparcie. Argumenty te zostały poparte przez Austrję. Mimo, że właściwie tylko część księży uczestniczyła w powstaniu, papież uległ sugestjom bez wahania.

Okazuje się zatem, że o polityce watykańskiej z okresu powstania listopadowego decydowały nie motywy religijne, lecz rachuby dyplomatyczne. Próżnoby doszukiwać się w niej sympatji dla rdzennie katolickiej Polski. Bulla „Cum primum" była wydana z całą świadomością i odpowiadała ogólnym wytycznym papieża; zawarte w niej wskazania znalazły potwierdzenie w niektórych późniejszych wystąpieniach Stolicy Apostolskiej.

Powracając do Słowackiego, wypada stwierdzić, że oceniał grę dyplomatyczną Watykanu z dużą przenikliwością. Dostrzegano już dawniej, że poszczególne zdania papieża w „Kordjanie" są naogół wiernem odbiciem treści encykliki „Cum primum". Ponadto dodać można, że gdy papież mówi do Kordjana:

> Polska musi doznawać zawsze łask niebieskich?
> Dziękczynień modły niosę za ów kraj szczęśliwy...

to przypomina się zdanie o „spokoju obfitym" oraz optymistyczny ton zakończenia bulli „Impensa charitas". Wzmianka o cesarzu, który „jako anioł z gałązką oliwy dla katolickiej wiary chęci chowa szczere", odpowiada złudzeniom kurji papieskiej, która mimo napływających wiadomości o prześladowaniu katolików w Rosji wciąż usiłowała pozyskać przychylność Mikołaja zapomocą ustępstw i aktów dyplomatycznych. Wiersz: „Niech się Polaki modlą, czczą cara i wierzą" stanowi dosadne sformułowanie często powtarzanego przez Watykan nakazu bezwzględnego posłuszeństwa względem „prawowitej" władzy. Za szczególnie trafne należy uznać włożenie w usta papieża polecenia, aby naród polski wygubił w sobie „ogniów jakobińskich zaród": odpowiada ono stałym obawom Watykanu przed ruchami rewolucyjnemi oraz jego poglądowi na powstanie listopadowe. Wreszcie okrutne zdanie: „Na pobitych Polaków pierwszy klątwę rzucę" znajduje odpowiednik w kunktatorskiej, wyczekującej polityce papieża w stosunku do powstańców.

Słowacki był poetą, nie historykiem. Musiał jednak być dobrze wtajemniczony w sprawy watykańskie i ich ogólny charakter. To pewna, że historjografja współczesna spór pomiędzy autorem „Kordjana" i jego przeciwnikami rozstrzyga na korzyść Słowackiego.

Warszawa. *Mieczysław Giergielewicz.*

ZE STUDJÓW NAD »WOJNĄ DOMOWĄ« SAMUELA TWARDOWSKIEGO

Rękopis „Wojny domowej" jest obecnie własnością Bibljoteki Narodowej w Warszawie. Jest to oprawiony foljant, obejmujący prócz samego rękopisu także tekst drukowany wydania krakowskiego z roku 1660, o 96 stronach, szwabachą. Część rękopiśmienna składa się z 151 kart, obejmujących ks. II—IV „Wojny domowej". Paginacja kart jest nowoczesna. Pozatem są numerowane, już przez samego poetę, poszczególne arkusze (1 arkusz = 2 karty = 4 strony). Zachowany rękopis zawiera kolejność arkuszy od 29—106 włącznie, z wyjątkiem ark. 48 i 49, oraz ark. 60. Tutaj jednak trzeba zaznaczyć, że między ark. 59 a 61 jest jedna karta ($^1/_2$ ark.) bez numeracji arkuszowej; zawiera ona „Prefacyę" czyli dedykację do IV księgi. Możliwe, że jest to druga połowa arkusza 60[1]. Poszczególne karty, miejscami dość poważnie uszkodzone, są starannie sklejone.

Pismo rękopisu jest kaligraficzne, jednostajne, drobne. Wyjątek co do charakteru pisma stanowi wspomniana „Prefacja" przed księgą IV, na półarkuszu nienumerowanym między ark. 59 a 61. Pismo tutaj mówi o pośpiechu, jest znacznie większe, mniej dbałe; atrament jaśniejszy. Zestawienie pisma tej drugiej dedykacji z facsimile pisma Twardowskiego, które

[1] Przy krańcu górnego brzegu str. 59 r. rękopisu obcięto podczas oprawy część zdania, które według mojej rekonstrukcji brzmiało najprawdopodobniej: „Do Czwartei druga Prefacya". (Kozłowska — Bibl. Wars. I, 383 — czyta: Czwartei Księgi Prefacya).

podaje Chmielowski w swojej „Historji literatury polskiej" (str. 365), wykazuje całkowitą — jak mi się wydaje — identyczność jednego i drugiego. Natomiast zestawienie facsimile i drugiej dedykacji z charakterem pisma całości tekstu rękopisu wykazuje, poza momentami identycznemi, także pewne różnice, które należy sobie tłumaczyć tendencją piszącego, aby pismo ująć w formę kaligraficzną. Wśród tekstu jedynie uwagi marginesowe na karcie 56 v. przy w. 1903 oraz na karcie 57 r. przy wierszu 1929 noszą ten sam charakter pisma, co wspomniana dedykacja i takimże jaśniejszym są napisane atramentem. Ma się wrażenie, że zostały później dopisane.

Wreszcie zupełnie inna (późniejsza) ręka, o innym zgoła charakterze pisma, poczyniła zmiany na karcie 145 v. w wierszach 1624 nn. (ob. niżej str. 251, 252).

Odmienny od całości i od drugiej dedykacji charakter pisma ma też uwaga marginesowa o kaliskiem kolegjum jezuickiem na karcie 110 r., przy w. 563. Jest to pismo podobne do tych dwóch notatek marginesowych, o których wyżej. Kozłowska, która opisała rękopis w „Bibljotece Warszawskiej" (1913 r., I, 381—385), nie wspomina ani brakującego arkusza 60, ani owych odmian charakteru pisma. Przyjmuje natomiast manuskrypt jako autograf Twardowskiego „bez wątpienia". Tak samo Brückner w Encyklopedji Pol. Ak. Um. t. XXI, str. 232, 233. Oboje uważają pozatem rękopis za bruljon „Wojny domowej"; Brückner bez powątpiewania, Kozłowska waha się. Powołują się przytem na bądźcobądź liczne poprawki, kreślenia i warjanty.

O tem, że rękopis jest bruljonem, kazało wątpić choćby zbyt kaligraficzne, wycyzelowane pismo, zwłaszcza w zestawieniu z wspomnianą dedykacją, która, wnioskując z pośpiesznego i niedbałego pisma, jest raczej bruljonem, pierwszą redakcją, mimo, że na tych 2 stronach mamy tylko jeden warjant i jedno skreślenie. Natomiast obalają twierdzenie o bruljonie niektóre miejsca wśród tekstu, które przemawiają za tem, że mamy do czynienia z kopją [1].

---

[1] I tak np. sposób poprawiania następujących pomyłek: ks. IV, pkt. 1, w. 353:
Druk: Przed wszytkim to pokazać, iako...
Rkp. pierwotnie: Przed wszytkim to krolem (krolami ?), iako...
Słowo k r o l e m (k r o l a m i ?) przekreślono, wypisując nad niem słowo *pokazać*.

Ks. IV, pkt. 2, w. 924—5.
Druk (w. 916—7): ...z dóbr swoich podatki oddadzą
Seymowe pospolite...
Rkp. pierwotnie: ...z dóbr swoich podatki oddadzą
Z dóbr swoich...
Słowa „z dóbr swoich" w w. 925 przekreślono, dopisując na prawym marginesie słowa „*Seymowe pospolite*".

Ks. IV, pkt. 3, w. 541:
Druk: ...ieźli czym, szwank ten nagrodzony
Rkp. pierwotnie: ...ieźli na szwank ten nagrodzony.
Poprawiono „na" na „czym".

Ks. IV, pkt. 5, w. 1257—8:
Druk: ...Bo im go niepodobna zgoła
Dłużey iuż sustentować...
Rkp. pierwotnie: ...niepodobna (dłuż) zgoła
Dłużey sustentować...
Mylne „*dłuż*" (niedokończone „dłuży" vel „dłużey") poeta przekreślił, spostrzegłszy pomyłkę, i poprawił tuż obok, w tym samym wierszu, na „*zgoła*".

Jednakże najważniejszym argumentem, przemawiającym za tem, że mamy do czynienia z kopją, są wiersze opuszczone, które później, po stwierdzeniu omyłki, dopisano na marginesie. Takie miejsca stwierdzamy: jedno w księdze III, pięć w ks. IV. Ks. III, w. 1835: *Że na propozycjach tak ostrych i twardych*. Wiersz ten, opuszczony w kolumnie tekstu, został dopisany w kierunku pionowym na prawym marginesie i zaopatrzony odsyłaczem. W ks. IV, pkt. 1, opuszczono w. 507: *Samę zwłaszcza Starszynę, i naypierwszych Betow*. Wiersz ten dopisano w linji pionowej na prawym marginesie [1]. Powyższe miejsca zdają się mówić zupełnie jasno i niedwuznacznie, że piszący miał przed sobą inny tekst i przepisywał go na czysto. Ponieważ zdarzało się, że jakiś wiersz przeoczył, zorjentowawszy się, uzupełniał opuszczenie na marginesie. Mamy zatem do czynienia z kopją, z czystopisem.

Skąd się wzięło tyle poprawek? A jest ich bardzo dużo, zwłaszcza bliżej końca rękopisu. Najprawdopodobniej poeta, przepisując tekst z bruljonu, poprawiał tam, gdzie uważał za wskazane. Zresztą niektóre miejsca rzeczywiście mówią o pewnem ulepszeniu formy. Mielibyśmy więc dowód na to, że poeta cyzelował swoją robotę poetycką.

Nasuwa się tutaj jeszcze jedna kwestja. Kiedy mianowicie Twardowski-poeta ukończył „Wojnę domową” „p r z y b i t y d o ł o ż a c h o r o b ą”, a kiedy Twardowski-kopista przepisał tę olbrzymią masę kilkunastu tysięcy wierszy? Według dotychczasowych twierdzeń umarł Twardowski (podobno) pod koniec roku 1660, a więc w tym roku, w którym staje pokój w Oliwie, tak gorąco przez autora „Wojny domowej” witany. Cały ten tom rękopisu od ks II do końca dzieła nosi jeden i ten sam charakter pisma (oprócz wzmiankowanych odchyleń), pisany tym samym atramentem — wobec czego odpada przypuszczenie, że powstał kawałkami, w różnych odstępach czasu, np. w miarę kończenia poszczególnych części. Spisano go raczej jednym tchem. Trudno sobie wyobrazić, by Twardowski, tak ciężko chory, bliski śmierci, zdołał przepisać, choćby w przeciągu paru

---

Ks. IV, pkt. 5, w. 1401:
Druk: ...Kiedy też ze swoią
Rkp. pierwotnie: „Kiedy też (Marszałek) ze swoią”. Przez pomyłkę wypisał poeta-kopista słowo „*Marszałek*”, którem rozpoczyna się w. 1403. Zauważywszy omyłkę w toku pisania tego wiersza wzgl. przechodząc do wiersza następnego, poprawił — podobnież jak wyżej w. 1257 — tuż obok błędnego zwrotu, na „*ze swoią*”.

[1] Tak samo ks. IV, pkt. 2, w. 942 (druk: w. 935): *Y praw y prerogatywy dawney wolności*. Ks. IV, pkt. 3, w. 662 (druk: w. 655): *Niżliby ku ostatniei przyszła swoiel skazie*. Ks. IV, pkt. 4, w. 991 (druk: w. 972) *Zkąd wolować nie będą y zawierać z nikięm*. Ks. IV, pkt. 5. w. 1108—1109: Opuszczono drugą połowę w. 1108 i pierwszą połowę w. 1109, łącząc w ten sposób pierwszą część w. 1108 z drugą częścią w. 1109. Na prawym marginesie brak ten uzupełniono. Miejsce to przedstawia się następująco:
Druk (str. 262, w. 1107—1110): ...ktory pożyraiąc
Ziemie y Prowincye, *a tylkoż w tym maiąc*
Krotki swoy delektament, co kędy pochwyci
To wyrzygnie zarazem...
Wyrazy drukowane kursywą opuszczono.

Możnaby tutaj wspomnieć także w. 1149 (pkt. 5, ks. IV) rozpoczynający się od słów: *Woyska tego Generał*... Jest to ostatni wiersz na str. 139 r. Po słowie *Generał* wiersz urwano, rozpoczynając go na nowo na stronie odwrotnej (139 v.) temiż samemi słowami: *Woyska tego Generał*...

miesięcy, bez przerwy całą „Wojnę domową", zwłaszcza, że pismo staranne mówi o spokojnem kopjowaniu. Powstają zatem dwie alternatywy: albo rękopis nie jest autografem, albo Twardowski umiera dopiero po roku 1660, a obłożna choroba, o której wspomina pod koniec „Wojny domowej", była chwilową tylko, tak, że poeta, powróciwszy do zdrowia, mógł się był ze spokojem zabrać do przepisywania bruljonu, co uczynił prawdopodobnie, myśląc o wydaniu dzieła. Osobiście skłonny jestem uznać rękopis za autograf, wolę natomiast przesunąć datę śmierci poza rok 1660, bodaj czy nie gdzieś koło roku 1668, dając, mimo zastrzeżeń Thiebergera [1], jednak wiarę Kochowskiemu.

Co do pierwszej, niedochowanej (o ile mi wiadomo) części rękopisu „Wojny domowej", to oddał ją był poeta najprawdopodobniej sam do drukarni wdowy Łukasza Kupisza, skąd pochodzi wydanie krakowskie z roku 1660, obejmujące jedynie księgę I. Wydania dalszych części, do druku przygotowanych, poeta już się nie doczekał. Wyszło ono w roku 1681, w Kaliszu, w kilkanaście lat po śmierci autora. Wydanie to, obejmujące wszystkie cztery księgi, jest jednakże bardzo niedokładne i niekompletne, zawiera mnóstwo nieścisłości a nawet opuszczeń, nietylko w stosunku do rękopisu, ale także do krakowskiego wydania księgi I. Moje zestawienie zasadniczych różnic między drukiem kaliskim (ks. II-IV) a rękopisem obejmuje przeszło sto stron pisma maszynowego! Nie uwzględniono przytem stałych odmian ortograficznych.

Jak już wspomniałem, zestawienie rękopisu z tekstem drukowanym wykazuje bardzo dużo zmian zasadniczych [2]. Często różnica wychodzi tekstowi drukowanemn na gorsze, psując rym lub styl poetycki; nieraz jednakże wprowadzono do druku znacznie udatniejsze słowo. Notatki marginesowe są czasami przestawione, a często nie umieszczono ich dokładnie przy wierszu do którego należą. Sporo także mamy w druku takich uwag marginesowych, których brak w rękopisie i odwrotnie.

Najbardziej charakterystyczne są jednakże opuszczenia większych ustępów, które przypadają na ks. IV (pomijając obie dedykacje — przed ks. III i IV, które podała do wiadomości Kozłowska) [3]. Opuszczenia te mają zasadniczo dwojaki charakter: mianowicie, raz pominięto w toku krytyki poszczególnych stanów polskiego społeczeństwa skargę poety na *Fastum y wyniosłość Xięży* (w pierwotnej redakcji: *Fastum y łakomstwo Xięży),* przyczem wydawcy — kaliscy jezuici — opuszczając rażące ich miejsca, tak niefortunnie połączyli pozostałe wiersze, że grzechy duchowieństwa dostały się na konto tego, co *przedale iak Tyran.*

Przytoczę odnośne miejsca z rękopisu, podkreślając wiersze w druku pominięte: ks. IV, pkt. 2, w. 797—819 (druk: IV, s. 151):

---

[1] Karl Thieberger: Samuel von Skrzypna Twardowski. Breslau 1898, s. 46 n.

[2] Oba egzemplarze drukowane, które miałem do dyspozycji (z Biblj. Raczyńskich w Poznaniu i z Biblj. Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu) niezawsze były z sobą zgodne w rozmaitych szczegółach np. w używaniu nawiasów i pisowni; np. ks. II, w. 119 (str. 4): Bibl. Racz.: Pr*e*moteusz — Biblj. Pozn. Tow. Przyj. Nauk: Prom*e*teusz (Rkp.: Promet*h*eusz).

[3] Janina Kozłowska: Nieznane wiersze Samuela Twardowskiego. Bibl. Warsz. 1913, t. 1, str. 381—385.

Ow przedaie iak Tyran, aż też barwy starei
Po Wsiach beło nie widzieć w sukni Chłopa szarei.
Ale też y w Kościołach, y światowych Xięży
Niepodobna wyniosłość, że którym to cięży
Bydź musiało zostatnim Chłopkow (pierw.: *Wiosek*) *ich zniszczęnięm*
Y czego niekarany swoim vciążęnięm
Niemógł Żołnierz, czego sąm ludzkich też niesyty
Wycisnąć Nieprzyjaciel, Xiądz wziął nieużyty.
Nie na jakie gwałtowne y tak oczywiste
Ziorow tych obracaiąc potrzeby Oyczyste,
Ale swoie wystawy. Chyba aż vmarszy
W kryiomych depozytach y skrzyniach zawarszy
Felixom ie gotuiąc. *Albo iako teraz*
Proszeni o łąnowych na Seymach więc nieraz,
Szwedom się okupuiąc. Żywoty przykładne
Grubijaństwem okrzczone, y dyspensy snadne
Choć w małżeństwach przysięgłych...

Drugą grupę stanowią wszelkie opuszczenia tych wierszy, które mówią lub wzmiankują o zdrajcy Bogusławie Radziwille, przyczem na niektórych miejscach, gdzie w innym kontekście zachodzi nazwisko lub imię zdrajcy, zmieniono je na „Hetman", „Xiążę", lub „Generał". Na jednem tylko miejscu (ks. IV, pkt. 5, w. 228—229, nota marginesowa; druk s. 241) wymieniono nazwisko zdrajcy Radziwiłła (gdy przeprasza króla) — chyba przez omyłkę, bo w tekście o dwa wiersze wstecz zastąpiono rkp. „Radziwiłł" słowem „Xiążę". Wspomniana nota marginesowa przy w. 228—229 dk. (rkp. w. 227/228) brzmi jednakowo w rkp. i druku: „Gdzie go przeprasza Radziwiłł".

Dalej opuszczono w druku poniższe podkreślone wiersze (ks. IV, pkt. 3. — dk. str. 174, rkp. str. 92 r.):

Rkp. 653 ...Z Wiśniowieckim poszedł
Prosto ku Tykocinu. Ale niż tam doszedł
Posłyszawszy, że Woysko już Radziwiełowe
(Ktory dotąd poki żeł, zarżąc skryte owe
Z Gąsiewskiem swe niechęci [aż] y [go] Woyska go zbawił.
Y nakoniec o Szwedzkie Więzięnie przyprawił
O Czego niedowodzą lędze te przeklęte!)
Z Sapiehą się złączeło, Toż y On zawzięte
Maiąc swe Intencye, jakoby w tym razie
Niźliby ku ostatniei przyszła swoiei skazie
Nie zszedł Miełei Oyczyznie, przedsięwziął tę zdradę
Świętą niepoganioną, wszcząwszy o coś zwadę
Że owę Raytaryą pierwei Szwedzką wytnie

W druku nietylko pominięto sześć wierszy, ale przestawiono wiersze rkp. 661 i 662 (= dk. 656 i 655).

W tymże punkcie III czwartej księgi, między ww. 972 a 973 druku, opuszczono 12 wierszy, odpowiadających rkp. ww. 979—991.

Dk. str. 182; Rkp. str. 96 r., 96 v.

978 (Dk. 972) Ledwie żywą, po Sląsku kądziel wyprządały
Do Mężów swych zwrocenia. Czym na ktorą robił
Długo sławę, Nie tylko Wodz się nieozdobił,
Ale dotąd chwalebne przeszłe swoie dzieła
Zdał się przez to pomázać, y viąc im sieła
Nadewszytko, co ieszcze Niemcow nąm poddánych
Wiernych się znaydowáło, tą irrytowánych
Srogą Inquizycyą. Tylkoż że Luthrami,
Tak podrażnił, że co bić mieli Szwedy znami,

Stáll się nąm y owszęm z nich Nieprzyiaćiele,
A potęgi przeciwnei przybeło tym wiele
Owo y tam Szwedzkiego Krola odstąpiwszy
990 *Y tu bełby niechodząc, daleko szczęśliwszy.*
991 *Bowiem tak* powracaiąc, gdy się o nim sprawi

Pierwsza połowa wsuniętego wiersza 991 uległa w druku przeinaczeniu: „Tym czasem powracaiąc, gdy się o nim sprawi”.

Ks. IV, pkt. 3, ww. dk. 1249—1250 — rkp. 1267—1269:
Dk. str. 189:

Do pokoiu nadzieie. Wteby się nie wdawał

Rkp. str. 100 r.,

Do pokoiu nadzieię, *kiedy swe ztei Miary*
W Wenerycznym Kościele odprawią ofiary
Czego pewien zostaiąc, wteby się nie wdawał

Zaraz po tem skreślono znowu kilka wierszy, mianowicie od w. 1253 druku (str. 189):

Naco Respons Buthlerow; Posła tego z niczym.

W rękopisie czytamy (str. 100 r. — ww. 1273—1283):

1273 Na co respons Buthlerow. *Ze skądkolwiek zacznie*
Znim swą przyiaźn, Zdradziwszy Oyczyznę tak znacznie
1275 *Y społ Nieprzyiacielem będąc iei odkrytym,*
Musi bydź podejzrzaną, a onęmu przytym
Barzo niepożyteczną. Bo ani się wierzyc
Temu godzi, Zeby miał do prawdziwei mierzyć
Sławy Panskiei terminu, poddańśtwa ktoręmu
1280 *Się odprzysiągł? Tym więcy przyiazni swei jęmu*
Może nieobiecować, kiedy już ten skaził
Sobie kredyt, nawet go daleko vraził
Cięży Nieprzyiaciela. Posła *tedy* zniczym

W tymże punkcie III opuszczono jeszcze 4 wiersze, mianowicie między ww. 1412 a 1413 dk.
Rkp. str. 102 r., ww. 1442—1447:

1442 Także będą Mężom swym wzaiemnie oddane.
Co się tknie Radziwieła. Ten że iest poddany
Do Panskiei dyszkrecyi ma bydz zachowany
1445 *Szkody nasze nagrodzą, lubo nie tak srogą*
Względem ich, Exakcyą, ale co przemogą.
Pisma Kancellarye y Dworskie Mętryki

Dużo stosunkowo opuścili wydawcy także w punkcie IV tejże księgi IV, bo łącznie dwadzieścia kilka wierszy. Tak np. między ww. 506 a 507 druku (str. 206) opuszczono dwa wiersze, zmieniając w dodatku pierwszą połowę w. 507 dk., zawierającą imię Bogusława Radziwiłła.
Dk. str. 206, ww. 506/508:

...wyprawi przeciw mu Waldeka,
I innych Generałow, szesnaście im dawszy
W komendę Regimentow...

Rkp. str. 109 r., ww. 506—510:

...wyprawi przeciw mu Waldeka
Z Xiążęcięm Bogusławęm. (Tenli Radziwieła
Przeto że go Niemiecka Matka vrodzieła
Dotąd vpor nieminął!) szesnaście im dawszy
W Komendę Reimentow...

Następnie opuszczono 8 wierszy między ww. 530 a 531 dk.
Rkp. str. 109 r., ww. 533—542:

Hornem, Pudrkiem, Bramerem. *Z Woyska zaś Szwedzkiego*
Bogusław nasz Radziwieł, ktory Gąsiewskiego
Tak źle przedtym traktował, y z Bratem pospołu
Swym Hetmanęm, siedziec z nim v iednego stołu
Nawet niechciał. Teraz go Panem swym vznawa,
Co więtsza Dobrodzieięm! że go niepodawa
W ręce twarde Tatarom! ktorzy aż go gwałtem
Brać mu chcieli. Tym chodzi y nawieki kształtem
Obraca się fortuna, Tamże padnie scięty
Od Tatarow Iezrahel... [1]

Między wierszami 576 a 577 druku opuszczono znowu dziesięć wierszy, zmieniwszy uprzednio częściowo w. 570 dk. (580 rkp.).

Dk. str. 207, w. 570: O więźnia przednieyszego...
Rkp. str. 110 r., w. 580: O więźnia *Radziwieła*...

W wydaniu kaliskiem na str. 207 (ks. IV) kończy się ustęp po w. 576 „Wszakże potym nie długoż się rekolliguie". Wiersz następny 577, „Ktorą gdy tam Fortuną Gąsiewski pracuie" jest wsunięty, rozpoczynając ustęp nowy. W rękopisie mamy w zakończeniu ustępu poprzedniego jeszcze dalszych dziesięć wierszy.

Rkp. str. 110 r., ww. 587—596:

Y wnet skupi. Tę tylko poniozszy ztąd szkodę
Ze co miał za jedyną zwycięstwa nagrodę,
Wpuści Radziwieła, ktory wnetże znowu
Przeciw Kawalerskięmu Brata swego słowu
Zbiegł do Szwedow. Ani się drugi raz poprawił,
Owszem tak wyrodzonym Oyczyznie swei stawił
Przeciw samei Naturze, Że choć Więźniem v niei.
Nienakłonił affektu Synowskiego ku niej.
Kacerko wężoroda Co się to tym zdobisz?
Pięknym zwierzchu Koloręm, O czego nierobisz?
Ktorą gdy tam Fortuną...

Pewne zasadnicze różnice między drukiem a rękopisem wykazuje także ostatni rozdział „Wojny domowej" czyli punkt V, czwartej księgi. I tutaj np. stwierdzamy brak dziesięciu wierszy na str. 283 wydania kaliskiego, między ww. 2002 a 2003. Opuszczone miejsce brzmi w rękopisie (str. 150 v., ww. 2003—2012):

---

[1] Odmienną wersję mają także wiersze 546 i 547 druku, odpowiadające wierszom 556 i 557 rękopisu.

Dk. str. 207:

...konwoiowani do Thorunia, gdzie był
Zakład Gniński Z-Smoszewskim, aż wielką tem przebył
I ten i ci odwagą, ieszcze pod te czasy

Rkp. str. 109 v.:

konwoiowani do Thorunia, gdzie beł
Gniński także w zakładzie, a z wielką tam przebeł
Y ten, y ow odwagą, Ieszcze pod te Czasy.

Ieszcze o to vproszą Napotężnieiszego
Panow swoich imięnięm Krola Francuskiego
Za ktorego staraniem y fatygą świętą
Iego ten Medyator szczęśliwie zaczętą
Skonczeł taką Imprezę, Zeby on sąm za nię
Im przyręczeł, y ktoby albo niedbał na nię
Albo ią smiał rozrywać Sam beł sprawiedliwym
Nad nim Exequtorem. Co rzekł swietobliwym
Słowem Poseł, będąc tu w Krolewskiei Osobie,
Ze w krotkiei ten warunek będą mieli dobie.

W. 2004 brzmiał pierwotnie: „Przez tego tu Legata Krola Francuskiego”, a słowa „taką Imprezę” w w. 2007 są redakcją drugą (skreśloną) i trzecią (ostateczną); pierwsza redakcja nieczytelna.

Pewną odmianę przedstawia także pierwotne ujęcie ww. 1409—1413 punktu 5, księgi IV. W druku czytamy (str. 269):

...Co się im dostało,
(A było Komonnika do piąciu set mało)
Pod Grudziądzem dopiero, kiedy tuż przy Mieście
Wisłę przeprawuiących, ubił ich ze dwieście.
I wozow wziął pięćdziesiąt...

W rękopisie (str. 143 r.) pierwotna redakcja brzmiała:

...Co się im dostało
Pod Grudziądzem dopiero, kiedy na to szczęście
Trafiwszy v przeprawy, pobił ich ze dwieście
Y wozow wziął pięcdziesiąt...

Zmianę uskutecznił poeta na prawym marginesie, w brzmieniu, uwzględnionem (oczywiście poza pisownią) w druku.

Pisząc o pierwszej, drugiej czy trzeciej redakcji tekstu, mam oczywiście na myśli warjacje, które wyszły z pod pióra *poety-kopisty*.

Wreszcie chciałbym zwrócić uwagę na jeszcze jedną odmianę tekstu, dokonaną przez wydawców.

Ks. IV, punkt 5, ww. 1624—1630.

Dk. (str. 274—275):

A nie znowu do Polski swoiey ustępować
Gdzie lud iego przez cięszkie stacye i chleby
Polskę Wielgą ucisnął. Naostatek gdzieby
Za prace ich powinna nie doszła zapłata
Chocby znali zgubę iey i ruinę świata
Z-tądby nie szli, a wszelka nagliła potrzeba:
Żeby nie doiadali tak gorzkiego chleba.

Rkp. (str. 145 v.):

A nie znowu *na Polskę* (do Polsky) *swoię następować* (vstępować)
Ktorą przez niezwyczayne stacye y chleby
Cięszko bardzo vcisnął. Naostatek gdzieby
Woyska iego powinna niedoszła zapłata
Choćby *widział* zgubę iei, y ruinę świata
Poiść ztąd niechciał. A wielka nagliła potrzeba
Zeby beł niedoiadał tak gorzkiego chleba.

Poprawki w w. 1624 (na Polskę — do Polsky, następować — ustępować) poczyniono później; atrament jaśniejszy, przyczem poprawiono słowo

w słowie wzgl. literę w literze. Pozatem cały ten ustęp ww. 1624—1630 taż sama ręka przekreśliła. Inne różnice (poza w. 1624) między rękopisem a drukiem w rękopisie nie są zaznaczone. Z tego możnaby wnioskować, że owe późniejsze poprawki i kreślenia pochodzą od wydawców, którzy tym razem ujęli się za mocno skrytykowanym przez Twardowskiego Czarneckim.

Wiersze następne 1631—1648, zajmujące w rękopisie dolną połowę str. 145 v. a zawierające liczne kreślenia i warjanty, zostały przez poetę całkowicie przekreślone, poczem powtórzył je autor, już bez jakichkolwiek warjacyj, na str. 146 r.

Brak także w rękopisie jezuickiego A. M. D. G., któreın zakończono tekst „Wojny domowej".

Wkońcu warto zaznaczyć, że Twardowski, w toku przepisywania przeoczył str. 140 v., która pozostała czysta, niezapisana.

Zająłem się w niniejszym szkicu przedewszystkiem opuszczeniami i większemi odmianami między rękopisem a drukiem. Pozatem różnic drobniejszych mamy bardzo dużo.

Ilościowa różnica wierszy w ks. II—IV przedstawia się następująco:

	Druk:	*Rękopis:*
ks. II:	2754 ww.	2754 ww.
ks. III:	1952 „	1952 „
ks. IV, pkt. 1:	780 ww.	780 „
pkt. 2:	1108 „	1116 „
pkt. 3:	1448 „	1482 „
pkt. 4:	1748 „	1768 „
pkt. 5:	2046 „	2056 „
Razem:	11836 ww.	11908 ww.

Zatem różnica 72 wierszy, oprócz notatek marginesowych i drobniejszych odmian tekstu.

Resumując wyniki zestawienia druku z rękopisem, stwierdzamy, że wydanie kaliskie w rzeczy samej mało nadaje się do studjum nad „Wojną domową"; jako rozbieżne z autografem prowadzi do fałszywych wniosków, stawia poetę w innem świetle, nie zezwala na opracowanie strony językowej „Wojny domowej", co jest w badaniach nad Twardowskim kwestją wielkiej wagi. Zatem nowe, pełne wydanie, na rękopisie oparte, jest ważnym postulatem w zakresie badań naszej literatury barokowej.

Pelplin (Pomorze). *Ks. A. F. Kowalkowski.*

O T. ZW. BADANIACH »FORMALNYCH« NAD LITERATURĄ*

Jak wiadomo istnieją słowa, posiadające magiczną władzę oddziaływania na ludzi, tak, że nawet wówczas, gdy nie są rozumiane, sprowadzają natychmiastową reakcję. W pewnych sferach jest niem słowo „mason", w dziedzinie krytyki literackiej odniedawna, ale ze zdumiewającą mocą panuje słowo „formalista".

W polemikach oznacza ono skostniałego dłubologa, z pasją goniącego za przecinkiem, kropką, stopą rytmiczną lub rymem, nie uświadamiającego sobie, że literatura to tętniąca życiem skarbnica „myśli przędzy" i „uczuć kwiatów" każdego narodu, że jest ona plastycznym obrazem duszy, osobowości poetów. Taka właśnie koncepcja badacza-formalisty przeziera ze słów prof. Kleinera: „Formalizm popełnia ten sam błąd co behavioryzm w psychologji: trzyma się pewnych przejawów, a nie widzi poza niemi osobowości" [1]. Koncepcja ta podyktowała p. Frydemu nieoczekiwane zakończenie recenzji ostatniego Rocznika Literackiego: „Trzeba zobaczyć poza tekstem, średniówką, konstrukcją formalną życie literackie, trzeba przezwyciężyć formalizm w krytyce literackiej" [2]. Z niej biorą początek ucieszne i sugestywne epitety: „talmudyzm", „doktrynerstwo", „opętanie" formalistów, ona wreszcie stanowi źródło poważnych sporów między badaczami i krytykami tej miary, co prof. Kridl i Kołaczkowski, Braun i Zawodziński i w rezultacie ona jest sprawcą zasadniczych nieporozumień.

Skąd się u nas to przedziwne słowo — „formalista" — wzięło? Poprzedziło je i zrodziło słowo inne — „esteta". Na początku 1933 r. ukazał się dłuższy artykuł, sygnalizujący „przełom w metodyce badań literackich". Autor, prof. M. Kridl, wskazał w nim na fakt, że metoda filologiczna przeżyła swój bohaterski okres, że musi zastąpić ją metoda nowa i zarysowując ogólnie jej program, dodaje: „Możnaby więc tę... nową metodę nazwać od biedy estetyczną" [3]. Może i nie przypuszczał, że nie meritum jego wywodów, lecz ta właśnie, użyta „od biedy" nazwa stanie się głównym powodem ożywionej polemiki. „Estetyzm" zrozumiano jako badanie pierwiastków piękna w dziele, jako lubowanie się w artystycznościach, istniejących i wartościowych autonomicznie, i coprędzej związano go z młodopolskiem hasłem „sztuka dla sztuki". Prof. Kołaczkowski, broniąc ogólnoludzkich, życiowych i kulturalnych wartości literatury, twierdził: „...walka z doktrynerami estetyzmu jest zbyteczna, wierzę, że za dziesięć lat ta postać epigonizmu będzie z taką oczywistością widziana, jak dziś epigonizm Pikadora" [4]. P. Kubacki z pewnością i zapałem wołał: „Estetyzm łączy się z młodopolskiem hasłem „sztuka dla sztuki", ...(to są)... stare komu-

---

* Referat wygłoszony na Zjeździe Kół Polonistycznych w Poznaniu, w listopadzie 1935 r.

[1] Cytuję wg. sprawozdania K. Irzykowskiego: Monachomachja humanistyczna. Pion, Nr. 26, r. 1935.

[2] Pion, Nr. 40, r. 1935.

[3] M. Kridl. Przełom w metodyce badań literackich". Przegląd Współcz. Nr. 130, luty 1933 r.

[4] S. Kołaczkowski. Literatura polska w r. 1933. Rocz. Lit. za rok 1933. W-a. 1934.

nały... (to) krzywdzi pozytywizm... (który)... był wspaniałym rozkwitem literatury ...Estetyzm przedstawiałby minimalizm w literaturze"[1]. Głosom tym uległ prof. H. Elzenberg, a nie sprawdziwszy dokładniej faktycznego stanu rzeczy, założył, że „...najesencjonalniejsze może pytanie, jakiem karmi się spór o estetyzm brzmi: Czy lepiej jest, żeby pisarz... stawiał sobie za zadanie samo tylko stworzenie czegoś pięknego, czy też, by kierowały nim także jakieś inne, pozaestetyczne zamiary"[2] i poświęcił roztrząsaniu tego problematu całą rozprawę filozoficzną, interesującą i pożyteczną ale, wbrew jego mniemaniom niezwiązaną z sednem zagadnień, dokoła których toczyła się polemika.

W ten to sposób w umysłach „opozycji estetycznej" powstała koncepcja badacza - estety, epigona i pięknoducha, oschłego poszukiwacza ozdóbek.

Niebawem, jak się powiedziało, „esteta" zrodził „formalistę". Głównego rzecznika „nowej metody", prof. M. Kridla, wyzywano coraz ciszej „od estetów", coraz głośniej „od formalistów". Zawsze tak ostrowidzący Irzykowski posługuje się tą nazwą stale, formalizm zaś uważa za „odpowiednik formizmu w literaturze twórczej"[3]. Obecnie „formalista" jest już stałym (i niepochlebnym!) epitetem — „esteta" występuje bardzo rzadko, jako jego synonim. Każdy z tych terminów kojarzy się odrazu i automatycznie z szeregiem atrybutów.

Ale, rzecz dziwna, „formaliści" nie chcą się pogodzić ze swoim konterfektem, skonstruowanym przez przeciwników, uważając go za niepodobny i wręcz fałszywy. Prof. Kridl pisze artykuł, wymierzony przeciwko prof. Kołaczkowskiemu, w którym dowodzi, że nowa metoda nie ogranicza pola badań, odwrotnie, dąży do ogarnięcia całości utworu, „chce tę całość w odniesieniu do dzieł literackich integralnie analizować"[4]. Zawodziński w dyskusji z Braunem stale musi coś prostować i wyjaśniać. Otóż, jak się wydaje, źródłem nieporozumień, przyczyną, która sprawia, że „obóz formalistów" nie może się doczekać ataku na swe zasadnicze wywody, podstawą, na której anty-formaliści zbudowali koncepcję estety-sybaryty, potem formalisty-oschłego zbieracza „zewnętrznych" szczegółów są właśnie tylko terminy.

A więc „esteta". Żadna wypowiedź obrońców nowej metody nie uprawniała do twierdzenia, iż są zwolennikami „sztuki dla sztuki" z tego prostego względu, że problem ten znajdował się poza zakresem ich zainteresowań; o konieczności walki z moralizowaniem mówili stale w odniesieniu do badaczy, nie zaś twórców. Zupełnie dowolnie, wskutek swobodnych skojarzeń terminologicznych nową „estetyczną" („od biedy"!) metodę związano z estetyzmem epoki Przybyszewskiego i zaczęto polemikę z własnemi przeświadczeniami. Być może — działał tu także ten moment, że estetykę definjuje się powszechnie jako „naukę o pięknie", (a termin piękno, zrozumiano, jako „wartość estetycznie dodatnią"), podczas gdy należało ją tu rozumieć szeroko, jako „naukę o sztuce", „przedmiotach estetycznych", w tym wypadku — literackich. Bardziej skomplikowana jest sprawa z terminem

---

1 Kubacki W. Estetyzm czy kulturalizm. Marchołt. Nr. 1, r. 1934.
2 H. Elzenberg. W sprawie estetyzmu w literaturze. Marchołt. Nr. 3, r. 1935.
3 K. Irzykowski. Monachomachja humanistyczna. Pion. Nr. 26, r. 1935.
4 M. Kridl. O kaznodziejstwie i estetyzmie. Ruch Lit. 1934. Nr. 9.

„formalista". Trzeba wskazać na dwa jego przypuszczalne źródła. Stanowi on najprawdopodobniej żywcem przeniesioną nazwę, związaną ze szkołą rosyjskich badaczy, albo owoc nawykowego dzielenia utworów na „treść" i „formę".

Poglądy rosyjskich formalistów dają pewne podstawy do przypuszczenia, że nie obejmują całości zagadnień, które nasuwa utwór, jako przedmiot badań literackich. Fundamentalnem założeniem tych poglądów jest teorja, stwierdzająca istnienie dwu systemów językowych: Systemu języka praktycznego i systemu języka poetyckiego. Język praktyczny służy jako sposób porozumiewania się, jest narzędziem informacji, język poetycki mieści cel sam w sobie, jest systemem samowartościowym i samowystarczalnym. Możnaby więc stąd wysnuć wniosek, nie pozbawiony słuszności, że rosyjscy formaliści negują możliwość informowania zapomocą literatury, mówią tylko o „poetyckości" jej języka, czemś więc „zewnętrznem", a polscy „formaliści", wzorując się na nich, wysuwają program skrajnie pojętych analiz formy „zewnętrznej". Zdawało się to tem bardziej nie ulegać wątpliwości, że powoływano się u nas niejednokrotnie na to, co w dziedzinie poetyki osiągnięto na Wschodzie (Prof. Kridl, Zawodziński, młodzi poloniści). Niemniej wystarczyło spojrzeć trochę głębiej, zapamiętać nieco lepiej chociaż niektóre oświadczenia polskich „formalistów", by zauważyć, że istnieje głęboka, zasadnicza różnica między nimi i formalistami rosyjskimi. Mianowicie nie twierdzono u nas nigdy, że badanie stylu, rytmiki, kompozycji jest celem samym w sobie, że należy się do nich ograniczyć. Oto „wypowiedź" Zawodzińskiego: „Ani mi do głowy nigdy nie przyszło i nigdy nic takiego nie napisałem, żeby zalecać czytelnikowi Hamleta, apercypować tylko budowę zdań, prozodję, dźwięczność wyrazów, następstwo porównań i przenośni... więc zastrzegam się przeciw imputowaniu mi tak ciasnego i oczywiście absurdalnego pojmowania „doznania estetycznego" [1]. We wspomnianym już artykule prof. Kridl pisze: „Płonne więc są obawy prof. Kołaczkowskiego... że metoda estetyczna, nowocześnie i racjonalnie pojęta zignoruje drogie mu ideały, myśli przewodnie, postawy moralne i zdobycze intelektualne utworów literackich. Znajdzie je tam niezawodnie z tem tylko zastrzeżeniem, że traktowane będą, jako f u n k c j e (podkreś. aut.) utworów poetyckich w związku właśnie z ich całością (t. j. z innemi elementami), a nie w oderwaniu od nich, jako coś osobnego, co posiada swój żywot poza utworem" [2]. Gdzież więc w tych słowach znaleźć można „ortodoksyjny" formalizm? Rosyjski wyglądał stanowczo nieco inaczej.

Trzeba przyznać, że hipoteza, dotycząca istnienia dwu odrębnych systemów językowych jest dość słaba. Nie da się zaprzeczyć, że język praktyczny stanowi narzędzie informacji, z tego jednak nie wynika, żeby ta informatywność była cechą, różniącą go od poetyckiego, żeby ten ostatni był odarty z możności informowania. Pewne, ściśle określone „wiadomości" znaleźć można nietylko w „Lalce" Prusa (Wokulski własnemi siłami osiągnął wykształcenie), ale w zbiorze utworów tak par excellence poetyckich, jak „Księga ubogich" Kasprowicza. (Człowiek „wadził się z Bogiem", aż osiągnął harmonję duchową). Z drugiej jednak strony nie

[1] K. W. Zawodziński. Jeszcze jedna odpowiedź. Zet. nr. 14, r. 1934.
[2] O kaznodziejstwie i estetyzmie...

da się zaprzeczyć, że język praktyczny wykazuje dążności do osiągnięcia ekspresji i siły sugestywnej. („Pięknie" napisane dzieła przyrodnicze, matematyczne, „piękny" styl czyjejś mowy etc.). Naturalnie — ogółem wziąwszy, literatura jest bardziej „naładowana" ekspresją językową, niż język praktyczny, i teoretycy rosyjscy stwierdzili istnienie różnicy raczej ilościowej, niż jakościowej. Różnica zasadnicza i podstawowa znajduje się niewątpliwie gdzieindziej. I gdy „formaliści" polscy zaklinali się, że nie ignorują „myśli", „idej" — owych właśnie informacyj, musieli właściwie jasno określić, czem ona jest w literaturze i jak ją zbadają. Wprawdzie nie mogli w krótkim czasie, w atmosferze ciągłych nieporozumień wszystkiego dokładnie sprecyzować, każdą rzecz wyczerpać, niejednokrotnie przecież sami sobie musieli rozpraszać wątpliwości, rozwiązywać natychmiast trudne, skomplikowane zagadnienia, lecz mimowolnie dawali sposobność do powierzchownych zarzutów i posądzeń.

Otóż, aczkolwiek nie da się zaprzeczyć, że „informatywność" jest cechą także języka poetyckiego, trzeba stwierdzić, że jest ona w nim tak swoista i odrębna od informatywności języka praktycznego, iż — być może stanowi jeśli nie najważniejszą różnicę, to jedną z najważniejszych, ważniejszą od różnic, tkwiących w języku, różnicę między literaturą a innemi dziedzinami. „Informacja" literacka nie jest bezpośrednio podawana, lecz pośrednio ukazywana, postaciowana. I tak — Prus, zamiast nas poinformować z przykładami, że prawdziwą i pewną ostoją na straży polskiej ziemi jest chłop, nie zaś lekkomyślna szlachta, zamiast więc napisać referat z dziedziny historyczno-socjologicznej, społeczno-psychologicznej lub wreszcie moralnej — stworzył dzieło literackie, to co nazywamy powieścią, dał wizję pewnej poetyckiej rzeczywistości, wprowadził do niej szereg postaci oraz ich grup, wprawił je w pewne działanie, ustalił między niemi określone stosunki, stworzył taką syntezę, w której zamiast zdania „chłop jest wytrwały", mamy konkretne, poetyckie, żywe „przedstawienie", literacki „obraz", a owo zdanie „rozpłynięte" jest w każdym jego elemencie, nie istnieje poza nim, jest nim samym, jest „odintelektualizowane", otrzymało sobie właściwe, konkretne życie literackie w obrębie utworu p. t. „Placówka".

I tak rzecz ma się z każdą „informacją" — „problemem", „ideą", „myślą". Nie istnieje samodzielnie, może być badana, ale jeśli ma być zbadana, to przecież nieinaczej, jak w tym swoim kształcie literackim. Jak badać? Czy dotrzemy do niej, czy ją ogarniemy, poddając analizie kompozycję, styl, rytmikę i t. d.? Wydaje się, że jest to jedna z dróg, lecz czy jedyna? Napewno nie, ale każda przyszła droga badania musi, jak ta, dążyć do celu ostatecznego — jest nim zawsze utwór; każdy element, intelektualny, psychologiczny, ideologiczny staje się literackim elementem tego właśnie utworu. Jeżeli nie jest całkowicie „wcielony" i bytuje samodzielnie, trzeba znaleźć stosunek między nim i resztą elementów...

I w tym sensie, jak sądzę, jest każda „idea" bardziej żywa, aniżeli ta, którą ideologowie kultury, zagadnień społecznych, wypruwają, jako abstrakcyjne „poglądy na świat"... I w ten sposób „formalizm" polski, aczkolwiek niewątpliwie związany z formalizmem rosyjskim szedł, niestety jeszcze tylko teoretycznie, bardziej wgłąb. Nie zaprzeczał istnieniu „informacji", lecz dojrzał jej specyficzność, w tej specyficzności chciał, badając literaturę, i ją badać. To wszystko w wypowiedziach obrońców no-

wej metody było dosyć wyraźne dla tego, kto nie został uwiedziony zdradliwym terminem „formalista".

Ale, być może, działał w konstruowaniu różnorakich insynuacyj i ten jeszcze moment, że „formaliści" polscy, jak zresztą i rosyjscy, wystąpili przeciwko historyzmowi, badaniom genetyczno-filologicznym i psychologicznym. Zarzucano im bezkońca, że ignorują człowieka, osobowość artysty. Ale i tu w sednie rzeczy tkwiło nieporozumienie. Przedstawicielom „nowej metody" chodziło przecież nie o negację zagadnień ewolucji i wyłączenie jej poza nawias nauki o literaturze, ale o to, że najściślej ustalone związki faktów historycznych nie wytłumaczą, nie objaśnią, czem jest ten oto, dany mi do zbadania utwór. I tak np. istoty, charakteru literackiego polskiej twórczości epoki Stanisława Augusta nie objaśnią ani mecenasostwo tego króla, ani obiady czwartkowe.

W dziedzinie badań genetycznych chodziło o poddanie w wątpliwość ogólnie przyjętego mniemania, że dzieła poetyckie są przyczynowem następstwem realnego życia autorów, o ponowne zaatakowanie pozytywistycznej teorji „rasy", „środowiska", „chwili dziejowej"; w dziedzinie badań psychologicznych o stwierdzenie, że między psychiką żywego indywiduum, poety, a jego kreacjami, bohaterami dzieł literackich niema związku, który mógłby być problemem ważnym w badaniach. We wszystkich tych wypadkach chodziło o ten zasadniczej wagi fakt, że nie wolno w analizie naukowej przedmiotów z zakresu sztuki, poezji, posługiwać się surową psychologją, surową historją, surowemi naukami o społeczeństwie, gdyż każda z tych dziedzin jest w literaturze przemieniona, przetransponowana na sztukę i jako surowiec — nieważna. Trudno zaprzeczyć wartości monografjom, biografjom, ale, jak wykazała praktyka, monografja daje pozory wyjaśniania, zostawia bowiem dzieło na uboczu. Jeżeli się pisze biografje wielkich ludzi, można i, oczywiście, zewszechmiar warto pisać biografje artystów, same w sobie często interesujące, lecz co innego, gdy utwór literacki zaczyna być traktowany w tej samej perspektywie co np. pójście autora do klasztoru. Mieszanie realjów życia z irrealnym światem sztuki nie jest wyjaśnianiem naukowem nawet tam, gdzie wydaje się interpretacją. Przez to jeszcze nie zaprzecza się konieczności — często nieuniknionej — wyjaśnień w węższem tego słowa znaczeniu. Żaden przytomny „formalista" nie przeciwstawi się potrzebie wytłumaczenia niejasnych słów tekstu, nieznanych nazw, lub nazwisk, lecz są to rzeczy drugorzędne, służą bowiem przedewszystkiem poprawnemu zrozumieniu sensu tekstu, nic ponadto, chociaż może się zdarzyć, że, jak u Dantego, te właśnie drugorzędne momenty są wyjątkowo kłopotliwe i swoiście ważne. Nikt nie ma zamiaru „odrąbywać" dzieła od autora, niemniej te faktycznie istniejące związki są dla badacza, jako związki psychologiczne sensu stricto — bez znaczenia. Dlatego to właśnie ostatni artykuł Boy'a trafia w próżnię [1]. Nie w tem rzecz, że człowiek nie „odbija się" w utworze literackim, ale w tem, że człowiek ten jest dany i dostępny literackiemu poznaniu dopiero w dziele i poprzez dzieło. Jeśli psycholog twierdzi, że literatura także jest dlań materjałem do badań psychologicznych — dobrze, byleby nie twierdził, że wyjaśnia zagadnienia literackie. Problem, o ile literatura rzeczywiście może być materjałem analiz psychologicznych — należy pozo-

[1] Boy-Żeleński: Czy myć zęby czy ręce. Wiadomości Literackie, nr. 41, r. 1935.

stawić samym psychologom do rozstrzygnięcia. Więc nie da się tu stwierdzić, że dzieło to zęby, autor — ręce — myć należy i zęby i ręce. Pytanie, postawione racjonalnie, powinno brzmieć: „Czy mam myć moje żywe zęby, czy ręce mojego portretu, malowanego przez pana X?" To przecież są także „moje ręce"! „Nowa metoda" usiłowała przestrzegać przed mieszaniem rąk własnych i żywych z malowanemi, przed mieszaniem tych „dziedzin", protestowała przeciw używaniu mydła tam, gdzie potrzebne są inne środki. I w poszukiwaniu specyficzności przedmiotów literackich, istoty ich odmienności od innych przedmiotów, wiązała się, czy „solidaryzowała" niewątpliwie ze szkołą rosyjskich formalistów, a pomimo to różniła się od niej zasadniczo i znamiennie, czego „przeciwnicy" nie usiłowali nawet dostrzec.

Jak stwierdziliśmy, drugiem źródłem nieporozumień było prawdopodobnie nawykowe dzielenie utworów literackich na „treść" i „formę". „Formaliści" badaliby formę, opozycja broniłaby treści. Zagadnienie stosunku treści do formy było już przed kilku laty na naszym gruncie żywo dyskutowane [1]. Wszyscy, prawie bez wyjątku, doszli wówczas do wniosku, że jest to problem pozorny, ponieważ treść z formą stanowią nierozerwalną jedność. Obecnie więc „formaliści" powinni byli oczekiwać raczej zarzutu, że nie zdołają zbadać formy, nie badając eo ipso treści, tymczasem właśnie ówcześni i dawniejsi (prof. Kleiner — rozprawa o „Treści i formie w poezji") rzecznicy nierozerwalności tych kategoryj wysuwają twierdzenie, iż nowa metoda ogranicza zakres badań do... zewnętrznej formy, drugorzędnych przejawów!! Żeby uchylić ten zarzut wystarczy przeczytać, co mówią polscy „formaliści". „Nawet tam, gdzie (jak to bywało i bywa) omawia się oderwane „figury" stylistyczne, a robi się to w sposób inteligentny, musi się z konieczności zwracać uwagę na ich związki z kontekstem, a więc z koncepcjami, zamiarami, celami poety w danym momencie. Cóż dopiero, jeżeli się bada utwór poetycki, jako całość, złożoną z szeregu elementów, niedających się od siebie oddzielić!" [2] Wprawdzie formaliści rosyjscy walczyli także z koncepcją dualizmu formy i treści, zastąpili ją jednak koncepcją „chwytu" i materjału, która także jest w samej swej istocie wątpliwa. Materjałem według ich mniemania jest to, co uprzednio surowe, w zespole chwytów staje się sztuką. Tymczasem należy zauważyć, że taki „materjał" nie istnieje, „in crudo" nigdy badaczowi nie jest dany, przedmiot analizy stanowi już gotowe dzieło sztuki, materjał jest dany, jako dzieło sztuki. Zresztą, zagadnieniem owego materjału zajmowali się zbyt mało tak, że nie wiadomo dokładnie, czy przedstawiał on dla nich jakikolwiek problem poważniejszy? Tymczasem w Polsce, nietrudno zrozumieć, dlaczego sprawa tego „materjału" odrazu stała się kością niezgody, ciągle do niej, często bez potrzeby, wracano tak, że chociaż mogła stale nasuwać wątpliwości, jaskrawo rzucało się w oczy przekonanie naszych „formalistów", że treścią jest forma, a formą jest treść. Możnaby tu jeszcze dodać i to, że wprawdzie nie praktycznie lecz teoretycznie koncepcja samodzielnej „treści" została już u nas dawno zdyskwalifikowana, a nawet ośmieszona (Irzykowski), to jednak koncepcja samodzielnej formy panoszy się jeszcze dotychczas. Rosyjscy formaliści tak całość utworu poetyckiego rozumieli,

[1] Polemika w związku z koncepcją „czystej formy" Witkiewicza.
[2] M. Kridl: O kaznodziejstwie i estetyzmie.

iż wszystko w nim uważali za formę, z równem powodzeniem możnaby mówić, że wszystko w nim jest treścią, wyłączywszy kształt i następstwo czcionek oraz kartki i okładki. Właściwie należałoby unikać zarówno nazwy „treść”, jak nazwy „forma”, wynaleźć zaś taką, która ujmie koncepcję jedności obu tych elementów. Niezaprzeczalność istnienia tej jedności była dla polskich „formalistów” oczywista, ciągle temu dawali wyraz, pomimo to w polemikach bezustannie dochodził do głosu zarzut, że są zwolennikami badania „formy zewnętrznej”, akcesorjów!

I jeszcze dalszy moment, wymagający sprostowań. Uważa się, że obecnie „...teza samego dzieła, rozważanego czysto formalnie, przeważa dziś u nas, jest modna, występuje agresywnie, niemal terorystycznie” [1], że jej zwolennicy są mało liberalni, a przecież nawet Żirmunski „...wyraźnie się zastrzega, że jego tezy bynajmniej nie prowadzą do wniosku, żeby do zabytku literackiego nie można było podejść z innego punktu widzenia niż estetyczny” [2]. Pomińmy ten fakt, że Żirmunski walczył z formalistami (do ich grupy właściwie nie należy), czy jednak polscy „formaliści” są tak nieliberalni, agresywni i terorystyczni? Żeby nawet bardzo chcieli, to nie mogą nikomu zabronić badać tak, jak mu się podoba, „formalista” jest tu całkowicie bezsilny, a zresztą przypuszczalnie mało go to obchodzi. Lecz z drugiej strony, czy jest w tem coś dziwnego, jeśli protestuje on przeciw włączaniu do dorobku badań nad literaturą każdego bez wyjątku twierdzenia, które jej dotyczy? Człowiek np., jako przedmiot badań, nasuwa nieskończoność problemów, a przecież psychologa obchodzi on jako innego rodzaju całość niż np. chemika. Czy przez to samo chemik nie pozwala badać człowieka psychologowi? Oczywiście — nie. Chodzi mu tylko o to, żeby się psycholog nie łudził, że jest chemikiem i nie ferował wyroków w dziedzinie chemji. Rzecz w tem, by naukę o literaturze obronić przed eklektyzmem, uczynić ją nauką o przedmiotach literackich. Wiadomo przecież, że jakaś cecha, która dla jednego badacza jest rzeczą olbrzymiej wagi, dla innego, chociaż jej istnieniu nie może zaprzeczyć, pozostaje bez żadnego znaczenia, poza sferą jego zainteresowań. To też następujące oświadczenie p. Siedleckiego, zdaje się, zwolennika nowej metody, nie jest dla nas przekonywające: „Nowa nauka o literaturze... obejmujemy tą nazwą wszystkie kierunki badawcze, negatywnie ustosunkowane do panującego u nas filologizmu, a więc wszystkie (oprócz pewnego typu eklektyków) metody poza właśnie filologizmem. Geisteswissenschaft, fenomenologja, zachodnia „socjologja”, metoda marxowska, formalizm, ba! freudyzm — wszystkie te kierunki... mają prawo do życia. Do walki o życie. A to już całkiem inna sprawa, która z tych metod... zwycięży” [3]. — Oczywiście p. Siedlecki w swym liberalizmie idzie zadaleko. Bez względu na to, kto kiedykolwiek zwycięży, niewzruszoną zasadą jest dla nas fakt, że ani marxizm, ani freudyzm nie mają nic wspólnego z badaniami literackiemi, chociaż zajmują się literaturą. Przeciw nim wystąpić należy z takiemi samemi zarzutami, jak przeciw społecznikom i psychologom starego autoramentu.

---

[1] Boy: Czy myć zęby czy ręce; H. Korotyński: Poezja jest sztuką słowa. Prosto z Mostu, nr. 29, r. 1935.

[2] H. Korotyński: Poezja jest sztuką słowa.

[3] Fr. Siedlecki: Na marginesie „stylistyki” Tomaszewskiego. Przegl. Wsp., nr. 162, r. 1935.

I wreszcie sprawa także ważna: Czy „formaliści” nasi są nietolerancyjni, czy uważają, że od nich się zaczyna i na nich kończy badanie literackie? Byłoby to, oczywiście i naiwne i komiczne. Nie sądzę, by znalazł się wśród nich taki, który zdołałby zaprzeczyć doniosłym, wielkim zdobyczom filologji. Zwalcza się ją nie dlatego, że cała jest fałszywa, choć niewątpliwie nagrzeszyła sporo, ale dlatego, że jest niewystarczająca, krąży bezsilnie dokoła literackiego faktu, a przyszedł wreszcie czas na jego badanie. I teraz i na przyszłość trudno wyobrazić sobie porządną naukę o literaturze, w którejby filologja nie odgrywała pierwszorzędnej roli, lecz nie może ona pretendować do tego, że wyczerpuje ją, gdy rzecz główną, przedmiot zasadniczy, sam utwór pozostawia na boku; dodajmy jeszcze, że wielu filologów, rezygnując ze swej naukowości, zajmuje się wyabstrahowaną z żywych dzieł „ideologją” poezji. I wreszcie: słyszymy często, że „znaczna część naszych uczonych” skłania się ku uznaniu nowej metody, że metoda ta jest popularna i modna” [1]. Gdzież ta znaczna część? Prof. Kridl, Ingarden, Zawodziński, prawdopodobnie prof. Kucharski, Wóycicki, Piwiński i garstka młodych polonistów. (Mówię o tych, którzy w jakiśkolwiek sposób w tej sprawie się wypowiedzieli.) A opozycja? Prawie wszyscy, a napewno „znaczna część naszych uczonych”. Pomińmy tych, którzy wybrali drogę najwygodniejszą twierdząc, że „każda metoda jest dobra”. Tak twierdząc nie twierdzi się nic. Ale niewątpliwie — każda metoda, która prowadzi do zbadania utworu, jako literackiego dzieła sztuki w jego specyficzności jest dobra dla badacza, zajmującego się badaniami naukowemi nad literaturą w ścisłym sensie, każda zaś zła, która, dając pozory wyjaśniania, mąci i wprowadza zamieszanie oraz pomieszanie dziedzin.

Na zakończenie trzeba więc raz jeszcze stwierdzić: Większa ilość nieporozumień płynęła przedewszystkiem stąd, że zarzuty, skierowywane przeciwko polskim „formalistom” miały swoje źródło w zbyt dowolnie (esteta) lub zbyt dosłownie (formalista) rozumianej terminologji.

Jakkolwiekby jednak było — sam fakt zasięgu polemiki (zagadnienie reformy studjów w uniwersytecie, nauczania w szkole) dowiódł jej niezbędności i płodności zarówno dla niezrozumianych formalistów, jak broniących się, niejednokrotnie zupełnie słusznie, ich przeciwników.

Wilno. *Marja Rzeuska.*

---

[1] Boy: Czy myć zęby czy ręce.

R E C E N Z J E

POETYKA TOMASZEWSKIEGO

TOMASZEWSKI B. Teorja literatury. Poetyka. Przekład z rosyjskiego pod red. prof. dr. Tadeusza Grabowskiego. Przekładu dokonali: Cezary Gołkowski, Tamara Kowalska, Irena Szczygielska. Nakładem Koła Polonistów S. U. P., Poznań 1935, str. 4 nlb+243+5 nlb.

Szkoła „formalistów", która może się poszczycić poważnym dorobkiem naukowym, na gruncie polskim jest wciąż niedostatecznie znana szerszemu ogółowi. Coraz rzadziej spotykana znajomość języka rosyjskiego utrudnia młodemu pokoleniu sięgnięcie do źródeł oryginalnych, przekłady zaś ukazują się nieczęsto. Uniwersytet Poznański drugi zkolei (po warszawskim) podjął trud przyswojenia celniejszych prac obcych z zakresu nauki o literaturze. Wybór tłumaczy padł i tym razem na dzieło pisarza rosyjskiego.

Książka Tomaszewskiego nie zawiera dłuższych teoretycznych uzasadnień, lecz jest podręcznikiem, omawiającym systematycznie zwroty mowy poetyckiej oraz niektóre rodzaje literackie. Poglądy autora na zadania poetyki znajdują wyraz w funkcjonalnem ujęciu chwytów artystycznych: każdy chwyt jest rozpatrywany „z punktu widzenia jego artystycznej celowości", a praca analityczna autora polega na wyjaśnieniu, „dlaczego stosuje się dany chwyt i jaki artystyczny efekt osiąga się dzięki niemu". W takiem postawieniu sprawy tkwi zdecydowane przeciwstawienie się scholastycznej nomenklaturze figur, która „nie stanowi cennego narzędzia dla analizy stylu artystycznego, ponieważ nie wyczerpuje wszystkich chwytów w odchyleniach słownej konstrukcji od normy i prócz tego łączy pod jedną nazwą »figura« różnorodne zjawiska języka" (str. 58). Autor odgranicza się także od poetyki historycznej, która, według jego określenia, „śledzi historyczne tory takich wyodrębnionych w badaniu chwytów", jednak niektóre rozdziały jego książki, jak np. dział metryki porównawczej, zawierają rys historyczny omawianych zjawisk. Obce jest również autorowi stanowisko normatywne, które wprowadza wartościowanie chwytów oraz zalecanie pewnych ich odmian jako jedynie celowych.

Układ książki odznacza się przejrzystością, co uderza szczególnie w porównaniu z dawnemi podręcznikami stylistyki. Badając wyrażenia, autor zwraca uwagę na dobór słów pod względem s e m a n t y c z n y m i d ź w i ę k o w y m oraz na sposób ich p o ł ą c z e n i a; stąd nasuwa się naturalny podział na l e k s y k ę, e u f o n j ę i s k ł a d n i ę poetycką. Dalej osobny rozdział został poświęcony metryce porównawczej, potraktowanej dość wszechstronnie i wyczerpująco, co zasługuje na podkreślenie tem bardziej, że zagadnienie to w czasach ostatnich stało się u nas przedmiotem żywszego zainteresowania. Wreszcie rozdział ostatni zajmuje się tematyką i rodzajami literackiemi.

Poziom ogólny podręcznika jest dość wysoki. Być może, że wskutek wyraźnego dążenia do zwięzłości wytworzyły się pewne dysproporcje między poszczególnemi działami, jednak i w tem zjawisku jest pewna metoda, gdyż najbardziej lakonicznie zostały opracowane te zagadnienia, które uwzględniała na szeroką skalę poetyka tradycyjna (np. nauka o figurach retorycznych). Uderza szeroka skala zainteresowań literackich autora, który z równą swobodą czerpie przykłady z literatury wieku XVII i z poezyj doby ostatniej. Gdy zachodzi potrzeba, pojawia się rozległe tło porównawcze, które walnie przyczynia się do uplastycznienia omawianego zjawiska. Między innemi w rozdziale, poświęconym metryce, jest mowa o wierszu polskim, który, jak wiadomo, wywierał w pewnym okresie potężny wpływ na wersyfikację rosyjską.

Naturalnie w ramach stosunkowo niewielkiej książki nie można było dać wyczerpującego wyjaśnienia wszystkich poruszonych problemów, dlatego zastrzeżenia i wątpliwości nasuwają się dość często. Zajmiemy się jedynie temi sprawami, które mają charakter szczególnie aktualny. A więc uderza zbytnia łatwość, z jaką autor rozprawił się z definicją utworu literackiego: „Takie utrwalone, zachowane słowne konstrukcje", pisze, „nazywamy utworami literackiemi". Po chwili jednak przytacza szereg wypadków granicznych, które właściwie odbierają wartość naukową podanemu określeniu. Niewyraźnie przedstawia się również przeciwstawienie poezji, jako literatury artystycznej, prozie, jako literaturze nieartystycznej. Ciekawe są rozważania na temat związku między budową zdań, a melodją wiersza: „Wszystkim... zjawiskom deformacji składni towarzyszy i odpowiednia zmiana i odpowiedni układ intonacji. Posługiwanie się intonacją, jako środkiem emocjonalnego zabarwienia mowy, jest typowem [tak] dla języka poetyckiego"... A dalej czytamy, że intonacja

„bynajmniej nie jest obojętnym elementem w utworze i niektórzy pisarze, uwzględniając powyższy moment w procesie twórczości, wygłaszają głośno swoje utwory, nim je zapiszą, żeby nie omylić się w wyborze formy intonacyjnej" (str. 58). Wszystko to jest słuszne, tylko nie wyjaśnia sprawy objektywnego badania zjawiska intonacji, które w tekście literackim jest oznaczone w sposób tak niedoskonały, że umożliwia różne interpretacje, nieraz krańcowo odmienne.

Jeśli już mowa o sprawach spornych, zwrócimy jeszcze uwagę na pewne niejasności w dziale fonetyki. Tak np. określenie spółgłosek dźwięcznych, jako „wymawianych pełnym głosem" nie może w pełni zadowolić. Dźwięk „tj" (t miękkie), zdaniem autora odpowiada jednocześnie i twardemu „t" i twardemu „c"; tymczasem niektóre języki słowiańskie znają „c" zmiękczone (nie ć). Przyznać trzeba jednak, że autor najczęściej umie należycie ocenić wartość wypowiadanych zdań i w razie potrzeby sam wysuwa odpowiednie zastrzeżenia. Gdy np. czytamy zdanie: „Całkiem naturalnem [tak] jest kojarzenie kwiatów jasnych (np. białych) z dźwiękami o tembrze wysokim (np. „i")", budzi się w nas naturalna nieufność. Jednak już na stronicy następnej spotykamy się z opinją, że „przy analizie dźwiękowej wyrazistości utworu artystycznego należy być bardzo ostrożnym, uwzględniając tylko dokładnie, mocno zaznaczające się dźwiękowe zjawiska"... To stanowisko, pełne rezerwy i objektywizmu, wystawia wartości naukowej książki dobre świadectwo.

Dłuższe omówienie wypada poświęcić przekładowi. Tłumacze niewątpliwie mieli przed sobą zadanie niełatwe. Zwłaszcza przykłady poetyckie, występujące w dużej obfitości, musiały nastręczać wiele kłopotów. Posługiwanie się istniejącemi tłumaczeniami poetyckiemi nie mogłoby wystarczyć, gdyż większość cytat jest na naszym gruncie nieznana, a przytem w wielu wypadkach mogłyby wskutek tego zaniknąć te charakterystyczne właściwości oryginału, które spowodowały przytoczenie ich w podręczniku. Wobec tego pozostałyby trzy rozwiązania: zachowanie cytat oryginalnych jedynie w zmienionej transkrypcji; podanie przekładów dosłownych lub wreszcie wprowadzenie odpowiednich ustępów z literatury polskiej, nadających się do ilustracji danego zagadnienia stylistycznego. Tłumacze uciekli się do dwóch pierwszych zabiegów, rezygnując zupełnie z trzeciego. W rezultacie książka w przekładzie polskim może być zrozumiała w pełni prawdopodobnie tylko dla tych osób, którym język rosyjski nie jest zupełnie obcy. Ponieważ przekłady dzieł z dziedziny poetyki i nauki o literaturze pojawiają się coraz częściej, byłoby może pożądane zajęcie się przy jakiejś sposobności techniką tłumaczeń z tego zakresu i jej unifikacją.

Niezależnie od tego stwierdzić należy, że w podejściu tłumaczów do różnych działów podręcznika zarysowuje się stosunek dość niejednolity. W ustępie, poświęconym neologizmom, podjęta została śmiała próba oddania w języku polskim szeregu rosyjskich nowotworów językowych. Próba ta, trudna do wykonania i wymagająca wytrawnego pióra, doprowadziła do wyników, sprzecznych z duchem języka polskiego i niemile rażących czytelnika; takie wyrazy, jak „ukąszetka", „wełnoborzec", „wkuwaniczka mnożenia", „oczekiwacja" wyglądają raczej na barbaryzmy, niż neologizmy. Podobnie wydaje się rzeczą zbędną tłumaczenie wierszy rosyjskich, które miały służyć jako ilustracje efektów onomatopeicznych, oraz wyrażeń gwarowych. Jest to jednak sprawa wyczucia indywidualnego potrzeb czytelnika. W przeciwieństwie do tych objawów staranności tłumaczów razi brak akcentów w szeregu przykładów, mających ilustrować rytm rosyjskiej prozy i wiersza. Nie powiedzą one wiele osobom, nie znającym języka rosyjskiego.

Styl tłumaczenia obfituje w różnego rodzaju błędy, śród których nie brak jaskrawych rusycyzmów w rodzaju: „tak i zrobiłem", „oto, jak", „tem niemniej", „rozprzestrzeniają się" zamiast: rozpowszechniają się, częstego używania bez potrzeby zaimków 3 osoby i t. p.. Tłumacze wbrew duchowi języka polskiego umieszczają przydawkę przed rzeczownikiem, jak np. w zwrotach: poetycka leksyka, retoryczny wykrzyknik, poetycka morfologja etc.. Książka wprowadza szereg nowych nazw, niezgodnych z temi, jakie są u nas powszechnie w użyciu. Dalej nazwa koni, obdarzonych rozumem, które występują w powieści Swifta „Gullivers travels" podana została w brzmieniu rosyjskiem (kraj „Guignmów"); byłoby w podobnych wypadkach rzeczą wskazaną zajrzeć do oryginału i podać pisownię autentyczną. Niewiadomo, dlaczego tytuł głośnej powieści Dostojewskiego ma brzmieć w polskim przekładzie: „Poniżone i skrzywdzone", skoro w oryginale figuruje rodzaj męski. Pomijając szereg spraw drobniejszych, wspomnimy jeszcze o stałem używaniu przypadku szóstego w zwrotach: jest charakterystycznem, jest jasnem, jest naturalnem i t. p.. Byłoby może także wskazane zaniechanie nazwy: galicyzmy na rzecz wyrazu bardziej poprawnego: gallizmy.

Książka Tomaszewskiego zasługuje na to, aby się z nią zapoznały szersze koła polonistów. Jako dobry podręcznik teorji literatury może się przyczynić do skorygowania pewnych wyobrażeń, które w dobie obecnej straciły na aktualności. Obok tego jest wartościowem źródłem wiadomości o literaturze rosyjskiej i o stanie współczesnych badań uczonych rosyjskich w dziedzinie poetyki.

Warszawa. *Mieczysław Giergielewicz.*

SZUKANIE WSPÓŁCZESNOŚCI

PŁOMIEŃSKI JERZY EUGENJUSZ. Szukanie współczesności. Studja i glossy literackie. Warszawa 1934, nakł. F. Hoesicka, str. 222.

Za rzecz zgoła niepotrzebną uważam książkowe gromadzenie przygodnych, a dość suchych recenzyj (np. o „Przewrocie w umysłowości pol. po r. 1863" K. Wojciechowskiego), a zwłaszcza o „Poza wieszczbiarstwem i pedanterją" J. Skiwskiego). Zasada „zbierania każdej, choćby najdrobniejszej rzeczy, jaką autor napisał" może być słuszna w odniesieniu do takiego np. Sienkiewicza — a przecie... czy pomyślano o tem, by tak pozbierać jego drobiazgi niewydane?

To rzecz jedna. A druga — że w sądach Płomieńskiego rzadko spotyka się jakąś obserwację prawdziwie nową i frapującą. Nawet wtedy, gdy się autorowi wydaje, że jest odkrywcą. Tak np. za swoje odkrycie Płomieński uważa analogję „Z dnia na dzień" Goetla z „Pałubą" Irzykowskiego. Cała szkoda, że taką analogję znacznie wcześniej przeprowadziłem w artykule zamieszczonym w „Kurjerze Poznańskim", o czem dowiedział się zawczasu Płomieński nietylko z druku, ale i... z ust moich własnych.

Trzeci zarzut skieruję głównie przeciw „Przeglądom literackim" (przedrukowanym z „Przegl. Humanistycznego"). Będzie to zarzut — bezplanowości. Niewiadomo, do czego autor tu zmierza, czemu do jednego worka zsypał Parandowskiego z Wieleżyńską Takie zsypywanie „różnego zboża" nieraz się jeszcze trafi w tej książce. Zdaje sobie zresztą z tego sprawę sam autor, skoro nazywa swą książkę „mozaiką sądów i wrażeń literackich". W przedmowie usprawiedliwia się z tego charakteru książki i wyjaśnia swe cele. Z celów tych wydaje się rzeczą uchwytną jedynie chęć wywalczenia należnego miejsca pisarzom zapomnianym i niedocenionym. Idei tej, wobec panującego dziś systemu literackich koteryj, protekcyj, reklamiarstwa wzajemnego oraz celowego nieraz przemilczania ludzi „niedogodnych", przyklasnąć żywo należy.

Inna rzecz, że dziś za często szafuje się określeniami „niedoceniany", zapomniany". Popierwsze trudno dziś nie „zapomnieć" jakiegoś nazwiska wśród setek nazwisk ludzi piszących, zwłaszcza jeżeli dany pisarz tworzy mało i rzadko daje znak życia czy żywotności. Powtóre nieraz ci rzekomo „niedocenieni" pisarze doczekali się większej ilości ocen, niż pisarze rzekomo „uznani". Zresztą — czy ilość ocen i rozgłos to synonimy?

Jacyż to będą, w myśl naszego autora, owi niedocenieni? W tytułach artykułów spotykamy tu nazwiska Rittnera, Grabińskiego, S. Ig. Witkiewicza, Goetla, Wiktora, Rusinka, Z. Grabowskiego, F. Mirandoli, W. Berenta, W. Rogowicza i Irzykowskiego. Trudno pociągnąć wszystkich pod kategorję o którą chodzi, zwłaszcza, że niektóre sądy należałoby dziś zmienić. Goetel nie był doceniony przed dziesięcioma laty za „Karchat", a z biegiem czasu — przeceniono przez snobizm jego rzeczy późniejsze najsłabsze. Tak samo „Burzy nad brukiem" Rusinka zrazu nie spostrzeżono, ale gdy autor stał się „sławny", już miał kredyt uznania dla drugiej, znacznie już słabszej powieści. Berent — wbrew temu co się zwykło pisać — nigdy nie był „niedoceniony"; owszem jest to pisarz jeden z tych, którymi się n a j w i ę c e j zajmowali krytycy i historycy literatury (łatwo sprawdzić w bibljografjach).

Co innego sprawa Irzykowskiego. Poświęcił jej Płomieński ekskurs dłuższy, który jest bodajże najważniejszą pozycją w całej książce. Coprawda, osobliwa jest tu nazwa „polemiki ze Skiwskim", nadana odczytowi, dopiero teraz (więc ze znacznem opóźnieniem) ogłoszonemu drukiem. Jakże przeciwnik mógł brać udział w tej polemice, która — odbyła się zaocznie?

Kontrast Boy — Irzykowski narzucałby się każdemu nawet wtedy, gdyby pomiędzy tymi dwoma pisarzami nie doszło do starcia, mającego główną rozgrywkę w momencie „Benjaminka". Ten kontrast posłużył Płomieńskiemu za sposobność do scharakteryzowania Irzykowskiego w perspektywie całej jego działalności, zwłaszcza tej jego dawniejszej, lwowskiej. Zebranie faktów historyczno - biograficznych (nieco zapomnianych) nie zamyka jednakże charakterystyki. Słuszne są rzucone mimochodem zestawienia z Brzozowskim, ocena stosunku do Wyspiańskiego; także i uwaga o atmosferze literackiej, jaką stworzył Irzykowski. Ale są też i rzeczy dla mnie niejasne. Np. takie zdanie: „Któryś z historyków literatury (Szyjkowski?) wy-

raził się, że cała twórczość Irzykowskiego, — to wynik bezustannej potrzeby przeczenia antyromantycznej [?] przekory". Co to znaczy „antyromantyczna przekora" — tak przypominająca zwrot: „Ach, romantycznej Tisbe woni" w księdza Kefalińskiego przekładzie arcykomedji szekspirowskiej? Domyślam się, że musi tu być jakiś błąd druku, bo błędów podobnych jest dużo w całej książce, zwłaszcza w wyrazach łacińskiego pochodzenia i nazwiskach obcych. A co się tyczy owego „historyka literatury", przypuszczam potrosze, że chodzi tu o Z. Dębickiego, który porównał Irzykowskiego z Mefistofelesem, „der stets verneint".

Artykuł „Szkoły literackie a indywidualność" — to drugie, że się tak wyrażę, naczelne orędzie autora. Myśl tego artykułu powtórzona została jeszcze w szkicu o Brzostowskiej. Znamienną jest rzeczą, że na kozła ofiarnego, mającego pokutować za winy wszelkich (od wieków) szkół czy grup literackich, obrał sobie Płomieński grupę „Czartaka". Wtajemniczeni znają aż nadto dobrze przyczyny takiego postępowania, bo o roli, jaką w rozbiciu „Czartaka" (nie tak zresztą doszczętnem, jak ze słów artykułu wnosićby można) odegrał p. Płomieński, dałoby się dużo opowiedzieć. Zresztą istnieje w sprawie tej roli dokument wyraźny: księga pamiątkowa ku czci T. Dąbrowskiego, do której... redaktor spraszał cały zespół „Czartaka".

Niezależnie od tych wszystkich okoliczności uważam tezy Płomieńskiego co do szkół literackich naogół za trafne. Zabierałem w tych sprawach głos przed dwoma laty, podczas dyskusji na temat regjonalizmu, jaka toczyła się na łamach „Dziennika Poznańskiego". Sprostowałem też tam pewne mylne sądy o „Czartaku", jakie się szerzyły dzięki — nieuważnie czytającym krytykom.

Artykuł o zasadzie układania antologji (temat aktualny i proszący się o dyskusję!) jest wedle określenia autora, fragmentem większej całości. Sądzę, że przysiedzenie fałdów nad większą pracą literacko-naukową wyszłoby na dobre krytykowi, który wciąż chce „poszukiwać" zamiast się pogłębiać. A coś mi się zdaje, że w literaturze naszej zaczyna się ostatniemi czasy rozwijać sport „s z u k a n i a (?) współczesności", choć prostszą o wiele rzeczą byłoby — spojrzeć na tę współczesność spokojnem, rozważnem okiem.

Warszawa. *Józef Birkenmajer.*

DIARJUSZ KULTURY POLSKIEJ

Lipiec — Grudzień 1935[1]

1. VII. 1935

203. † dr. med. Bolesław Motz w Paryżu; prof. hon. Un. Wil.

3. VII. 1935

204. † Michał Bobrzyński historyk, w majątku Łopuchów w Poznańskiem, l. 86. (Dmowski. W. Dz. Nar. 40; S. Estreicher. PrzWsp. '36, 165, 166; S. Zakrzewski. Kwart. Hist 4).

4. VII. 1935

205. II zjazd prehistoryków polskich w Krakowie.

8. VII. 1935

206. Odsłonięcie pomnika ks. arcbp. Florjana Stablewskiego w katedrze w Poznaniu, dłuta Wład. Marcinkowskiego (KPozn 297; ks. Józef Kłos: Pamięci arcb. S. Kazanie. Pń. '35).

11. VII. 1935

207. † Edmund Jan Krüger w Wa.; * 1879 ib.; pod pseud. Edmund Jezierski pisał powieści (dla młodzieży).

208. Akademja Francuska w Paryżu nadała nagrodę „Prix Langlois" — Józefowi Andrzejowi Teslarowi oraz hr. Jacques de France de Tersant za nowy francuski przekład „Krzyżaków" Sienkiewicza.

12. VII. 1935

209. Ignacy Myślicki (Halpern) zm. w Piasecznie; prof. hist. filozofji Wolnej Wszechnicy w Wa; * 1874 w Tomaszowie Mazow.

14. VII. 1935

210. Zlot harcerstwa w Spale (do 23.VII).

15. VII. 1935

211. † płk. Czesław Mączyński, dowódca obrony Lwowa z 1918 r., historyk. (Warsz. Dz.Nar. 52, 53).

15. VIII. 1935

212. † dr. Wiktor Kuźniar l. 56 doc. Un. Jag. geolog, w Krakowie [data niepewna].

18. VII. 1935

213. Kongres Międzynarod. Unji Radjofonicznej w Wa.

20. VII. 1935

214. † Bronisław L. Michalski, poeta. (Ant. Madej. Zet 7).

23. VII. 1935

215. † Leonard Strzemię-Stroynowski malarz w Krakowie; l. 77.

25. VII. 1935

216. † Zygmunt Arct, księgarz w Wa. * 1871.

217. Udzielenie prezydentowi RP Mościckiemu odznaczenia: złotego wieńca pracy przez Komitet narodowy międzynarod. wystawy pracy w Brukselli.

31. VII. 1935

218. V Międzynarodowy Kongres Wychowania Rodzinnego (do 4, VIII) w Brukselli. Polski Komitet org. wydał pracę zbiorową: 15 referatów „Communications présentées au V-e Cong. Int. d'éducation familiale". Wa. 1935. (Pion 42).

VII. 1935

220. 25-lecie pracy naukowej prof. Oskara Haleckiego w Wa. (Pion 27; Księga ku czci O. Haleckiego wydana w XXV-lecie jego pracy naukowej Wa.'35, s. 324).

221. Konfiskata książki W. Burka „Droga przez wieś".

3. VIII. 1935

222. † Ignacy Pinkas malarz, w Kr. l. 46.

4. VIII. 1935

223. † Jan Karol Sas-Zubrzycki prof. Polit. we Lwowie, autor wielu dzieł z zakresu architektury, hist. sztuki etc.

224. W Warnie odsłonięcie mauzoleum ku czci króla Władysława. Pobyt min. W. Jędrzejewicza. (Ż. D. Kańska. Współpraca Polski i Bułgarji. Pion 33).

7. VIII. 1935

225. † Adam Ciompa malarz, literat z Kr. zabił się w Tatrach.

9. VIII. 1935

226. † Wilhelm Kulikowski w Wa., założyciel Dzien. Kijowskiego (Warsz. Dz. Nar. 78, 79).

14. VIII. 1935

227. Wymiana w Budapeszcie dokumentów ratyfikacyjnych umowy kulturalnej pol.-węg.

16. VIII. 1935

228. † Stanisława z Przybyszewskich Panieńska w Gdańsku. (S. Helsztyński. Wiad. Lit. 635; W. Zawistowski. Pion 35).

229. Międzynarodowa olimpjada szachowa (do 30. VIII) w Wa. (Irzykowski. Pion 34).

26. VIII. 1935

230. Dekret Prezydenta R. P. o nadaniu Uniw. Warsz. nazwy Uniw. J. Piłsudskiego, oraz Bibljotece Narodowej nazwy

[1] Zob. Styczeń — Czerwiec 1935. — RL X, 6.

Biblioteka Narodowa J. Piłsudskiego.

31. VIII. 1935

231. Odsłonięcie w Dubiecku pomnika Ign. Krasickiego (dłuta Stef. Zbigniewicza).

1. IX. 1935

232. † Cezary Jellenta (Nap. Hirszband) w Wa., krytyk, publicysta.

2. IX. 1935

233. † Stefan Olszewski w Wa. redaktor Gaz. Warsz., Warsz. Dz. Narod., publicysta, tłumacz. (WarszDzNar 99).

3. IX. 1935

234. † Stanisław Weigner geolog we Lwowie (KLwow 245).

4. IX. 1935

235. Odsłonięcie w Karlsbadzie tablicy pamiątkowej na domu w którym w 1835 r. mieszkał F. Chopin. (Świat 43).

5. IX. 1935

236. Odsłonięcie w Wa. przed Instytutem Radowym przy ul. Wawelskiej pomnika Marji Skłowskiej-Curie, dłuta Ludwiki z Kraskowskich Nitschowej. (Monitor Pol. 204).

6. IX. 1935

237. Międzynarod. kongres meteorologów w Wa. (Monitor Pol. 205).

7. IX. 1935

238. Otwarcie Wystawy Drogowej zorganiz. przez Ligę Drogową w Politech. Wa.

8. IX. 1935

239. † Pietro Stermich di Valcrociata w Berlinie, b. dyryg. Opery poznańskiej.

240. Wybory do Sejmu.

9. IX. 1935

241. Otwarcie wieczorów dyskusyjnych w w Instytucie Literackim w Wa. Odczyt prof. J. Ujejskiego o Conradzie.

10. IX. 1935

242. Oświadczenie zarządu polskiego Penclubu w sprawie numeru „Litieraturnoj Gaziety" z 18. VII. 35, poświęconego literaturze polskiej. Numer ten (nierozesłany czytelnikom ros.) wywołał protesty i duże niezadowolenie. (WiadLit 38).

11. IX. 1935

243. Międzynarodowy kongres sztuki i archeologji Iranu w Leningradzie (do 18. IX). Udział Polski: Pion 49.

12. IX. 1925

244. † dr. med. Dionizy Hellin, prof. Wolnej Wszechnicy, w Wa.

15. IX. 1935

245. Wybory do Senatu.

246. Pierwszy międzynarod. kongres filozofji naukowej w Paryżu (do 23. IX). Udział Polski: WiadLit 43.

247. Wystawa książki polskiej w Czerniowcach, zorganiz. przez Tow. Awangarda w Wa.

248. Pierwsza podróż m/s Piłsudski do Ameryki i spowrotem (do 8. X.), w czasie której wicemin. Koc wręczył prez. Roosveltowi pismo prez. Mościckiego.

16. IX. 1935

249. † Franciszek Czaki, dziennikarz polski, w Wiedniu.

250. VIII Międzynarod. Kongres Federacji Prasy Technicznej i Zawodowej, oraz wystawa tej prasy w Wa. Politechnika. (Monitor Pol. 213, 215, 218).

16. IX. 1935

251. Doroczna wileńska nagroda (zł. 500) im. Filomatów: Wandzie Dobaczewskiej, za powieść „Zwycięstwo Józefa Żołędzia".

17. IX. 1935

252. VI powszechny zjazd historyków polskich w Wilnie 17-20 IX. („Pamiętnik... zjazdu" I Referaty. Lwów 1935, s. 575. Pol. Tow. Historyczne; B. Pawłowski. Pion 40; KwartHist XLIX, 4).

253. Rozporządzenie ministra poczt i telegr. z 17. IX. 35 w sprawie warunków przyjmowania, przesyłania i doręczania czcsopism (m. in. definicja czasopisma) Dz. Ustaw RP № 70.

18. IX. 1935

254. † Wiktor Kulerski w Owczarkach pod Grudziądzem, wydawca i właściciel Gazety Grudziądzkiej i Gońca Nadwiślańskiego; l. 70.

255. Wystawa archiwalna w Państw. Archiwum w Wilnie.

256. II Międzynarod. Kongres Historyków Literatury w Amsterdamie (do 22. IX). (W. Folkierski. KPozn 463 i Księga ku czci Ign. Chrzanowskiego. '36; T. Grabowski. Nowa Książka 8. — Kongres I: w Budapeszcie 1931.)

19. IX. 1935

257. † Wanda Korzeniowska art. graficzka w Lwowie (data?). (KLwow 262).

22. IX. 1935

258. „Święto winobrania" w Zaleszczykach.

23. IX. 1935

259. Zjazd Federacyj Towarzystw Historycznych Europy Wsch. w Budapeszcie 23-24. IX. (Winc. Łopaciński. Pion 39).

24. IX. 1935

260. W Kartuzach zamknięcie wystawy zbiorów regjonalnych poety kaszubskiego dr. Aleks. Majkowskiego. Wystawa obejmowała całokształt życia kultur. Kaszub.

27. IX. 1935

261. Rozprawa w warsz. Sądzie Okr. Z. Przesmyckiego-Miriama przeciw prof. T. Piniemu i Al. Plebanowi o świadome

pogwałcenie praw autorskich Miriama przez wydanie Dzieł Norwida, nakładem firmy „Parnas Polski". Zeznania biegłych: prof. Ign. Chrzanowskiego, A. Drogoszewskiego, J. Lorentowicza, St. Miłaszewskiego, J. Ujejskiego. Sąd uznał winę oskarżonych i skazał ich na grzywnę i pokutne (zł. 3000). Przemówienie obrońcy E. Breitera: WiadLit 41. (Warsz. Dz. Nar. 125, 129; Zet 10). Ob. № 55.

27. IX. 1935

262. Nagrodę Zw. Pracy Kulturalnej w Lublinie im. J. Piłsudskiego (zł. 1000) przyznano Marji Papiewskiej, przełożonei Seminarjum Ochroniarskiego w Lublinie. (Monitor Pol. 229).

30. IX. 1935

263. Rozstrzygnięcie konkursu dramatycznego PAL: nadesłano 287 utworów, jednomyślnie postanowiono, że żaden z utworów nie zasługuje na 1. nagrodę; 2. nagrodę (zł. 3000) przyznano Jerzemu Ostrowskiemu za dramat „Bogoburcy"; 3. nagr. (zł. 2000) Marji Jasnorzewskiej za komedję „Dowód osobisty Zebrzydowskich". (Pion 42; Irzykowski. ib. 46).

264. Ogłoszenie konwencji pomiędzy Rzeczpl. Polską a Królestwem Węgier, dotyczącej współpracy intelektualnej (podpisanej w Wa. 21. X. 1934 r.) Dz. Ustaw 71.

IX. 1935

265. † Franciszek Siła Nowicki poeta (w dn. 3 września) w Zawoi pod Babią Górą, l. 72. (Jan Gw. Pawlikowski. Myśl Narod 45, 46; F. Godlewski. ib. 49; Wierchy XIII).

1. X. 1935

266. Pożar w Muzeum Zoologicznem Un. Warsz. zniszczył część zbiorów.

2. X. 1935

267. Posiedzenie Państwowej Rady Oświecenia Publicznego w Wa. pod przewod. min. Wacława Jędrzejewicza (PrzeglPedagog. 16).

3. X. 1935

268. † Franciszek Horodyski, malarz we Lwowie [data?]; * 1871. (KLwow 266).

269. IV ogólnopolski zjazd Ognisk Polonistycznych we Lwowie.

270. Odsłonięcie tablicy ku czci Oswalda Balzera u wejścia do Archiwum Państwowego we Lwowie.

271. Z. Nałkowskiej: „Noce Teresy", premjera słuchowiska radjowego z Wa. (Nałkowska. Moje pierwsze słuchowisko. Pion 38; Irzykowski, ib. 42).

4. X. 1935

272. † Franciszek Roth, rzeźbiarz w Wa. l. 69.

273. † Tadeusz Prus Zajączkowski we Lwowie, publicysta działacz; związki z Kasprowiczem. * 1873. (KPozn 475).

5. X. 1935

274. Państwowa Szkoła Przemysłu w Krakowie obchodziła stulecie istnienia.

6. X. 1935

275. † Karol Larisch, malarz, Kraków, l. 33. Wystawa pośmiertna: Wa. IPS listop.

8. X. 1935

276. Udzielenie przez ministra WR i OP Wolnej Wszechnicy Polskiej w Wa. prawa nadawania niektórych niższych stopni naukowych. Dz. Ustaw RP № 76. [Czas 295; Pion 40; WarszDzNar 146].

277. Wystawa powiatowa w Krzemieńcu, obraz 15-lecia dorobku Liceum Krzem. i in. instytucyj kulturalnych.

9. X. 1935

278. Podpisanie umowy pol.-niemieckiej o współpracy akademickiej.

10. X. 1935

279. Prof. Evert Wrangel, szwedzki historyk sztuki w Lund, odczyt w Krakowie: związki dynastyczne i stosunki artystyczne między Polską a Szwecją w czasie późnego średniowiecza.

11. X. 1935

280. † Jerzy Boroński, art. dram. b. członek głów. zarządu ZASP w Wa. l. 50.

281. † Aleks. Ferdynand Kroński, adwokat publicysta w Wa. l. 64

12. X. 1935

282. † Edward Domański w Wa. publicysta, poeta, tłumacz, znawca operetki. (KWar 284).

13. X. 1935

283. 25-lecie zgonu Marji Konopnickiej. Odsłonięcie pomnika na grobowcu we Lwowie, dłuta Luny Drexlerówny. Akademja: przemówienie L. Staffa.

284. Otwarcie wystawy sztuki polskiej w Kolonji w Niemczech.

285. Obchód 400-lecia kolegjaty św. Anny w Krakowie.

15. X. 1935

286. † Edward Grabowiecki, w Wa. literat-dziennikarz.

17. X. 1935

287. Wystawa obrazów St. Śliwińskiego w Londynie (dekoracje teatralne, pejzaże, ok. 90).

18. X. 1935

288. † Edmund Perle malarz, w Wa.

289. † Feliks Śledziński, literat. w Wa. l. 31.

20. X. 1935

290. † Feliks Przysiecki poeta, dziennikarz, w Otwocku (J. Rembieliński. Myśl Narod. 45). Ob. № 337.

291. † Kazim. Wład. Toporski publicysta-dziennikarz, w Wa.

292. Zjazd i popis zespołów chóralnych i orkiestr Zw. Mazowieckiego Stowarzyszeń Śpiewaczych i Muzycznych w Wa. w Filharmonji, 1600 osób, 24 zespoły.

293. „Otrzęsiny" w Krakowie. (Pion 46)

22. X. 1935

294. 60-lecie Solskiego we Lwowie w Teatrze Wielkim: Nowaczyńskiego „Wielki Fryderyk".

24. X. 1935

295. Ogólnopolski zjazd pedagogiczny w Krakowie (do 26. X). (PrzeglPedag 18).

26. X. 1935

296. † Michał Konstanty Bogucki, filolog w Krakowie, b. prof. Un. Wil. (T. Sinko. IKC 302).

27. X. 1935

297. † Seweryn Samulski działacz społ. i polit. oraz publicysta, w Pozn., * 14. XII.1866. (KPozn 497; Kronika m. Pozn. 4).

29. X. 1935

298. Odznaczenie Józefa Hofmanna pianisty, ord. Polonia Restituta.

X. 1935

299. Otwarcie Bibljoteki Muzycznej warszawskiej Tow. Muzycznego, w gmachu Filharmonji. (Świat 43).

300. Polemika spowodu artykułu Stefana Kołaczkowskiego: „Organizacja kultury w Polsce" (Marchołt II, 1): Skiwski. Tyg. Illustr. 48; K. Zakrzewski. Pion 47.

301. Gerhard Rodenwald, prof. archeologji klasycznej uniw. w Berlinie — wykład w Uniw. Warsz.

1. XI. 1935

302. † Tytus Benni, lingwista, b. prof. Un. Warsz., w Wa. (M. Dłuska. Język Polski XX, 5; M. Kridl. WiadLit 1936, 1).

303. VII Zjazd stomatologiczny w Wa.

304. V Zjazd ogólnopolski pedjatrów i VI Zjazd mikrobiologów w Łodzi.

305. II Zjazd Socjologów Polskich w Warszawie (do 3. VI). (Pion 44).

4. XI. 1935

306. † inż. Stan. Garlicki, em. prof. Pol. Warsz., w Wa. (GPol 329).

307. Otwarcie w Wolnej Wszechnicy w Wa. kursu wiedzy o Polsce dla stypendystów Świat. Zw. Polaków z Zagranicy.

308. Otwarcie w Wa. Instytutu Węgierskiego w Pałacu Staszica. (Monitor Pol. 254).

5. XI. 1935

309. Nadanie w Wa. dr. filoz. h. c. węgierskiemu ministrowi oświaty i kultury dr. Balint'owi Homan'owi. (Pion 45; Monitor Pol. 255, 257),

5. XI. 1935

310. Minister WR i OP zarządzeniem z 5. XI. 35. № BP 24435 nadał na wniosek PAL pierwsze odznaczenia „wawrzynem akademickim" osobom wybitnie zasłużonym dla dobra literatury polskiej oraz związanych z nią innych dziedzin twórczości. Nazwiska wylicza: Monitor Pol. 257; Pion 46. Nie przyjęli wawrzynu: Al. Świętochowski, M. Rodziewiczówna, prof. Juljan Krzyżanowski, Marja Dąbrowska, A. Strug, Artur Górski. (J. K. Bandrowski. TygIllustr. 40; Cat - Mackiewicz. Słowo 326; K. Iłłakowiczówna Catowi o wawrzynie (wiersz) Świat 48; MyślNar 47; Piasecki. Prosto z Mostu 47; K. H. Rostworowski. Złoty wawrzyn p. Słonimski i ja. IKC 6, 1936). Ob. № 317.

6. XI. 1935

311. Podpisanie w Wa. przez polskiego min. oraz węgierskiego min. oświaty Homana umowy o współpracy intelektualnej. Homan bawił w Polsce od 3-8. XI.

6. XI. 1935

312. Prof. Pierre Jouguet (dyr. Inst. Franc. w Kairze) odczyt w Un. Warsz. „L'hellenisation de l'Egypte".

7. XI. 1935

313. † Konstanty Rączewski, w Rydze, rzeźbiarz, prof. ryskiej Akademji Sztuk Pięknych, b. prof. politechniki ryskiej, archeolog.

7. XI. 1935

314. Otwarcie w Poznaniu Uniwersytetu Robotniczego zorganizowanego przez Robot. Instytut Oświaty i Kultury im. Stef. Żeromskiego.

315. Gen. Rydz-Śmigły przyjął protektorat Pol. Akad. Literatury.

316. Jerzego Szaniawskiego „Zegarek", premjera słuchowiska radjowego w Wa.

8. XI. 1935

317. Czwarte doroczne sprawozdawcze posiedzenie publiczne Pol. Akad. Literatury w Wa. Przemówienie Sieroszewskiego. Odczytanie pierwszej listy odznaczonych „wawrzynem akademickim". Sprawozd. z działalności. Odczyt J. K. Bandrowskiego „O powołaniu pisarza" (tekst: WiadLit 46). (Biuletyn kult. art. PAT № 298). Ob. № 310.

9. XI. 1935

318. † Bolesław Brodowski, prawnik, w Wa. 1. 51. (MyślNar 47).

10. XI. 1935

319. † Wład. Macura, art. muzyk, w Wa. 1. 39.

11. XI. 1935

320. Nagrody st. m. Warszawy: I. naukową: sąd konkursowy przyznał 6. XI. prof. Janowi Łukasiewiczowi „za to, iż przez stworzenie i ugruntowanie logiki wielowartościowej myśl ludzką na nowe pchnął tory... Skupiwszy grono uczniów i współpracowników, stworzył na terenie Warszawy własną szkołę logiczną". II. literacką przyznano 31. X. Poli Gojawiczyńskiej za powieść „Dziewczęta z Nowolipek", „w której autorka odmalowuje ze znajomością i prawdą głębokie przeżycia ludu Warszawy. Sąd pragnął w ten sposób zastosować postanowienia nowego statutu Nagród m. st. Warszawy, które na pierwszy plan wysuwają utwory artystyczne, związane z Warszawą, jej dziejami oraz życiem mieszkańców. Ponadto Sąd pragnął, aby nagroda literacka m. st. Warszawy zachęciła młodsze pokolenie pisarzy do traktowania tematów, łączących się najistotniejszemi węzłami z duchowem życiem Warszawy, a tem samem wpłynęła na spotęgowanie miłości mieszkańców stolicy do ich rodzinnego miasta". Jury: prez. Stefan Starzyński, J. Biłek, Zb. Lepecki, W. Sieroszewski, Art. Śliwiński, J. Ujejski, W. Zawistowski. III. Muzyczną 31. X. Karolowi Szymanowskiemu. IV. artystyczną Alfonsowi Karnemu, w uznaniu dotychczasowej twórczości, która... ma swój mocny wyraz w rzeźbie portretowej. (Dziennik Zarządu m. st. Warszawy № 60). W dwu poprzednich latach nagrody Warszawy przyznano: naukową: prof. St. J. Thuguttowi (1933), prof. L. Krzywickiemu (1934); literacką: Boyowi - Żeleńskiemu (1933), Sz. Askenazemu (1934); muzyczną: Paderewskiemu (1933), F. Szopskiemu (1934); plastyczną: Z. Stankiewiczówne (1933), O. Boznańskiej (1934). — Nowe statuty nagród m. st. Wa. Monitor Pol. 244.

321. Nadzwyczajny ogólno polski zjazd bibljofilów w Krakowie, ku uczcz. pamięci marsz. Piłsudskiego. Wystawa: działalność piśmiennicza i księgozbiory osobiste marsz. Piłsudskiego. (Nowa Książka 10, 563). Wystawa „Marsz. Piłsudski we Lwowie" w Ossolineum.

322. Utworzenie lektoratu jęz. pol. w uniw. Karola II w Czerniowcach przy katedrze slawistyki prof. G. Naudrisz'a; lektor Wacław Sanicki.

13. XI. 1935

323. † prof. dr. Kaz. Panek, kierownik Wydziału Higjeny Zwierząt w Państw. Instytucie Nauk. Gospod. Wiejskiego w Bydgoszczy.

14. XI. 1935

324. † dr. Józef Burmistrz, kustosz Biblj. Jagiell. w Kr. [data ?]

15. XI. 1935

325. Henri Davignon, pisarz belgijski, gościem Penclubu w Wa. odczyt.

17. XI. 1935

326. † Stan. ze Starzeniec Starzyński prof. hon. prawa Un. Lwow., we Lwowie, pochow. 20. XI. w Derewni pow. Żółkiew (MyślNarod 48).

18. XI. 1935

327. Powstanie (spowodu rozpoczęcia procesu morderców min. Pierackiego) trzech nowych dzienników w Wa.: Nowe Wiadomości, Ostatnia Chwila, Goniec Warszawski wydanie nocne. Wszystkie zlikwidowano po kilku tygodniach.

328. 20-lecie pracy naukowej prof. Wład. Tatarkiewicza. (WarszDzNar 186).

20. XI. 1935

329. 10-lecie zgonu Żeromskiego. Akademja: Wileński Zw. Lit. (WiadLit 47).

330. Wręczenie nagrody im. Stan. Popowskiego za działalność społeczną Józefatowi Andrzejowskiemu w Wa. (Biografja A. vid. Pam. Koła Kielczan za 1929 r.).

21. XI. 1935

331. Zebranie organizacyjne Tow. Literackiego im. J. Kasprowicza w Poznaniu.

332. Dr. Stan. Brzeziński, nowy lektor jęz. pol. w Helsingforsie rozpoczął wykłady.

333. Odczyt prof. O. Górki w rumuńskiej Akad. Umiejętności o metodach obliczań wojskowych w historji południ. wsch. Europy.

334. Ogłoszenie nowego tekstu konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 9. IX. 1886 r. przejrzanej w Berlinie 13. XI. 1908, i w Rzymie 2. VI. 1928. Ratyfikowanej przez Polskę 5. III. 1934. Dz. Ustaw № 84 z 21. XI. 35.

22. XI. 1935

335. Zjazd Zw. Kół Polonistycznych studentów Uniwersytetów Pol. w Poznaniu (do 24. XI). (Pion 50).

24. XI. 1935

336. W Łodzi otwarcie Miejskiego Muzeum Etnograficznego z oddziałem archeologji przedhistorycznej. (Pion 47).

337. Akademja żałobna ku czci F. Przysieckiego w Klubie Sprawozd. Parlam. w Wa. Przemówienia: Tuwima i Zawodzińskiego. WiadLit 49. (Ob. № 290.)

25. XI. 1935

338. † Piotr Choynowski, członek PAL, w Otwocku. (E. Breiter. WiadLit 49; J. Kleiner. Pion 51.)

339. Doroczne publiczne zebranie Tow. Warszaw. Naukowego. Odczyt E. Lotha.

26. XI. 1935

340. † Kaz. Nizioł w Krakowie, długoletni red. Nowej Reformy i w ostatnich latach współprac. IKC. (IKC 330).

341. Rozporządzenie ministra WR i OP z 26. XI. 35. o bezpłatnem dostarczaniu druków dla celów bibljotecznych i urzędowej rejestracji. Na podstawie art. 3 ustawy z 18. III. 1932. (Dz. U. № 33) dodano nowy ustęp w rozporządzeniu Min. WR i OP z 9. II. 34. (Dz. U. № 17) nakazujący bezpłatne dostarczenie „Polskiej Akademji Literatury w Warszawie wszelkich druków literackich w języku polskim (powieść, dramat, poezja, opracowanie krytyczne i t. p.) a na jej żądanie również wszystkich innych druków w jęz. polskim". (Dz. Ustaw № 92 z 18. XII.'35).

342. Wystawa pamiątek z okresu obrony Lwowa (1918—19) w pałacu Biesiadeckich we Lwowie.

28. XI. 1935

343. † Feliks Zbyszewski, art. Teatru Pol. w Katowicach, l. 54.

344. Rozprawa w warsz. Sądzie Okr. (wydział cywilny) z powództwa Tow. Wydawniczego w Wa., Zenona Przesmyckiego i L. Wellisza, przeciwko firmie Parnas Polski o zniszczenie egz. Dzieł C. Norwida. Sąd pozew oddalił i uznał, że prawa autorskie do dzieł C. N. wygasły, że dzieła Norwida stały się własnością narodu, a Przesmycki nie ma praw autorskich do dzieł C. N. (Wiad Lit 50; WarszDzNar 201). Ob. № 261.

30. XI. 1935

345. † dr. Franciszek Tomanek, prof. Wyż. Szkoły Handl. we Lwowie, autor wielu dzieł ekonom.

346. Prof. Roman Pollak, odczyt: „La conoscenza dell' Italia in Polonia", — w Istituto Italiano di Cultura, Wa,

347. 75-lecie Tow. Zachęty Sztuk Pięknych w Wa. Salon jubileuszowy. Przemówienie prof. Wł. Tatarkiewicza na obchodzie: Pion 52.

1. XII. 1935

348. † o. Czesław Bogdalski w Kr., dziejopis zakonu oo. bernardynów („Bernardyni w Polsce" 2 t. nieukończ.), słynny kaznodzieja i misjonarz; * 2. II. 1853.

4. XII. 1935

349. Utworzenie katedry jęz. pol. w Tuluzie.

5. XII. 1935

350. 10 rocznica zgonu Wł. Reymonta. (Z. Wasilewski. Wspomnienie. Warsz. Dz. Nar. 192; W. Doda. Jakiego Reymonta znamy. Prosto z Mostu 51).

351. Nagrodę m. Łodzi otrzymał prof. Czesław Witoszyński prof. Politech. Warsz. kierownik Instytutu Aerodynamicznego w Wa. Ur. w r. 1875 w Horoszkach na Podlasiu.

352. Poświęcenie pomnika na grobie śp. prof. Stan. Noakowskiego na cment. Powązkowskim w Wa. — Wystawa prac N. w IPS... (Autobiografja N. WiadLit 45).

353. Wprowadzenie wykładów jęz. pol. na Uniw. w Królewcu.

6. XII. 1935

354. Wydział matemat. przyrod. UJP przyznał prezydentowi RP tytuł dr. h. c.

355. Akademja ku czci Żeromskiego urządz. Zw. Zaw. Lit. Pol. i Penclub w Wa.

7. XII. 1935

356. Przyznanie nagrody z fund. St. Popowskiego — Bolesławowi Lutomskiemu za szerzenie oświaty. Zebranie w kam. xx. Mazowieckich w Wa. celem uczczenia B. Lutomskiego.

7. XII. 1935

357. Uchwała Rady Min. w sprawie utworzenia Muzeum J. Piłsudskiego w Belwederze. Odpowiednią ustawę uchwalił Sejm (17. XII.) i Senat (20. XII.).

358. Akademja ku czci St. Noakowskiego w gmachu Wydz. Architektury w Wa.

9. XII. 1935

359. W Poznaniu akademja w rocznicę 500-lecie zgonu Pawła Wodkowica.

10. XII. 1935

360. † Modest Męciński, w Sztokholmie, tenor opery w Kolonji i Sztokholmie, l. 60, z pochodzenia lwowianin.

361. Inauguracja wykładów w nowozałożonej uczelni p. n. „Universitas", przy Instytucie Oświaty Pracowniczej w Wa. ul. Hoża 88.

362. Prof. Daneff z Sofji b. premjer bułg. wygłosił w Un. J. K. cykl wykładów o zagadn. polit. i gosp. państw bałkańskich.

11. XII. 1935.

363. Prof. M. Zdziechowski z Wilna wygłosił odczyt w uniw. berlińskim, p. t. „Z. Krasiński, jako poeta i myśliciel". Odczyt powtórzył Z. w następnych dniach w Budapeszcie.

364. Wacław Borowy, odczyt o Żeromskim w Uniw. Warsz. (Pion 51).

12. XII. 1935

365. † dr. med. Konrad Kosieradzki w Kielcach, autor prac nauk.

366. III posiedzenie pełnego Komitetu Ortograficznego w Krakowie w PAU. Uchwały: Język Polski XX, 5.

367. Bjarnat Krawc kompozytor łużycki, w gościnie Pol. Tow. Przyj. Narodu Łużyckiego w Wa.

13. XII. 1935

368. W Chorzowie otwarcie muzeum „Ziemi Bytomskiej".

369. Zamknięte zebranie PAL, poświęcone pamięci St. Żeromskiego. (Ob. № 329, 355).

14. XII. 1935

370. Akademja ku czci Horacego w 2000 urodzin, zorg. przez Pol. Tow. Filologiczne w Wa. (Przegl. Klasyczny 5—6, pośw. rocznicy Horacego).

371. Doroczne zebranie Polskiej Akademji Nauk Technicznych w Wa. (Wydawnictwo: Annales de Académie de Sciences Techniques, t. II. za 1935).

15. XII. 1935

372. Nagrodę polskiego Pen-clubu za tłumaczenia polskie przyznano J. Tuwimowi, za przekłady poetyckie ze szczegól. uwzględnieniem „Jeźdzca miedzianego" Puszkina. Ob. № 3.

373. Obchód setnej rocz. „Nieboskiej komedji" w Wilnie urz. Tow. Lit. A. Mick.

18. XII. 1935

374. Akademja w sali Rady m. Warsz. z okazji 75 ur. Paderewskiego. (16. XII. we Lwowie).

20. XII. 1935

375. T. Konczyńskiego: „Zburzenie Jerozolimy", premjera w T. Polskim w Wa.

376. Przemówienie Wacława Sieroszewskiego w Senacie przeciw rozszerzeniu amnestji na b. więźniów brzeskich, skazańców prasowych i więźniów w Berezie Kartuskiej. Dosłowny tekst: Prosto z Mostu 54.

21. XII. 1935

377. † Antoni Anusz b. poseł i publicysta, w Wa.

378. Dziennik Polski, R. I, № 1, Lwów, Zimorowicza 15. Red. dr. K. Hrabyk. (Pismo założone po upadku Kurjera Lwowskiego).

28. XII. 1935

379. † Jadwiga z bar. Herwarthów Zarembina w Poznaniu, zasłużona redaktorka i działaczka katolicka; * 31. VII. 1877 w Gatczynie. (KPozn 598).

29. XII. 1935

380. Państwową nagrodę (zł. 5000) literacką (nagroda ministra WR i OP) przyznano za r. 1935 Zofji Nałkowskiej za całokształt działalności pisarskiej, ze szczególnem uwzględnieniem dzieł ostatnich dramatów i powieści. Jury: przewod. A. Strug, Boy-Żeleński, W. Rzymowski, J. Ujejski, W. Zawistowski. Inne kandydatury: Jasnorzewska, K. Wierzyński, J. Wittlin. Wręczenie 10. I. 1936. — Ob. № 8.

30. XII. 1935

381. † Janos Tomcsányi w Kispest, literat, tłumacz „Chłopów" Reymonta.

31. XII. 1935

382. „Wielki Fryderyk" Nowaczyńskiego w Teatrze Narod. w Wa. 25-lecie premjery i występów Solskiego w tej sztuce.

XII. 1935

383. Konfiskata powieści E. Zegadłowicza „Zmory" zarządzona przez Prokuraturę przy Sądzie Okręg. w Krakowie.

384. Powstanie w Wa. Ars Christiana stow. plastyków pol. w celu odrodzenia sztuki religijnej. (WarszDzNarod 214).

385. Les Cahiers Polonais, Paris, R. I, № 1, czasopismo propagandowe pod red. Henryka Korab-Kucharskiego.

386. † Gabriel Sarrazin, w końcu grudnia w Lyonie przyjaciel Polski, autor dzieł o Polsce.

Uzupełnienia

11. I. 1935

387. † Marcelina Sembrich Kochańska śpiewaczka, w N. Jorku.

10. IV. 1935

388. † Ferdynand Bostel historyk, we Lwowie; * 5. V. 1860. (K. Hartleb. Kwart. Hist. XLIX, 1-2).

2. VI. 1935

389. † Tadeusz Feliks Hahn dr. fil. we Lwowie; historyk literatury, tłumacz. * 11. VII. 1901.

19. VI. 1935

390. † Stanisław Eljasz Radzikowski lekarz, historyk, malarz, w Kr. * 1869. (Wierchy XIII).

BIBLJOGRAFJA »RUCHU LITERACKIEGO«

1926—1936

Nieodżałowany śp. prof. Bronisław Gubrynowicz, założyciel „Ruchu Literackiego”, określił we wstępnym artykule pierwszego zeszytu tego pisma, że ma ono „spełniać rolę informacyjną, a przytem wytwarzać ściślejszy kontakt pomiędzy badaczami...” Jeżeli rezultaty tych usiłowań w ciągu minionych lat dziesięciu zsumować można w ok. 1200 tytułach zamieszczonych prac, — to jest to owoc ofiary współpracowników-autorów, wśród których nie brakło uczonych najznakomitszych i badaczów literatury najbardziej zasłużonych. Warunki tak się bowiem układały, że pismo nie mogło honorować artykułów. Jedynie w pierwszych latach obowiązek ten spełniało w nader zresztą skromnym zakresie. Nie potrzeba jednak taić, iż nie przynosiło również dochodów. Zamykając przeto pierwsze 10-lecie istnienia „Ruchu Literackiego”, redakcja pragnie podziękować najgłębiej nietylko wszystkim Współpracownikom za bezinteresowną zawsze gotowość, łaskawą i światłą radę, lecz również Wydawcom, którzy podjęli obywatelski trud edycji pisma naukowego i przez lat dziesięć go spełniali.

*

Bibljografja zawartości dziesięciu roczników „Ruchu Literackiego” musiała się liczyć z dużą szczupłością miejsca, ograniczyła przeto informacje do podania na końcu każdej numerowanej pozycji — jedynie rocznika i zeszytu. Kolejność roczników jest następująca:

I = 1926, II = 1927, III = 1928, IV = 1929, V = 1930, VI = 1931, VII = 1932, VIII = 1933, IX = 1934, X = 1935. Litera R oznacza recenzję. Układ bibljografji krzyżowy, łączy w alfabetycznym porządku osoby i rzeczy. Zawartość pisma obrazują poniższe zestawienia, dodajmy do nich siedem specjalnych zeszytów poświęconych: Kochanowskiemu 1930, V, 5; Goethemu 1932, VII, 3; Conradowi-Korzeniowskiemu 1932, VII, 8 (wyszedł również osobno pt. „Conradiana”), Wyspiańskiemu 1932, VII, 9; Norwidowi 1933, VII, 3; Gubrynowiczowi 1933, VIII, 5-6; Żeromskiemu 1935, X, 7-8. Wkońcu wspomnieć należy, że w ciągu dziesięciu lat największa ilość artykułów, materjałów i recenzyj — w sumie: 140, dotyczyła Mickiewicza.

ABRAMOWICZ Ludwik 49.
ADAM Paul 1166.
ADAMCZEWSKI Stanisław 1164.
ADLER M. 1032.
ANDRÉ Lucjan 5.
ANKWICZOWA Zofja 331.
ANTOLOGJE 448.

1. Gubrynowicz B. Od Kochanowskiego do Staffa. Antologja liryki polskiej. Ułożył W. Borowy. '30.R.VII,1.
2. Krzyżanowski L. The Slav Anthology, Russian, Polish, Bohemian, Serbian, Croatian, translated by Edna Worthley Underwood '31.R.VI,8.
3. Płoszewski L. Galiński A. Młoda Polska. Poezja i dramat. Antologja i literatura. '28.R.III,10.
4. Szczerbowski A. Galiński A. Poezja Polski odrodzonej 1918-30. '31. R.VII,1.

ARASZKIEWICZ Feliks 766-770, 775, 788.
ARCIMOWICZ Władysław 673-677, 724.
ARNOLD Robert F. 264.
ASKENAZY Szymon 480.
ASNYK Adam.

5. Giergielewicz M. André L. O bezdziejowości w poezji. Rzecz o Asnyku. '30. R.VI,9.

6. H a h n W. Kilka notatek do utworów Asnyka. VIII,8.
7. S z m y d t o w a Z. Mann M. Echa włoskie w poezji Asnyka. '26. R.II,4.
8. Ż y c z y ń s k i H. Filozoficzne sonety Asnyka. II,4.
AUDIAT Pierre 1069.
BAB Julius 857.
BADECKI Karol 431, 442 a.
BAILLOU Jean 265.
BAKUNIN Awdotja Michajłowna 518.
BALDENSPERGER Fernand 266.
BALICKI A. E. 1122.
BALIŃSKI Karol 726.
BALK Henryk 498.
BALMONT Konstanty 241.
BALZAC Honoré 875, 929.
BANDELLO Matteo 200.
BAŁUCKI Michał.
9. R u m e l t S. Bałucki M. Grube ryby. Opr. Z. Nowakowski. '26. R.II,3.
10. S c h r e i b e r I. Bałucki a komedja niemiecka. II,7.
BANDROWSKI Kaden Juljusz 406.
BAR Adam 203, 214, 347, 477, 478.
BARBASZ Wilhelm 1095, 1117.
BAROK 394.
BARTOSZEWICZ Juljan 40.
BARTOSZEWICZ Kazimierz
11. Śp. K. Bartoszewicz. V,2.
BARYCZ Henryk 153, 493, 967.
BATOWSKI Henryk 18, 499, 504.
BAUDOUIN Charles 1038.
BAWOROWSKI Wiktor 885, 1011.
BEDNAROWSKA Marja 851.
BEDNARSKI Stanisław ks. 221.
BEGEY Attilio 344.
12. P o l l a k R. A. Begey. IV,1.
BEM Baltazar
13. L e ś n o d o r s k i Z. Estreicher K. (jun.) Minjatury kodeksu Bema. '33. R. IX, 4.
BENDA Oskar 1049.
BENNI Herman 162.
BÉRARD Victor 1100.
BERENT WACŁAW
14. R a b ę c k a J. Waganci w „Żywych kamieniach". V, 7.
15. R o t h e r t o w a Z. „Żywe kamienie" VI, 5.
BERGEL Rajmund 1096, 1097.
BERGER Jan 202, 1033.
BERNACKI Ludwik 261, 401, 658, 985, 1131.
BERSANO BEGEY Marina 344.
BERTONI Giulio 1037.
BERWIŃSKI Ryszard
16. S t r a u c h o w a Z. List Berwińskiego z drogi do Turcji w 1855 r. VI, 10.
17. T e r l e c k i T. Ze studjów nad R. Berwińskim. 1. Umowa wydawnicza między B. a Napoleonem Kamieńskim. 2. Zapomniany wiersz B. VII, 3.
BIBLJOGRAFJA
18. B a t o w s k i H. Wskazówki bibljograficzne do studjum literatur słowiańskich. VII, 2, 3, 4, 6; IX, 1.
19. B o r o w y W. „Book List Poland (1932)". IX, 4.
20. E t t i n g e r P. Dopełnienia „Bibljografji pamiętników polskich". [E. Maliszewskiego] VI, 10.
21. G r z e g o r c z y k P. Bibljografja literatury polskiej za 1925 r. I, 1. — Toż za 1926 r. I, 2-10; II, 1. — Toż za 1927 r. II, 2-10; III, 1. — Toż za 1928 r. III, 2-10; IV, 1. (uzup. odb.) — Toż za 1929 r. IV, 2-10; V, 1-3 (uzup. odb.) — Toż za 1930 r. V, 4-10; VI, 1-8. — Toż za 1931 r. VII, 4-10; VIII, 1, 3, 4, 7-10 (uzup. odb.).
22. — Nowa era bibljografji pol. IV, 2.
23. — Vrtel-Wierczyński S. O najpilniejszych zadaniach naszej bibljografji. '28. R. IV, 4.
24. — Korbut G. Literatura polska. Dopełniacz I. '33. — Hahn V. Bibliographia Vergiliana Polonorum. '31. — Ledbetter Eleanor E. Polish Literature in English Translation. '32. R. VIII, 10.
25. G u b r y n o w i c z B. Bibljografja literatur obcych za l. 1924 i 1925. I, 1, 3, 4. — Toż za l. 1925-26. I, 7. II, 2. — Toż za r. 1927. II, 9, 10. — Toż za r. 1928. III, 6, 10. — Toż za r. 1928-29. IV, 4. — Toż za r. 1929-30. V, 4, 6, 7. — Toż za r. 1930. VI, 3, 6. — Toż za r. 1930-31. VI, 9, 10.
26. — Więckowska H. Rękopisy batignolskie Bibljoteki Narodowej. '32. R. VIII, 1.
27. H a h n W. Spis rzeczy Przeglądu Powszechnego za l. 1922-27. '28. R. IV, 4.
28. H l e b - K o s z a ń s k a H. Talvart H. Place J. Bibliographie des auteur modernes de langue française (1801-1927). 4 t. '28-'33. — Thieme H. P. Bibliographie de la littérature française de 1800 à 1930. 3 t. '33. R. X. 1.
29. P o l l a k R. Wierczyński S. Polska bibljografja morska. '30. R. V, 9.
30. R o s s o w s k i J. Guttry A. Muszkowski J. Książka polska zagranicą. [Katalog wystawy 1933]. '33. R. IX. 5.
31. S a w i c k i S. Fellenius K. G. Svensk-Polska Föreningen 1926-31. R. VIII, 7.
32. S i m o n L. Drobiazgi bibljograficzne [Stare druki nieznane Estr.] III, 4; IV, 3, 8.
33. — Katalog wystawy zbiorów teatralnych i muzycznych Bibljoteki Narodowej w Wa. '34. R. IX, 7.
34. S t e r z y ń s k i T. Vrtel-Wierczyński S. Bibljografja literatury pol. za r. 1922. '25. R. I, 2.
35. — Szulc-Golska B. Bibljografja przekładów polskich z lit. francuskiej w. XIX. R. I, 7.

36. — W sprawie wydawnictw bibljofilskich. II, 1.
37. — Mocarski Z. Bibljografja prac Tow. Nauk. w Toruniu (1875-1925). '25. R. II,2.
38. — Vrtel-Wierczyński S. Bibljografja literatury pol. za r. 1919. '26. R. II, 3.
39. — Zagadnienie bibljografji wydawnictw perjodycznych. II, 7.
40. — Juljan Bartoszewicz w sprawie bibljografji artykułów pism codziennych. IV, 6.
41. — Vrtel R. Bibljografja historji literatury i krytyki literackiej polskiej za rok 1908 i 1909. Z rkp. wyd. S. Vrtel-Wierczyński. '33. R. VIII, 7.
42. Wasilewski Z. Bibljografja rapperswilska. II, 8.
43. Wasylewski S. Dopełnienia „Bibljografji pamiętników polskich" E. Maliszewskiego. VI, 5, VII, 1, 2, 4, 5.
44. Wierczyński S. Przewodnik Bibljograficzny. r. II. 1921. Oprac. W. T. Wisłocki. '26. R. I, 6.
BIBLJOTEKI
Bibljotekarstwo, czytelnictwo, drukarstwo, księgarstwo.
45. Birkenmajer J. Formanowicz L. Bibljoteka Kapitulna w Gnieźnie. '29. R. X, 1.
46. Chorowiczowa A. Nasze czytelnictwo popularne. IV, 2.
47. Gubrynowicz B. Demby S. Bibljoteka Narodowa w Warszawie. Wyd. II uzup. '30. R. VI, 10.
48. Krzyżanowski J. Zalewski L. Bibljoteka Seminarjum Duchownego w Lublinie i bibljoteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej. '26. R. I, 10.
49. Mocarski Z. Abramowicz L. Cztery wieki drukarstwa w Wilnie. '25. R. I, 5.
50. Piszczkowski M. Lwowskie studja bibljoteczne t. 1. '32. R. VIII, 1.
51. Sterzyński T. Grycz J. Przewodnik dla korzystających z bibljotek oraz spis dzieł pomocniczych. '25. R. I,5.
52. — Borowy W. Prolegomena do wszelkiej przyszłej instrukcji katalogowej. '26. — Grycz J. Porównanie polskich przepisów katalogowania. '26. R. II, 10
53. — Bibljoteki wielkopolskie i pomorskie. Praca zbiorowa pod red. S. Wierczyńskiego. '29. R. VI, 7.
54. Turkowski T. [Zawadzki J.]. Projekt organizacji księgarstwa polskiego. Wyd. T. Sterzyński. '30. R. VI, 6.
BIEBER Hugo 390.
BIEDRZYCKI EMIL 351.
BIELAŃSKA Karolina 500, 895.
BIELOWSKI August 192.
BIELSKI Marcin
55. Łempicki S. I. Chrzanowski. M. Bielski. '26. R. I. 7.
BILIŃSKA Stefanja Romana 896, 897.
BIRKENMAJER Józef 45, 101, 129, 240-243, 267-270, 322, 330, 330 a, 345, 345 a, 350, 351, 362, 367, 376, 398, 399, 413-417, 446, 447, 476, 501-504, 640, 641, 646, 771, 790, 816, 841, 842, 843, 848, 861-873, 898-901, 974, 1014, 1015, 1097, 1098, 1131, 1132, 1137, 1140, 1149-1152, 1168, 1189.
BIRKENMAJER Ludwik Antoni 1151.
56. Śp. L. A. Birkenmajer IV, 10.
BLAUSTEIN Leopold 213.
BLUTH Rafał 106, 107, 505-507, 826.
BOBEK Władysław 762.
BOCCACCIO Giovanni
57. Kamykowski L. Do dziejów Boccaccia w Polsce. — „Historja bardzo ucieszna". IX, 2.
BODNIAK Stanisław 744, 978.
BOGUSŁAWSKI Wojciech
58. Brumer W. Nieznany wiersz Bogusławskiego [„Otto do spektatorów śmierci swoiey".] IV, 4.
59. Hahn W. Bogusławski w Wilnie w r. 1817. VI, 4.
60. Małachowski-Łempicki S. Bogusławski wolnomularzem. IV, 3.
61. Mazaraki J. Galle L. W. Bogusławski i repertuar teatru pol. (do 1794 r.). Wstęp B. Gubrynowicza. '25. R. I, 2.
62. Simon L. Świerczewski E. W. Bogusławski i jego scena. '29. R. IV, 5.
63. — Dwa etapy teatralne Bogusławskiego z 1. 1783 i 4. IV, 6.
BOHOMOLEC Franciszek
64. Simon L. „Podejrzliwi" komedja Bohomolca. III, 4.
65. — Ze studjów nad Bohomolcem: „Komedje na Teatrum J. K. Mci wyprawowane". IX, 6.
BORKOWSKA-NELKENOWA Irena 108.
BOROWSKA Marja 1153, 1154.
BOROWY Wacław 1, 19, 51, 230, 272, 368, 495, 508, 678, 1099, 1149, 1155-1158, 1162, 1183.
BŁASZCZYK Stanisław 483.
BRAHMER Mieczysław 423, 659, 815.
BRAUN Jerzy 83.
BREITMEIER Kazimierz 565.
BREMOND Henri 381, 1074.
BREUER S. 779.
BREZA Adam 772.
BRIFFLÓWNA Ernestyna 773.
BROCHOCKA Zofja 204.
BRODZIŃSKI Andrzej.
66. Parnowski T. Nieznana tragedja A. Brodzińskiego [„Luidgarda"]. V, 2.
BRODZIŃSKI Kazimierz
67. Gubrynowicz B. Brodziński K. Mowy i pisma patrjotyczne oraz O powołaniu i obowiązkach młodzieży akademickiej. Oprac. I. Chrzanowski. '26. R. II, 1.

68. Hahn W. Przekład niemiecki wiersza Brodzińskiego „Matka i dziecię". IV, 10.
69. Łucki A. Jakiego Brodzińskiego znamy. IV, 3.
70. Korbut G. Brodzińskiego „Na zabór bibljotek". II, 3.
71. — K. Brodziński a Fr. Sal. Dmochowski. VIII, 10.
72. Korpała J. Brodziński K. Wspomnienia mojej młodości i inne pisma autobiograficzne. Wyd. A. Łucki. '28. R. III, 1.
73. — Ciechanowska Z. Brodziński jako pierwszy tłumacz Goethego w Polsce. '28. R. IV, 2.
74. — Brodziński i cenzura. IV, 8.
75. Pigoń S. Czy nie Brodziński [autorem „Uwag nad Barbarą... A. Felińskiego"]. IX, 4.
76. Szmydtowa Z. Studjum [Br. Gubrynowicza] o Brodzińskim. VIII, 5.
76a. Vrtel-Wierczyński S. List K. Brodzińskiego do W. Hanki [1830]. IV, 2.
BRONARSKI Alfons 890.
BRONIKOWSKI Aleksander
77. Rath L. A. Bronikowski. Próba syntezy w setną rocznicę śmierci. IX, 1.
BRONOWICZ J. 1171.
BRUCHNALSKI Wilhelm 1034.
78. Życzyński H. W. Bruchnalski w 40-lecie pracy naukowej. I, 10.
BRUMER Wiktor 58.
BRÜCKNER Aleksander 130, 131, 244, 271, 272, 355, 367, 400-402, 412, 418-422, 448, 562, 645, 729, 740, 742, 762, 807, 985, 1006, 1007.
79. Chrzanowski I. A. Brückner. I, 3.
80. Sterzyński T. Wisłocki W. T. Bibljografja prac Brücknera. '28. R. III, 4.
81. Wierczyński S. Studja staropolskie. Księga ku czci Brücknera. '28. R. III, 5.
BRZOZOWSKI Stanisław 1128.
82. Kridl M. W odpowiedzi p. Suchodolskiemu. X, 3.
83. Kulczycka J. Z badań nad twórczością Brzozowskiego. Monografja B. Suchodolskiego i praca J. Brauna. X, 2.
84. Silberstein L. Zdziechowska S. Brzozowski, jako krytyk literatury polskiej. '27. R. III, 5.
85. Suchodolski B. Rękopisy St. Brzozowskiego. VI, 5.
86. — Brzozowski i Świętochowski. VII, 4 i odb.
87. — Konstrukcja i ocena. Dyskusja o Brzozowskim. [Odpowiedź recenzentom książki Suchodolskiego o B.] X, 2.
BUDKA Włodzimierz 277, 812.
BUKOWSKI Kazimierz 816.
BURDACH Konrad 1017.
BYCHOWSKI Gustaw 910.
BYRON George 598, 939.
88. Siwicka Z. Tretiak A. Byron. '30. R. V, 10.
BYSTROŃ Jan Stanisław. 1018.
CALDERON de la Barca 900.
CAZAMIAN Louis 1078.
CAZIN Paul
89. Piszczkowski M. Weyssenhoff J. O sztuce pisarskiej Pawła Cazin. '28. R. III, 8.
CELTIS Conradus
90. Nadolski B. K. Celtis w Polsce. Kilka uwag o celach i czasie jego podróży. VI, 9.
CERVANTES 859.
CHAMBERS E. K. 857.
CHAMBRUN Longworth 857.
CHATEAUBRIAND F. R. 933, 955.
CHEŁCHOWSKI Henryk
91. Krzyżanowski J. Mikulski T. Chełchowski. '29. R. IV, 9.
CHERBULIEZ Victor
92. Hahn W. W sprawie przekładu Cherbuliez „L'aventure de Ladislas Bolski". IX, 7.
CHMIEL Adam 1112.
CHMIELOWSKI Piotr
93. Korbut G. Świerzowicz J. Bibljografja prac P. Chmielowskiego. '33. R. IX,7.
94. — Uzupełnienie „Bibljografji prac P. Chmielowskiego". IX. 7.
CHODAKOWSKI Zorjan Dołęga
95. Francew W. Nieznany list Z. D. Chodakowskiego. [1823]. VIII, 9.
CHODŹKO Aleksander 361.
CHOPIN Fryderyk 173.
CHOROMAŃSKI Michał 448.
CHOROWICZOWA Anna 46, 509, 1035.
CHRÓŚCIŃSKI Wojciech Stanisław.
96. Jędrychowski W. Próba rekonstrukcji biografji W. S. Chróścińskiego. V, 7.
97. — Wyjaśnienie [do nr. 100]. IV, 5.
98. Kowalska M. Do biografji W. S. Chróścińskiego. V, 10.
99. Land E. W sprawie „Poezyj postnych". IV, 7.
100. Mikulski T. Dzieje jednego sonetu. Chróściński, Lubomirski czy Hadziewicz? [„Sonet na całą mękę Pańską"]. IV, 4.
CHRZANOWSKA Marja 506.
CHRZANOWSKI Ignacy 55, 67, 79, 292, 403, 423, 424, 430, 510, 660, 749, 774, 809. 874, 886, 893, 968, 981, 1023, 1036, 1090, 1135.
101. Birkenmajer J. Chrzanowskiemu uczniowie Lubliniacy 1910-1925. '26. R. I, 9.

102. Gubrynowicz B. Chrzanowski I. Około wychowania narodowego. '32. R. VII, 9.
CHWALCZEWSKI Stanisław 789.
CHWALEWIK Witold Jerzy 109-111.
CIECHANOWSKA Zofja 73, 273, 679.
CIESIELCZUK Stanisław
103. Szczerbowski A. Ciesielczuk S. Pentaptyk lapidarny. [Poezje]. '35. R. X, 7.
CIESZKOWSKI August
104. Znamirowska J. O nieznanych wierszach Cieszkowskiego. IV, 2.
CIOŁEK Erazm
105. Skoczek J. Hartleb K. Działalność kulturalna biskupa - dyplomaty Erazma Ciołka. '29. R. V, 1.
CIOŁEK Stanisław 416.
COLVIN Lionel R. Mc 1040.
CONRAD-Korzeniowski Józef
106. Blüth R. Ewolucja heroizmu u Conrada. VII, 8.
107. — Wiersz na dzień chrztu Konrada [Ojca Conrada]. VII, 8.
108. Borkowska - Nelkenowa I. List Conrada do M. Jasieńskiego. II, 5.
109. Chwalewik W. J. Conrad i Stevenson jako pisarze katoliccy. II, 6.
110. — Conrad w Kardyfie. VII, 8.
111. — Morf. G. The Polish Heritage of J. Conrad. '31. R. VII, 8.
112. Dürr J. Conrad na drodze do Polski. VII, 8.
113. Grzegorczyk P. Z dziejów Conrada w Polsce. II, 5.
114. — Nieznane listy Conrada [do Marji z Bobrowskich Tyszkowej]. II, 5.
115. — Conrad i Żeromski. — Bibljoteka Conrada. II, 5.
116. — Ostatni list Conrada [do S. Pomarańskiego]. II, 7.
117. — Conrad w Polsce. Materjały bibljograficzne. VII, 8, 9 i odb. uzup.
118. — Doboski R. Pierwiastki angielskie a pierwiastki polskie w umysłowości Conrada. '33. R. VII, 8.
119. Krzyżanowski J. U źródeł publicystyki Conrada. VII, 8.
120. — Dyboski R. Żywioł morski w twórczości Conrada. '32. R. VII, 8.
121. Listy Conrada do Anieli Zagórskiej. II, 5.
122. Sterzyński T. Bibljoteka Conrada. I, 2.
123. — Conradiana. (Kolekcje amerykańskie). II, 6.
124. Waliszewski K. Listy Conrada. II, 6.
COOPER Fenimore 508, 609.
CYWIŃSKI Stanisław 214, 317, 403, 511-513, 680-695, 697, 720, 902-906, 1097.
CZACHOWSKI Kazimierz 242, 245, 246, 397, 404, 791, 877, 1100, 1101, 1159, 1160.
CZAJKOWSKI Michał
125. Kamykowski L. Czajkowski i L. Śniadecka [Listy]. III, 8.
126. Krzyżanowski J. Czajkowski M. Owruczanin. Opr. Z. Szweykowski. '27. R. II, 9.
127. Weniger J. Kilka słów o Rusinach w r. 1831. Zapomniany artykuł Czajkowskiego. V, 10.
CZAPSKA Marja 514.
CZARNOWSKI Stefan 968
CZARTKOWSKI Adam 177, 222, 231, 515-518, 730, 752, 844, 1009, 1088.
CZARTORYSKI Adam Kazimierz
128. Kamykowski L. Do genezy „Myśli o pismach polskich" Czartoryskiego. [List D. Kniaźnina do Jacka Przybylskiego 1793]. VII, 3.
CZASOPISMA
encyklopedje, prace zbiorowe.
129. Birkenmajer J. „Byzantinoslavica". Red. Miloš Weingart. r. 5. '34. R. X, 7.
130. Brückner A. „Pamiętnik Literacki" roczn. 22 i 23. R. II, 4. — Toż. roczn. 24. R. III, 3.
131. — „Grundriss der slavischen Philologie u. Kulturgeschichte", herausgeg. von R. Trautmann u. M. Vasmer. t. 1-3. R. II, 8.
132. Ettinger P. Bolšaja sovetskaja encykłopedija. 19 i 20 t. '31. — Literaturnaja encykłopedija. 4 t. '31. R. VI, 5.
133. Gubrynowicz B. Od redakcji. [Ruchu Literackiego]. I, 1.
134. — „Nauka Polska" t. 10. R. IV, 4.
135. — „Rocznik gdański". t. 2 i 3. R. V, 2.
136. — „Studja lwowskie" [Praca zbior.]. '32. R. VII, 4.
137. Kawyn S. Z dziejów czasopiśmiennictwa warszawskiego. V, 8.
138. Kolbuszewski K. „Reformacja w Polsce". '26. R. II, 3.
139. Płoszewski L. „Źródła Mocy" '27, '28. R. IV, 3.
140. Sobański M. Współczesne dziennikarstwo. VI, 6.
141. Suchodolski B. „Pamiętnik Warszawski". '30. R. VI, 2.
142. — Jeszcze o „Pamiętniku Warszawskim". VI, 4.
143. Wierczyński S. „Nowa Książka". Red. Stanisław Lam. r. 1-2, '34, '35. R. X, 7.
144. Zgorzelski Cz. Turowska-Barowa. I. Z Zabawy Przyiemne y Pożyteczne (1770-7). '33. R. X, 2.
CZECZOT Józef
145. Zetowski S. J. Czeczot autorem hymnu „Cześć polskiej ziemi, cześć". V, 9.

CZERNOBAJEW Wiktor 274.
CZERNY Zygmunt 381.
CZERWIŃSKI Sławomir 220.
CZUBEK Jan 729, 811.
146. M i k u l s k i T. Śp. J. Czubek. VII, 7.
CZUBRYŃSKI Antoni 470.
.WIKLIŃSKI Ludwik 219.
DAMIANI Enrico 275, 287.
DANIECKI Jan
147. K r z y ż a n o w s k i J. Daniecki J. Vanda (1599) wyd. L. Simon. '33. R.IX,2.
DANILEWICZOWA Marja 187,1133, 1134.
DANTE Alighieri 343.
148. G r z e g o r c z y k P. Dante. Pieśniarz. Przeł. J. Feldhorn. '26. R. I, 10.
149. — Danteana polskie 1921-33 i uzupełnienia. IX, 9; X, 4.
150. P i g o ń S. Przeoczony przekład „Boskiej komedji". [ks. S. Dembińskiego.] II, 1.
DANYSZ Antoni 493.
DĄBROWSKI Stanisław 1089.
DĄBROWSKI Tadeusz
150 a. Ż y c z y ń s k i H. Księga pamiątkowa ku czci T. Dąbrowskiego. '27. R. II, 7.
DEHMEL Richard 797.
DEMBIŃSKI Stefan ks. 150.
DEMBY Stefan 47, 247.
151. G u b r y n o w i c z B. Demby S. „Bene merentes", dobrze zasłużeni z ziemi płockiej. '31. R. VI, 10.
DEYBEL Xawera 922.
DEUTSCHBEIN Max 836.
DĘBICKI Zdzisław 245, 453.
DĘBSKI Walenty ks. 315.
DICKSTEIN-WIELEŻYŃSKA Julja 314.
DIHM Jan 660, 661.
DMOCHOWSKI Franciszek Sal. 71.
DMUSZEWSKI Ludwik Adam
152. U r b a ń s k i J. L. A. Dmuszewski wolnomularzem. II, 4.
DOBROCIESKI Mikołaj
153. M i k u l s k i T. Barycz H. Geneza i autorstwo „Equitis poloni in Jesuitas actio prima". '34. R. X, 6.
DOBROVSKY Josef.
154. W i e r c z y ń s k i S. J. Dobrovský 1753-1829. Sbornik statí k stému výroči smrti J. Dobrovského. '29. R. V, 10.
DOBROWOLSKA Wanda 886
DOBRZYCKI Stanisław 276, 288, 352, 402, 750, 817, 875.
155. Śp. S. Dobrzycki. VI, 7.
156. G u b r y n o w i c z B. Księga pamiątkowa ku uczczeniu... S. Dobrzyckiego. '28. R. IV, 4.
157. K o l b u s z e w s k i S. Jubileusz pracy naukowej S. Dobrzyckiego. II, 2.
DODA Wiktor 886, 1151, 1161.
DOROSZEWSKI Witold 876.
DOSTOJEWSKI Teodor
158. R i c h t e r J. B. Gorbačev S. Socijalnye korni propovědi Dostojevskogo. '24. R. I, 7.
DROGOSZEWSKI Aureli 519, 520, 765. 1090.
DROZDOWICZ - JURGIELEWICZOWA Irena 248, 1162-1164, 1177.
DRUŻBACKA Elżbieta
159. K l e i n K. O historji pewnego motywu słów kilka. [Orzeł patrzący w słońce u Elż. Drużbackiej]. II, 8.
160. S z y s z k o - B o h u s z M. Drużbacka i Skarga. X, 6.
DUBICKI Jan W. 1165.
DUBIECKI Marjan
161. P o m a r a ń s k i S. Śp. M. Dubiecki. I, 9.
DUNAJÓWNA Marja 425, 751.
DUNIN Stanisław 752, 1009.
DÜRR Jan 112, 277, 521, 696, 907, 1101-1109.
DYBOSKI Roman 118, 120, 857.
DYGASIŃSKA WOLERTOWA Zofja 162.
DYGASIŃSKI Adolf
162. D y g a s i ń s k a - W o l e r t o w a Z. Z listów A. Dygasińskiego [Do H. Benniego 1900]. VII, 5.
DYNOWSKA Marja 346.
EICHBAUM Gerda 1068.
EJSMOND Juljan 268.
ERMATINGER E. 394.
ESTREICHER Karol 32.
163. G u b r y n o w i c z B. Muszkowski J. O stanowisko Estreichera w dziejach badań literackich. '27. R. III, 2.
164. Ś w i e r k o w s k i K. Estreicher w setną rocznicę urodzin. II, 9.
ESTREICHER Karol (jun) 13.
ESTREICHER Stanisław 354, 426, 1110.
ETTINGER Paweł 20, 132, 333, 1021.
EUSTACHIEWICZ Lesław 1037.
FAGUS 857.
FALEŃSKI Felicjan 364.
FALKOWSKI Zygmunt 687-689, 697.
FALLEK Wilhelm 646.
FARINELLI Arturo 278.
FEI Alfred 279, 280, 405, 427, 428, 449, 698, 699.
FELDHORN Juljusz 148.
FELIŃSKI Alojzy 75.
FELLENIUS Karol Gustaw 31.
FIERLA Adolf
165. S z c z e r b o w s k i A. Fierla A. Kopalnia słoneczna. R. IX, 6.
FIŁOSOFOW D. 567.
FISCHER Adam 469.
FISCHERÓWNA Róża 1007.
FOLKIERSKI Władysław 400, 900.
FORMANOWICZ Leon ks. 45.
FORST-BATTAGLIA Otto 382, 406, 657, 771, 1168.
FORSTER E. M. 1052.

FRANCEW Włodzimierz 95, 349. 662 808.
FREDRO Aleksander 318.
166. Kossowski S. Prototyp „Pawła i Gawła". Do źródeł inwencji i upodobań artystycznych Fredry. VI, 9.
167. Krzyżanowski J. Żeleński (Boy) T. Obrachunki fredrowskie. '35. R. X, 2.
168. Kucharski E. Komedja polityczna sprzed wieku. [„Gwałtu co się dzieje"]. I, 10.
169. Pomarański S. Nieznane autografy A. Fredry w Archiwum Akt Dawnych. [Stan służby z 1816]. II, 3.
170. Wasylewski S. Z nieznanych listów A. Fredry. [1844]. V, 4.
171. — Ze stosunków Mickiewicza z Fredrą. VI, 6.
FURMANIK Stanisław 908.
GABERLE Eustachy 259.
GADOMSKI Jan 312, 313.
GALLE Leon 61.
GALIŃSKI Adam 3, 4, 456, 522, 909.
GANSZYNIEC Ryszard 418, 851.
GARCZYŃSKI Stefan 587.
GARDNER Monica M. 881.
GASZYŃSKI Konstanty 193.
172. Hendrichowa J. Nieznane listy i testament K. Gaszyńskiego. [Listy do brata Walerego 1863-5]. VII, 2.
173. Mikołajtis J. Album Anieli [z Mielżyńskich Teodorowej Mycielskiej, autografy: Gaszyńskiego, Chopina, L. Kamińskiego]. VII, 2.
GAWALEWICZ Marjan 866.
GENIUSZ Mieczysław
174. Kardaszewicz K. Listy M. Geniusza. VIII, 8.
GIDE André
175. Kamieniecka C. Gide A. Les faux-monnayeurs. R. IV, 2.
GOBINEAU Joseph Artur
176. Suchodolski B. Sobeski M. Kwiat złoty — Gobineau redivivus. '25. R. III, 5.
GĘBAROWICZ Mieczysław 1141.
GIERGIELEWICZ Mieczysław 5, 188-190, 450, 523-526, 910-913, 1038-1043, 1133, 1134.
GIUSTI Wolfgango 459.
GLIKSMAN Ignacy 527.
GŁADYSZ Bronisław ks. 848, 849, 851.
GODLEWSKI Mścisław 870.
GOETHE Johann Wolfgang 73, 581, 1122.
177. Czartkowski A. Goethe i „Ludgarda" Kropińskiego. VI, 5.
178. Gubrynowicz B. Wojciechowski K. Werter w Polsce. '25. R. I, 4.
179. — Kilka notatek o Goethem w Polsce. VII, 3.
180. Hahn W. Pierwszy przekład polski tragedji Goethego „Egmont". VIII, 9.
181. Łempicki Z. Hoesik F. Goethe, i „najpiękniejsze dni" w jego życiu 1814-1832. '31. R. VI, 10.
182. — Goethe i prądy duchowe jego epoki. VII, 3.
183. Sternbach H. Wukadinović S. Goethe und Polen. '30. R. VI, 4.
184. Szczerbowski A. Goethe o Henryku Lignickim. VII, 3.
185. Zieliński T. Co zawdzięczam Goethemu. VII, 3.
186. Żygulski Z. F. Gundolf i jego „Goethe". I, 6.
GOŁĄBEK Józef 451, 481, 528, 529, 647.
GOŁĘBIOWSKI Stefan 914.
GONELLA 199.
GORBAČEV S. 158.
GORECKI Ludwik 554.
GOSŁAWSKI Maurycy
187. Danilewiczowa M. Gosławski w Vallon-Sec'u. VIII, 4.
188. Giergielewicz M. Gosławski jako krytyk literacki. V, 4.
189. — Nieznany wiersz powstańczy Gosławskiego. V, 9.
190. — Depresja popowstaniowa w poezji Gosławskiego. IX, 6.
GOSZCZYŃSKI Seweryn
191. Krzyżanowski J. Tragedja Orliki. X, 4.
192. Nadolski B. S. Goszczyński do A. Bielowskiego. Listy z 1861-9. IX, 9.
193. Pigoń S. Wiersz przypisany Goszczyńskiemu. [„Samotność" K. Gaszyńskiego]. II, 4.
194. — Nieznany wiersz Goszczyńskiego i nowe przyczynki do bibljografji jego pism. [Wiersz „Cześć braterska siostrom" 1847]. VIII, 7.
195. Płoszewski L. „Marsz powstańczy" Goszczyńskiego. I, 4.
196. — Suchodolski B. Goszczyński. '27. R. III, 2.
197. Suchodolski B. Goszczyński. Podróż mego życia. Wyd. Pigoń. '24. R. I, 2.
198. — Goszczyński. Stan i problemy badań. I, 4.
GÓRNICKI Łukasz 712.
199. Krzyżanowski J. Dwa żarty Gonelli w „Dworzaninie polskim". VII, 10.
200. Pollak R. Bandello - Sowizdrzał i anegdoty Górnickiego. VIII, 7.
GÓRSKI Artur 1111.
GÓRSKI Jakób
201. Pollak R. Pierwowzór „Rady pańskiej" J. Górskiego. II, 5.
GÓRSKI Konrad 254, 452, 530-532, 742, 1031.
GÖTZ F. 379.

GRABBE Chr. D.
202. Łempicki Z. Berger J. Grabbe i romantyka. '32. R. IX, 7.
GRABOWSKI Ambroży 737.
GRABOWSKI Michał
203. Bar A. M. Grabowski a M. Mochnacki. IV, 8.
GRABOWSKI Tadeusz 467, 920, 1044, 1081.
GREBIENNIKOW Piotr 282, 533-537, 792, 827, 915.
GREJM Michał 735.
GRODZICKI August 1153, 1166.
GROLMAN Adolf 1068.
GRYCZ Józef 51, 52.
GRZEGORCZYK Piotr 21-24, 113-118, 148, 149, 205, 249, 311, 353, 377, 406, 700, 701, 733, 892, 1167-1170.
GUBRYNOWICZ Bronisław 1, 25, 26, 47, 61, 67, 76, 102, 133-136, 151, 156, 163, 178, 179, 212, 281, 331, 354, 407, 429, 453, 478, 538, 638, 643, 648, 663-665, 737, 740, 765, 825, 828, 829, 854, 877, 916, 917, 994, 996, 1016.
204. Brochocka Z. Prof. B. Gubrynowicz w Uniwersytecie Warszawskim. VIII, 5.
205. Grzegorczyk P. Bibljografja prac prof. B. Gubrynowicza. VIII, 5 i uzup odb.
206. Hartleb M. In memoriam. VIII, 5.
207. Łempicki Z. Twórczość naukowa B. Gubrynowicza na tle epoki. VIII, 5.
208. Makowiecki T. Prof. Gubrynowicz w oczach uczniów. VIII, 5.
209. Piszczkowski M. [Pamięci B. Gubrynowicza]. VIII, 5.
210. Sterzyński T. Pedagogika serca. [O prof. Gubrynowiczu.] VIII, 5.
GUCWA Franciszek 775.
GULACSY Irena
211. Pazurkiewicz S. Gulácsy. IV, 4.
GUNDOLF Friedrich 186.
212. Gubrynowicz B. Łempicki Z. Gundolf. '31. R. VI, 10.
GUTTRY Aleksander 30.
HADZIEWICZ Grzegorz Krzysztof 100.
HAECKER Emil 1023.
HAHN Wiktor 6, 24, 27, 59, 68, 92, 180, 215, 228, 250, 312, 318, 319, 345, 346, 389, 539, 666, 850, 878, 918, 967, 969, 978, 1017, 1045, 1046.
HAJKOWSKI Zygmunt 283-286, 454, 667, 919.
HANKA Vaclav 76 a.
HARTLEB Kazimierz 105, 811.
HARTLEB Mieczysław 206, 215, 285 287-290, 306, 347, 430, 649, 893, 920, 954, 978, 1171.
HEBBEL Friedrich
213. Sternbach H. Blaustein L. Das Gotteserlebnis in Hebbels Dramen. '29. R. V, 4.
HEGEL G. W. F.
214. Cywiński S. Bar A. Zwolennicy i przeciwnicy Hegla w polskiem czasopiśmiennictwie (1830-50). '34. R. X, 4.
HEIDENREICH Julius 503.
HEINE Heinrich 925, 936.
HELSZTYŃSKI Stanisław 251, 371, 455, 640, 657, 793-796, 1091.
HENDRICHOWA HOESICK Jadwiga 172, 332.
HLEB-KOSZAŃSKA Helena 28.
HOESICK Ferdynand 181.
HOFFMANNOWA Antonina 746.
HULANICKA St. 1149.
HULEWICZ Jan 760, 1172, 1173.
IBSEN Henrik 258.
215. Hartleb M. Hahn W. Ibsen w Polsce, w setną rocznicę urodzin. '29. R. V, 2.
216. Łempicki Z. H. Ibsen. III, 4.
ILEŠIĆ Franciszek 499.
IŁŁAKOWICZÓWNA Kazimiera 853.
217. Szczerbowski A. Iłłakowiczówna K. Ballady bohaterskie. '34. R. X, 3. J. Ż. 544.
JABŁOŃSKA-ERDMANOWA Zofja 450.
JACHIMEK Józef 365,
JACKOWSKI Ignacy
218. Pigoń S. I. Jackowski autorem [„Powieści z czasu mojego"]. (Na marginesie Korbuta.) VII, 9.
JAKOBSON Roman 436.
JAKUBOWSKA Zofja 1024.
JAMPOLSKI Włodzimierz 1171.
JANICKI Klemens
219. Miaskowski K. x. Clementis Ianicii Carmina, ed. L. Ćwikliński. '30. R. VI, 1.
JANKOWSKI Władysław 232, 237, 363, 484, 540-543, 1174.
JANOWICZ Zofja 233.
JANÓW Jan 882.
JANUSZKIEWICZ Eustachy 944.
JARACZEWSKA Elżbieta
220. Krzyżanowski J. Czerwiński S. E. z Krasińskich Jaraczewska. '30. R. VII, 2.
JASIŃSKA Stanisława 1146.
JASTRZĘBSKA Helena 1175.
JERSCHINA Stanisław 702.
JEZUICI 153.
221. Weintraub W. Bednarski S. ks. Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce. '33. R. IX, 8.
JEŻ Tomasz Teodor (Miłkowski) 713.
222. Czartkowski A. Listy Z. Miłkowskiego do Aleksandra i Leona Guttrych. [1884, 89]. VI, 8.
223. Makowiecki T. Dwie autobiografje T. T. Jeża. [1873-7; 1903]. IV, 3.
224. Sienkiewicz L. Do autobiografji T. T. Jeża. IV, 5.
JĘDRYCHOWSKI Wiesław 96, 97.

KACZKOWSKI Zygmunt 886.
225. K i j a s J. Źródło fabuły „Olbrachtowych rycerzy". I, 9.
KACZMAREK Zdzisław 365, 366.
KAJSIEWICZ Józef Hieronim
226. K o l b u s z e w s k i S. Kajsiewicz jako rywal Mickiewicza. VIII, 8.
KALLENBACH Józef 291, 561, 753, 999.
227. J. Kallenbach. [Nekrolog]. IV, 7.
KAMIENIECKA Cecylja 175.
KAMIEŃSKI H. S. 461.
KAMIŃSKI Jan Nep.
228. H a h n W. Do biografji J. N. Kamińskiego. Świadectwo ukończenia gimnazjum. IV, 8.
229. R u l i k o w s k i M. Autobiografja J. N. Kamińskiego. I, 10.
KAMIŃSKI L. 173.
KAMYKOWSKI Ludwik 57, 125, 128, 483, 650, 665, 668, 776, 975, 982.
KANTAK Kamil ks. 922.
KARDASZEWICZ Kazimierz 174, 545, 963.
KARPIŃSKI Franciszek
230. B o r o w y W. Słówko o zasadach cytowania. IX, 6.
231. C z a r t k o w s k i A. Dwa listy Karpińskiego. [Do Zofji Radziwiłłowej 1798 i Szwykowskiego 1810]. V, 6.
232. J a n k o w s k i W. W sprawie tekstu Karpińskiego. I, 10.
233. J a n o w i c z Z. Pamiętniki Karpińskiego. V, 1.
234. K o l b u s z e w s k i S. Mesjaniczne pomysły Karpińskiego. VII, 1.
235. P i g o ń S. Z pedagogicznej działalności Karpińskiego. [List z 1801]. III, 6.
236. — Wysoko wymierzona dedykacja Karpińskiego. 3 nieznane listy [do ks. A. Czartoryskiego i cara Aleksandra I, 1802, 3]. VI, 7.
237. P i n i T. Karpiński. Wybór poezyj. Opr. W. Jankowski. '26. R. I, 9.
238. W e p s i ę ć J. Ze studjów nad Karpińskim. „Pieśni nabożne" a „Psałterz" Dawida. VIII, 10.
239. — Zapomniane utwory Fr. Karpińskiego. VIII, 10.
KARYŁOWSKI Tadeusz 851.
KASPROWICZ Jan 795.
240. B i r k e n m a j e r J. Wspomnienia stron rodzinnych w poezji Kasprowicza. II, 3.
241. — Balmont K. Jan Kasprowicz. Przedm. S. Pazurkiewicz. '28. R. III, 3.
242. — Czachowski K. Kasprowicz. Próba bibljografji. '29. R. IV, 8.
243. — Kasprowicz. Wybór poezyj. Opr. S. Kołaczkowski. '29. R. V, 1.
244. B r ü c k n e r A, Kasprowiczowa M. Dziennik. '32. R. VII, 9.
245. C z a c h o w s k i K. Dębicki Z. Kasprowicz poeta-bibljofil. '26. R. II, 5.
246. — O puściznę J. Kasprowicza. III, 3.
247. D e m b y S. Autobiografja Kasprowicza [1899] i Przybyszewskiego [1899] [oraz metryka Przybyszewskiego]. IV, 3.
248. D r o z d o w i c z ó w n a I. Wasilewski Z. Wspomnienia o Kasprowiczu i Żeromskim. '27. R. III, 2.
249. G r z e g o r c z y k P. O wiersz niemiecki Kasprowicza. I, 10.
250. H a h n W. Kasprowicz jako tłumacz O. Wilde'a. V, 8, 9.
251. H e l s z t y ń s k i Stan. Kasprowicz w Szwajcarji i Włoszech. [Listy do żony 1895, 1901]. IX, 6.
252. K o r p a ł a J. List Kasprowicza do J. I. Kraszewskiego. [1882] III, 9.
253. M ü n n i c h A. Listy Kasprowicza [do Walerji Kryszewskiej 1910, 11]. III, 3.
254. P ł o s z e w s k i L. Górski K. Tatry i Podhale w twórczości Kasprowicza. '26. — Krzyżanowski J. Pieśniarz krainy kęp i wiecznej nędzy. Rzecz o Orkanie. '27. R. III, 7.
255. P o r ę b o w i c z E. Mowa na pogrzebie Kasprowicza. I, 7.
256. S z c z e r b o w s k i A. Kasprowicza „Pieśń o Waligórze". O akcji i kompozycji poematu. VI, 8.
257. — Zapomniany utwór Kasprowicza. [„Legenda o głodzie" 1913]. VI, 8.
258. Ś w i r s z c z y ń s k a A. Kasprowicz i Ibsen. Ze studjów nad „Marchołtem". VIII, 8.
KASPROWICZOWA Marja 244.
KASZTELOWICZ Stanisław 455, 923, 1149.
KAWYN Stefan 137, 830, 831, 924, 925, 936, 1000, 1047, 1048.
KĘPIŃSKA Guistiniani C. 1149.
KIERKEGAARD Sören
259. G a b e r l e E. Kierkegaard S. La répétition. — Le banquet. '33. R. IX, 7.
KIJAS Juljusz 225, 879, 886.
KISIEL Leon 323.
KLARNERÓWNA Zofja 647,
KLEIN Karol 159, 457, 703, 797, 832, 1049, 1176.
KLEINER Juljusz 399, 405, 546-548, 567, 593, 612, 777, 897-900, 926-928, 998, 1036.
KLONOWICZ Sebastjan
260. K r z y ż a n o w s k i J. Klonowiczowa facecja o Rusinie i niedźwiedziu. VI, 4.
KLUCKHOHN Paul 833.
KMITA Piotr 738.
KNIAŹNIN Franciszek Dionizy 128.
261. B e r n a c k i L. „Oda do wąsów" I, 3.
262. K o n e c z n y W. „Na obóz pod Gołębiem". Kniaźnina. I, 6.

263. N a d o l s k i B. List Kniaźnina z r. 1793 [do Ludw. Kropińskiego]. IX, 1.
KOCHANOWSKI Jan
264. A r n o l d R. F. [W hołdzie Kochanowskiemu]. V, 5,
265. B a i l l o u J. Connaissance de Kochanowski en France. [Oraz przekład pol.] V, 5.
266. B a l d e n s p e r g e r F. [W hołdzie Kochanowskiemu]. V, 5.
267. B i r k e n m a j e r J. Jeszcze o akrostychach Kochanowskiego. IV, 3.
268. — Ejsmond J. Pod lipą czarnoleską. Przekład wierszy łacińskich Kochanowskiego. '30. R. V, 6.
269. — Kochanowski J. Die Abfertigung der griechischen Gesandten. Übersetzt... von Sp. Wukadinović. '29. R. V, 6.
270. — Uzupełnienia do akrostychów Kochanowskiego. V, 6.
271. B r ü c k n e r A. Wiązka szczegółów. V, 5.
272. — Borowy W. Kamienne rękawiczki i inne studja i szkice literackie '32. R. VII, 10.
273. C i e c h a n o w s k a Z. Rybicki P. Etyka J. Kochanowskiego. '30. R. VI, 2.
274. C z e r n o b a j e w W. [W hołdzie Kochanowskiemu.] V, 5.
275. D a m i a n i E. [W hołdzie Kochanowskiemu]. V, 5.
276. D o b r z y c k i S. Data rękopisu Osmólskiego. III, 3, 5.
277. D ü r r J. Kochanowski J. Monomachia Parisowa z Menelausem... Wyd. W. Budka. '26. R. II, 2.
278. F a r i n e l l i A. Un giudizio sul poeta Giovanni Kochanowski. [Oraz tłum. pol.]. V, 5.
279. F e i A. Nieporozumienia trenologiczne. IX, 7.
280. — Nieporozumień trenologicznych ciąg dalszy. IX, 8.
281. G u b r y n o w i c z B. Zagranica w hołdzie Kochanowskiemu. V, 5.
282. G r e b i e n n i k o w P. i K o w a l k o w s k i A. Sobczakówna H. Kochanowski, jako tłumacz. '34. R. X, 3.
283. H a j k o w s k i Z. Akrostychy Kochanowskiego. IV, 1.
284. — Do genezy „Trenów". IV, 10.
285. — Hartleb M. Program wydania dzieł Kochanowskiego. '28. R. V, 6.
286. — Rybicki J. Program nowego wydania dzieł łacińskich Kochanowskiego. '31. R. VIII, 4.
287. H a r t l e b M. G. Kochanowski. Lamenti. Trad. di E. Damiani. '26. R. I, 10.
288. — Dobrzycki S. Ze studjów nad Kochanowskim. '29. R. IV, 7.
289. — W roku jubileuszowym Kochanowskiego. Spowodu książki S. Windakiewicza „Jan Kochanowski". V, 1.
290. — Okruchy trenologiczne. V, 5 i odb.
291. K a l l e n b a c h J. Kochanowski J. Pieśni i Wybór wierszy. Opr. T. Sinko. '27. R. II, 3.
292. K o n a r s k i P. Chrzanowski I. Kto to był Kochanowski? '30. — Papée S. Szkoła Kochanowskiemu. '30. R. V, 6.
293. K o r b u t G. „Cała teka" nieznanych Cochanovianów. V, 6.
294. K o r n e c k i T. „Czego chcesz od nas, Panie". O źródłach pieśni Kochanowskiego. VIII, 7.
295. K r z y ż a n o w s k i J. Kochanowski J. Poems. Translated by D. P. Radin, M. B. Peacock, R. E. Merrill, H. A. Havermale, G. R. Noyes. 28. R. IV, 3.
296. — Romans Jana z Tęczyna w wersji Kochanowskiego. V, 5.
297. — Weintraub W. Styl Kochanowskiego. '32. R. VII, 7.
298. M a v e r G. Kochanowski. V, 5.
299. M a z o n A. [W hołdzie Kochanowskiemu.] V, 5.
300. N a d o l s k i B. Cochanoviana. 1. Wyznanie w akrostychu. 2. Interpretacja kilku fraszek. VI, 3.
301. — W sprawie genezy „Odprawy posłów greckich". VI, 6.
302. — Echa lektury Orzechowskiego u Kochanowskiego. VII, 7.
303. — Ślady poczytności „Wróżek".VII,10.
304. — Nieporozumienie, czy porozumienie trenologiczne. IX, 7.
305. R o s e J. W. Kochanowski — A New World Tribute. [Oraz tłum. pol.] V, 5.
306. S i n k o T. Hartleb M. Nagrobek Urszulki. Studjum o genezie i budowie „Trenów". '27. R. II, 5.
307. V y d r a B. Kochanowski a Czesi. V, 5.
308. W a g n e r - N e w l i n T. Do sprawy poczytności Kochanowskiego w XVI i XVII w. V, 3.
309. Z a b i e r o w s k i S. Kochanowski w wersji niemieckiej. V, 6.
KOCHOWSKI Wespazjan
310. S z c z e r b o w s k i A. Kochowski. Psalmodja polska oraz wybór liryków i i fraszek. Wyd. J. Krzyżanowski. '26. R. I, 9.
KOLBUSZEWSKI Kazimierz 138, 749, 980.
KOLBUSZEWSKI Stanisław 157, 226, 234, 506, 524, 549, 792, 827, 853, 929, 1112-1118, 1124, 1177.
KOŁACZKOWSKI Stefan 243, 550.
KOMARNICKI Lucjusz 465.
KONECZNY Władysław 262.
KONOPACKI Leszek 1050.
KONOPNICKA Marja
311. G r z e g o r c z y k P. Nieznane listy Konopnickiej [do Aëra - Rzążewskiego 1883-5]. IV, 5.

312. Hahn W. W sprawie autorstwa „Larika". (Jan Gadomski, czy M. Konopnicka). IX, 4.
313. Korbut G. Jeszcze o autorstwie „Larika". IX, 5.
314. Silberstein L. Dickstein - Wieleżyńska J. Konopnicka. '27. R. II, 7.
KOPERNIK Mikołaj
315. Dębski W. ks. Richini G. La laurea di Copernico allo studio di Ferrara. '32. R. X, 6.
KOPIA Henryk
316. Piszczkowski M. H. Kopia. [Nekrolog]. IX, 2.
KORBUT Gabrjel 24, 70, 71, 93, 94, 293, 313, 404, 408-410, 485-488, 551-558, 704, 726, 743, 818, 828, 964, 968, 969, 1001, 1178.
KORNECKI Tadeusz 294.
KORPAŁA Józef 72-74, 252, 559, 880, 894, 930, 981, 995, 1179.
KORZENIEWSKI Bohdan 986, 991.
KORZENIOWSKI Apollo 107.
KORZENIOWSKI Józef
317. Cywiński S. Domniemane źródło pomysłu „Spekulanta" IX, 5.
318. Hahn W. Jak wystawiono „Narzeczone" Korzeniowskiego i „Zrzędność i przekorę" Fredry w Krakowie w r. 1853? X, 7.
KOSSOWSKI Stanisław 166, 401, 900.
KOSTANECKI Antoni 359.
KOSTRUBA Piotr Al. 931.
KOT Stanisław 421, 430, 893, 978.
KOTARBIŃSKI Józef 987.
KOTOWA Ida 983 984.
KOTZEBUE August
319. Hahn W. Kotzebuego „Der Wirrwarr" w tłumaczeniach polskich. IV, 8, 9.
KOWALKOWSKI A. F. ks. 282, 813, 1008.
KOWALSKA Marja 98.
KOWALSKI Jerzy 560.
KRAJEWSKI Michał Dymitr
320. Leśnodorski Z. Przyczynek do historji powieści polskiej z czasów Stan. Augusta. IX, 6.
KRANTZ Albert
321. Krzyżanowski J. Nordman V.A. Die Wandalia des Albert Krantz. Eine Untersuchung. '34. R. X, 7.
KRASICKI Ignacy
322. Birkenmajer J. O nazwie wyspy Nipu. VIII, 10.
323. Krzyżanowski J. Kisiel L. „Pan Podstoli" wobec „Monitora" '26. R. II, 2.
324. Leśnodorski Z. Źródło listu Krasickiego „Do A. Naruszewicza o pisaniu historji". VII, 4.
325. — Przyczynki do twórczości Krasickiego. VII, 10.
326. Pawiński T. Próba wyjaśnienia nazwy wyspy Nipu [w „Mik. Doświadczyńskim"]. VIII, 8.
327. Piszczkowski M. Drobne reminiscencje. V, 6.
328. Turowska I. Źródło jednej bajki Krasickiego. VI, 6.
KRASIŃSKI Wincenty
329. Małachowski-Łempicki S. W. Krasiński na Sądzie Sejmowym [1828]. II, 7.
KRASIŃSKI Zygmunt 562, 610, 618.
330. Birkenmajer J. Masynissa i Scypjo. Geneza dwu postaci w „Irydjonie". I, 6.
330 a. — Pini T. Krasiński, życie i twórczość. '28. — Krasiński Z. Psalmy przyszłości oraz J. Słowackiego Odpowiedź na Psalmy przyszłości. Opr. M. Kridl. '28. R. III, 6.
331. Gubrynowicz B. Dwa listy Z. Krasińskiego do hr. Zofji Ankwiczowej. [1834, 1838]. VI, 6.
332. Hoesickówna J. Nieznany list Z. Krasińskiego [do Tekli Gaszyńskiej 1832]. V, 6.
333. Ettinger P. Do biografji Z. Krasińskiego. V, 6.
334. Łucki A. Obraz Edenu w „Nieboskiej komedji". II, 3.
335. — Jeszcze w sprawie obrazu Edenu w „Nieboskiej komedji". II, 6.
336. Niemojewska-Gruszczyńska Z. W sprawie obrazu Edenu w „Nieboskiej komedji". II, 5.
337. Pigoń S. Szkodliwa litera [w ed. Pism Krasińskiego]. V, 8.
338. Płoszewski L. Zagadka „korespondencji z Palermo" Krasińskiego. IV, 4.
339. Przekłady „Irydjona". II, 1.
340. Sauter W. W sprawie autografów „Psalmu nadziei". III, 6.
341. Skwarczyńska S. Krasiński Z. Listy do Delfiny Potockiej 1839-43. Wyd. A. Żółtowski. '30. R. V, 10.
342. Suchodolski B. Geneza „Psalmu miłości". IV, 1.
343. Szmydtowa Z. Dantejski charakter „Psalmu dobrej woli". IV, 6.
KRASZEWSKI Józef Ignacy 252, 752, 878.
344. Bersano Begey M. Nieznany list J. I. Kraszewskiego do A. Begey'a [1887]. VII, 9.
345. Birkenmajer J. J. I. Kraszewski. Morituri. Opr. W. Hahn. '25. R. I, 7.
345 a. — „Stara baśń" a „Prelekcje" Mickiewicza. III, 4.
346. Hahn W. Kraszewski J. I. Leopold Kronenberg. Korespondencja 1859 - 76. Wyd. M. Dynowska. '29. R. V, 2.
347. Hartleb M. Kraszewski J. I. Zygmuntowskie czasy. Opr. A. Bar. R. II, 3.

348. P t a s z y c k i S. Z pamiątek po Kraszewskim. [List do autora 1880]. VIII,4.
KRIDL Manfred 82, 330 a, 452, 462, 466, 553, 558, 561-563, 588, 917, 1051.
KRÓKOWSKI J. 978.
KRÓL Kazimierz 564.
KRÓLIŃSKA J. 978.
KRONENBERG Leopold 346.
KROPIŃSKI Ludwik 177.
KRZYŻANOWSKA Marja 565.
KRZYŻANOWSKI Juljan 48, 91, 119, 120, 126, 147, 167, 191, 199, 220, 254, 260, 295-297, 310, 321, 323, 355, 409, 419, 427, 429, 431-436, 447, 470, 471, 472, 566-568, 645, 651-655, 705, 706, 771, 805, 839, 840, 858, 881, 882, 932, 933, 983, 1018, 1052, 1083, 1142, 1147, 1180.
KRZYŻANOWSKI Ludwik 2, 934.
KUCHARSKI Andrzej
349. F r a n c e w W. List A. Kucharskiego do J. E. Purkiniego [1835]. VI, 6.
KUCHARSKI Eugenjusz 168.
KUCHTA Jan 470.
KUKULSKI Zygmunt 968, 971.
KULCZYCKA Janina 83, 458.
KULTURA 381, 411.
kultura języka, związki kulturalne
350. B i r k e n m a j e r J. Wasylewski S. Na końcu języka. '30. R. VI, 1.
351. — Biedrzycki E. Związki kulturalne polsko-rumuńskie. '33. R. X, 6.
352. D o b r z y c k i S. Kultura języka w XVI w. VI, 10.
353. G r z e g o r c z y k P. Diarjusz kultury polskiej 1935 r. X, 6, 10.
354. G u b r y n o w i c z B. Estreicher S. Znaczenie Krakowa dla życia narodowego polskiego w ciągu XIX w. '31. R.VII,4.
355. K r z y ż a n o w s k i J. Brückner A. Słownik etymologiczny. '26. R. I, 8.
356. M i k u l s k i T. Lechicki Cz. Mecenat Zygmunta III i życie umysłowe na jego dworze. '32. R. VII, 7.
357. R i c h t e r J. B. Skoczek J. Kwestja języka kazań lwowskich w w. XIII-XVI. '27. R. III, 4.
358. S a n d a u e r o w a P. Ptaśnik J. Kultura wieków średnich. '25. R. I, 8.
359. S u c h o d o l s k i B. Kostanecki A. Problem ekonomji. Myśl gospodarcza a myśl kulturalna. '30. R. V, 9.
359 a. — Romanowski H. Filozofja cywilizacji. '34. R. IX, 6.
KUŁAKOWSKI Sergjusz 448, 1015.
KURPIŃSKI Karol
360. S i m o n L. Sprawa autorstwa „Krótkiego rysu teatru narodowego od r.1818". V, 2.
KVAPIL František 451.
LAM Stanisław 143.
LAND Eugenjusz 99, 569, 935, 1191.
LAND Stefanja 731, 732, 1053.
LANSON Gustave 1075.
LASKOWSKI Stanisław 763, 764.
LATAWIEC Czesław 535.
LECHICKI Czesław 356.
LEDBETTER Eleanor 24.
LEDNICKI Wacław 807,
LELEWEL Joachim 930
361. V r t e l - W i e r c z y ń s k i S. List J. Lelewela do A. Chodźki. [1853]. III,8.
LEMAŃSKI Jan 798.
LENARTOWICZ Teofil
362. B i r k e n m a j e r J. „Złotniczeńku..." Lenartowicz, Żeromski, Pawlikowska. VIII, 4.
363. J a n k o w s k i W. Lenartowicza „Wiochna". II, 4.
364. P r z e c ł a w s k i W. Dziwna przyjaźń. Lenartowicz — Faleński. Szkic na podstawie źródeł rękop. VIII, 9, 10.
LESSING G. E. 488.
LEŚNIEWSKI Czesław 968.
LEŚNODORSKI Zygmunt 13, 320, 324 325, 707.
LEWOCKA Katarzyna 1088.
LIBELT Karol
365. J a c h i m e k J. Kaczmarek Z. Źródła poglądów estetycznych Libelta. '30. R. V, 8.
366. K a c z m a r e k Z. Źródła poglądów estetycznych Libelta. IV, 4.
LIPCZYŃSKI poseł 1012.
LITERATURA OBCA 18, 25.
367. B i r k e n m a j e r J. Słowo o wyprawie Igora, przeł. J. Tuwim, obj. A. Brückner. '28. R. III, 4. (ob. 503).
368. B o r o w y W. Tieghem P. Van: Précis d'histoire littéraire de l'Europe depuis la Renaissance. '25. R. I. 2.
369. S t e r n b a c h H. Walzel O. Die Geistesströmungen des XIX Jahrhunderts. '24. R. III, 2.
370. — Rops H. D. Carte d'Europe. '28. [o współcz. lit.]. V, 3.
A n g l j a
371. S i w i c k a Z. Helsztyński S. Liryka angielska XX w. '29. R. VI, 6.
372. T a r n a w s k i W. Tretiak A. Literatura angielska w okresie romantyzmu (1798-1831). '28. R. III, 6.
373. — Wingfield-Stratford E. The History of British Civilisation. '28. R. IV, 5.
374. T r e t i a k A. Tarnawski W. Historja literatury angielskiej. '26. R. I, 10. — Toż '30. R. VI, 6.
375. — Tarnawski W. Z Anglji współczesnej. '27. R. II, 3.
C z e c h y
376. B i r k e n m a j e r J. Vydra B. České drama v Polsku. '28. R. IV, 8.
377. G r z e g o r c z y k P. Szyjkowski M. Polská účast v českém národním obrození. 1 t. '31. R. VI, 8.

378. Literatura czeska w Polsce. II, 4.
279. V y d r a A. Máchal J. Boje o nové směry v české literatuře 1880-1900. '26. Götz F. Jasnící se horizont. '26. R. II, 4.
380. — Nowy teatr czeski. II, 4.

F r a n c j a 28, 35.
381. C z e r n y Z. Problem polaryzacji w kulturze francuskiej. Emocjonalizm i irracjonalizm, a H. Bremond. IV, 5.
382. P a z u r k i e w i c z S. Forst-Battaglia O. Die französische Literatur der Gegenwart (1870-1924). '25. R. II, 6.
383. P i s z c z k o w s k i M. Strowski F. La sagesse française. '25. R. I, 4.
384. Ż u k o t y ń s k a B. U źródeł modernizmu francuskiego. V, 10.

G r e c j a
385. P r z y c h o c k i G. Witkowski S. Historjografja grecka i nauki pokrewne. t. 1-3. '25-'27. R. III, 8.
386. S t e r n b a c h H. Waser M. Der Heilige Weg. Ein Bekenntnis zu Hellas. '28. R. IV. 3.
387. W i t k o w s k i S. Parandowski J. Dwie wiosny. '27. R. IV, 9.
388. — Sinko T. Od Olimpu do Olimpji. Wrażenia i rozważania z podróży greckiej. '28. R. IV, 10.

N i e m c y
389. H a h n W. Maasen J. Drama u. Theater der Humanistenschulen in Deutschland. '29. R. V, 7.
390. Ł e m p i c k i Z. Bieber H. Der Kampf um die Tradition. Die deutsche Dichtung im europäischen Geistesleben von 1830-80. '28. R. III, 10.
391. S t e r n b a c h H. Walzel O. Deutsche Dichtung der Gegenwart. '25. R. II, 10.
392. — Mahrholz W. Deutsche Dichtung der Gegenwart. '26. R. III, 10.
393. — Walzel O. Die deutsche Literatur von Goethes Tod bis zur Gegenwart. '29. R. IV, 8.
394. S u c h o d o l s k i B. Ermatinger E. Barock u. Rokoko in der deutschen Dichtung. '26. — Vietor K. Vom Stil u. Geist der deutschen Barockdichtung. '26. R. I, 10.
395. — Lüers G. Die Sprache der deutschen Mystik des Mittelalters im Werke der Mechthild von Magdeburg. II, 2.

W ę g r y
396. P a z u r k i e w i c z S. Pintér E. Magyar irodalom története. [Hist. lit. węg.] '28. R. IV, 3.

W ł o c h y
397. C z a c h o w s k i K. Mann M. Jak się uczyć języka i literatury włoskiej. '28. R. III, 10.

LITERATURA POLSKA

Opracowania ogólne
298. B i r k e n m a j e r J. Wojciechowski K. Dzieje literatury polskiej. 3 wyd. '30. R. V, 8.
399. — Kleiner J. Die polnische Literatur. '29. R. VI, 5.
400. B r ü c k n e r A. Sonet polski. Wyd. W. Folkierski. '26. R. I, 4.
401. — Pilat R. Historja literatury polskiej... Oprac. L. Bernacki i A. Kossowski. t. 1. '27. R. II, 4.
402. — Dobrzycki S. Historja literatury polskiej. '27. R. III, 2.
403. C y w i ń s k i S. Chrzanowski I. Historja literatury niepodległej Polski (965-1795) wyd. 10. '30. R. V, 9.
404. C z a c h o w s k i K. Niektóre uzupełnienia i sprostowania nowego wyd. Literatury polskiej G. Korbuta. VI, 10.
405. F e i A. Kleiner J. Zarys dziejów literatury polskiej. t. 1. '32. R. VII, 7.
406. G r z e g o r c z y k P. Kaden-Bandrowski J. Rzymianie Wschodu. '28. — Forst de Battaglia Otto. Polnische Literatur. '28. R. IV, 1.
407. G u b r y n o w i c z B. Wojciechowski K. Historja powieści w Polsce. '25. R. I, 2.
408. K o r b u t G. Odpowiedź na zarzuty. VII, 1.
409. K r z y ż a n o w s k i J. Korbut G. Literatura polska od początków do wojny światowej. 1 t. '29². R. VI, 3.
410. M i k u l s k i T. Korbut G. Literatura polska tom 2 od w. XVIII-1820. '29². R. VI, 10.
411. P i s z c z k o w s k i M. Pollak R. Pagine di cultura e di letteratura polacca. R. V, 2.
412. S z m y d t o w a Z. Brückner A. Dzieje narodowej literatury polskiej. '24. R. I, 7.

L i t e r a t u r a s t a r o p o l s k a

Zabytki, teksty, opracowania
413. B i r k e n m a j e r J. Na śladach źródeł „Bogurodzicy". IX, 1.
414. — „Gospodzin" i „Dziewica". IX, 2.
415. — Na śladach autorstwa „Bogurodzicy". IX, 6.
416. — Na marginesie „Hymnu do Bogarodzicy" S. Ciołka. X, 6.
417. — O rymach i rytmach „Bogurodzicy". [Polemika z F. Pohoreckim]. X, 7.
418. B r ü c k n e r A. Ganszyniec R. Polskie listy miłosne dawnych czasów. '25. R. I, 3.
419. — Krzyżanowski J. Romans pseudohistoryczny w Polsce w. XVI. '26. R. I, 5.
420. — „Poncjan" z r. 1540 i „Historje rzymskie" z r. 1543. I, 10.
421. — Z dziejów reformacji. [Kot S. Ideologja polityczna i społeczna braci polskich zwanych arjanami. '32]. VII, 10.
422. — Stender-Petersen Ad. Tragoediae sacrae. Materialien u. Beiträge zur Ge-

schichte der polnisch-lateinischen Jesuitendramatik der Frühzeit. '31. R. VIII, 4.
423. Chrzanowski I. Brahmer M. Petrarkizm w poezji XVI w. '27. R. II, 8.
424. — Taszycki W. Wybór tekstów staropolskich XVI-XVIII w. '28. R. IV, 2.
425. Dunajówna M. Nowak J. Satyra polityczna sejmu czteroletniego. '33. R. X, 2.
426. Estreicher S. Trzy powiastki spisane po polsku w trzecim dziesiątku XVI w. VII, 2.
427. Fei A. O charakterystykę poezji polskiej XVI w. [J. Krzyżanowskiego w „Kulturze staropolskiej"]. VII, 5.
428. — Piszczkowski M. Moraliści staropolscy. '33. R. X, 3.
429. Gubrynowicz B. Krzyżanowski J. „Peregrynacja Maćkowa". Szkic z dziejów romansu staropolskiego. '30. R. V, 6.
430. Hartleb M. Humanizm i reformacja w Polsce. Wybór źródeł dla ćwiczeń uniwersyteckich. Wyd. I. Chrzanowski i St. Kot. '27. R. II, 10.
431. Krzyżanowski J. Badecki K. Literatura mieszczańska w Polsce XVII w. '25. R. I, 3.
432. — Pieśń o Kozaku i Kulinie. [Ogłoszona w 1625 w Jana Dzwonowskiego „Seym walny domowy"]. V, 9.
433. — Vrtel-Wierczyński S. Wybór tekstów staropolskich. Czasy najdawniejsze do 1543. '30. R. VI, 8.
434. — Heliodora „Historya murzyńska" w przekładzie polskim z 1588 r. VIII, 5.
435. — Sprawa chędoga o Męce Pana Chrystusa i Ewangelja Nikodema z rkp. wydał St. Vrtel-Wierczyński. '33. R. VIII, 7.
436. — Jakobson R. Slezsko-polská Cantilena inhonesta ze začatku XV st. '34. R. X, 1.
437. Nadolski B. Zakusy niemieckie na literaturę polsko-łacińską. [G. Ellinger. Geschichte der neulateinischen Literatur Deutschlands im XVI Jhd. '29.] V, 10.
438. Piszczkowski M. Wojciechowski K. Wiek oświecenia. '26. R. I, 1.
439. — Staropolska literatura moralna. VI, 8.
440. — O „Moralistów staropolskich". X, 4.
441. Psałterz Florjański wrócił do Polski. VI, 4.
442. Simon L. Nieznane materjały do historji literatury mieszczańskiej w Polsce XVII w. I, 8.
442 a. — Na marginesie „Literatury mieszczańskiej" K. Badeckiego. II, 10. (ob. 431).
443. Wasylewski S. Zapomniany zabytek staropolszczyzny. [Testament Hieronima Spiczyńskiego w. XVI.] VI, 9.
444. Weintraub W. Mikulski T. Ród Zoilów, rzecz z dziejów staropolskiej krytyki literackiej. '33. R. IX, 2.
445. Wierczyński S. Tzw. karta Świdzińskiego. VI, 3.

Literatura polska wiek XIX i XX.

446. Birkenmajer J. Dywizja syberyjska w literaturze polskiej. V, 4.
447. — Krzyżanowski J. Polish Romantic Literature. '30. R. VII, 2.
447 a. — Płomieński J. Szukanie współczesności. '34. R. X, 10.
448. Brückner A. Sovremennyje polskije poety v očerkach Sergeja Kułakovskogo i v perevodach Michaiła Choromanskogo. '30. R. VII, 5.
449. Fei Alfred. Szyperski A. Geografja talentów wielkopolskich. '34. R. IX, 3.
450. Giergielewicz M. Jabłońska-Erdmanowa Z. Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej na pocz. XIX w. '31. R. VIII, 1.
451. Gołąbek J. Kvapil F. Modré ostrovy. [Studja o lit. pol.] '26. R. II, 4.
452. Górski K. Kridl M. Literatura polska w. XIX. cz. 5. t. 1. '31. R. VII, 6.
453. Gubrynowicz B. Dębicki Z. Portrety. '28. R. IV, 2.
454. Hajkowski Z. Z liryki powstania listop. [„Oycze nasz Polaka]. V, 9.
455. Helsztyński S. Kasztelowicz S. Tragicy doby bez kształtu. O współczesnej twórczości literackiej. Ekspresjonizm. '33. R. VIII, 10.
456. Miszewska Z. i Galiński A. Znamirowska J. Liryka powstania listopadowego. '30. R. V, 9.
457. Klein K. Almanacco Letterario 1931. [M. in. E. Lo Gatto o współcz. lit. pol.] R. VI, 5.
458. Kulczycka J. Czekamy na nową literaturę. [St. Piasecki. Prosto z mostu]. X, 4.
459. Piszczkowski M. Giusti W. Aspetti della poesia polacca contemporanea. '31. R. VI, 5.
460. Suchodolski B. Ideologja emigracyjna a ideologja szlachecka. II, 8.
461. — Kamieński H. S. Pół wieku literatury polskiej. '31. R. VII, 3.
462. Szczerbowski A. Kridl M. Literatura pol. w. XIX. cz. IV. '29. R. IV, 9.
463. — Szyjkowski M. Literatura współczesna dla użytku szkół średnich. '30. R. V, 7.
464. — Piotrowicz W. Współcześni poeci wileńscy. '31. R. VII, 1.
465. Szmydtowa Z. Komarnicki L. Historja literatury polskiej w. XIX. I, 5.
466. — Kridl M. Literatura polska w. XIX. cz. I-III. '25, '26. R. I, 9.

467. Wierczyński S. Grabowski T. Krytyka literacka w Polsce w epoce romantyzmu (1831-63). '31. R. VI, 7.
468. Zetowski S. „Jeszcze Polska nie zginęła" w czasie powstania listopadowego. VII, 3.
Literatura ludowa polska
469. Fischer A. Polskie pieśni ludowe. I, 5.
470. Krzyżanowski J. Kuchta J. Rodzime wątki lokalne w podaniach o Mistrzu Twardowskim. '29. Czubryński A. Mistrz Twardowski. '31. R. VI, 2.
470a. Stankiewicz S. „Pan Cybulski swą żonę sprzedaje..." X, 1.
LO GATTO Ettore 457, 771, 1168.
LORENTOWICZ Jan 987, 988.
LÖW C. F. 708.
LUBOMIRSKI Stanisław Herakljusz 100.
471. Krzyżanowski J. Lubomirski S. H. Piram i Tyzbe. Wyd. R. Pollak. '29. R. IV, 8.
472. — Szczygieł W. Źródło „Rozmów Artaxesa i Ewandra" S. H. Lubomirskiego. '29. R. IV, 10.
473. Mikulski T. Na marginesie „Pirama i Tyzby" Lubomirskiego. IV, 8.
474. Pollak R. Uwagi o „Piramie i Tyzbie" St. H. Lubomirskiego. IV, 10.
LUTMAN Tadeusz 1004.
LÜCK Kurt 648.
LÜERS Grete 395.
ŁEMPICKI Stanisław 55.
ŁEMPICKI Zygmunt 181, 182, 202, 207, 212, 216, 390, 936, 1054-1056.
ŁOŚ Jan
475. Jan Łoś [Nekr.]. III, 9.
476. Birkenmajer J. „Prace Filologiczne". t. 12. Ofiarowane J. Łosiowi. '27. R. III, 8.
ŁOZIŃSKI Walery
477. Bar A. Łoziński jako komedjopisarz. III, 3.
478. Gubrynowicz B. Bar A. Zapomniany powieściopisarz lwowski. '31. R. VII, 2.
ŁUCKI Aleksander 69, 72, 334, 335, 570, 937.
479. Śp. Al. Łucki. VI. 9.
ŁUKASIŃSKI Walerjan
480. Łempicki-Małachowski S. Askenazy Sz. Łukasiński. 2 wyd. '30. R. V. 10.
ŁYTKOWSKI Józef 847.
MAASEN Johannes 389.
MACHAL Jan 379
481. Gołąbek J. Sborník praci věnovaných... J. Máchalovi. '25. R. I, 4.
MACCHIAVELLI Nicollo
482. Pollak R. Z dziejów Machiavela w Polsce. I, 9.
MAHRHOLZ Werner 392, 1033.
MAIRET Jean
483. Kamykowski L. Błaszczyk S. Staropolski przekład „Sylwji" Mairet'a. '33. R. IX, 5.
MAISTRE Joseph de 847.
MAKOWIECKI Tadeusz 208, 223, 680, 684, 709-714, 1119-1121.
MALCZEWSKI Antoni
484. Jankowski W. Tajemnicze pacholę z „Marji" Malczeskiego. V, 3.
485. Korbut G. Zapomniany list i rysopis autora „Marji". I, 5.
486. — Malczeski nie Malczewski. I, 6.— Malczeski czy Malczewski I, 7.
487. — Malczeski na szczycie Montblanc. I, 7.
488. — A. Malczewski a Lessing. II, 2.
489. Pigoń S. Syn Malczewskiego. V, 3.
490. Podhorski Okołów L. Do artykułu „Syn Malczewskiego". VI, 7.
491. Pomarański S. Malczeski czy Malczewski. I, 7.
492. Wasylewski S. A. Malczewski (1826-1926). I, 5.
MALISZEWSKI Edward 20, 43.
MAŁACHOWSKI - ŁEMPICKI Stanisław 60, 329, 480, 497, 571, 572, 669, 819, 845, 970.
MANDEVILLE 1109.
MANN Maurycy 7, 397.
MARICIUS Szymon
493. Barycz H. Szymon Maricius z Pilzna. O szkołach... Przeł. A. Danysz. '25. R. I, 5.
MARIVAUX Pierre de 912, 938.
494. Wąsowiczówna Zofja. Marivaux w Polsce w XVIII w. VII, 5.
MARKIEWICZ Zygmunt 938.
MARTIN Alfred 813.
MASONERJA 60, 572, 631, 819, 845.
MATUSZEWSKI Ignacy
495. Borowy W. Matuszewski I. Pism tom pierwszy. '25. R. II, 2.
MAVER Giovanni 298, 829, 916.
MAYER Józef 883, 939, 940.
MAZARAKI Jerzy 61.
MAZON André 299.
MECHTHILD von Magdeburg 395.
MERCIER Ludwik Sebastjan
496. Mleczkówna M. L. S. Mercier w Polsce XVIII w. VII, 5.
MĘŻYŃSKI Kazimierz 573.
MIANOWSKA Zofja 645, 1122.
MIASKOWSKI Kazimierz ks. 219.
MICHALSKI IWIEŃSKI Fr. 893.
MICHELET Jules 594.
MICIŃSKI Tadeusz
497. Małachowski-Łempicki S. Miciński T. Wita. Powieść. '30. R. VI, 7.
MICKIEWICZ Adam 171, 226, 345a, 718, 731, 850, 906, 940, 1085, 1125, 1138.

498. B a l k H. Mickiewiczowski portret dworaka. Źródło pewnego pomysłu poety. IV, 8.
499. B a t o w s k i H. Ilešić F. A. Mickiewicza paryskie „Wykłady" i serbskiego poety S. Milutinovicia „Tragedia Obilič". '33. R. IX, 9.
500. B i e l a ń s k a K. Jeszcze w sprawie epigramu przypisywanego Mickiewiczowi. III, 2. (ob. 510).
501. B i r k e n m a j e r J. Motywy franciszkańskie u Mickiewicza i Słowackiego. II, 10.
502. — Jeszcze o epigramie rzekomo mickiewiczowskim. IV, 2. (ob. 510).
503. — Heidenreich J. Vliv Mickiewiczůw na českou literaturu předbřeznovou. '30. Vydra B. „Slovo o polku Igorevě", jeho ohlasy a vlivy v literatuře polské a české. '30. R. VI, 8.
504. — Batowski H. Vrchlický a Mickiewicz. '31. R. VII, 5.
505. B l ü t h R. „Do przyjaciół Moskali". II, 1, 2.
506. — Chrzanowska M. Tragizm „Konrada Wallenroda". '27. — Kolbuszewski S. Pieśń o Aldony losach. '27. R. II, 7.
507. — Mickiewicz a T. Tiutczew. III, 6.
508. B o r o w y W. Mickiewicziana amerykańskie i ślad nieznanego listu Mickiewicza do Coopera. I, 5.
509. C h o r o w i c z o w a A. Schipper H. Sentymentalizm w twórczości Mickiewicza. '26. R. I, 10.
510. C h r z a n o w s k i I. Czy to wierszyk Mickiewiczaz [Dwuwiersz: „Źle się dzieje między wami, Mości panie kmotrze: Dawniej wisiał łotr na krzyżu, a dziś krzyż na łotrze"]. II, 3.
511. C y w i ń s k i S. Niezauważone reminiscencje u Mickiewicza. V, 1.
512. — Pierwodruk wiersza „Słowiczku mój". IX, 3.
513. — Pierwodruk wiersza „Dwa słowa". IX, 6.
514. C z a p s k a M. Dokumenty i legendy [tyczące ojca A. Mickiewicza i poety]. IX, 5.
515. C z a r t k o w s k i A. Nowy szczegół z pobytu Mickiewicza w Wielkopolsce. IV, 5.
516. — W sprawie rzekomego portretu M. Szymanowskiej. IV, 5.
517. — Prototyp Podkomorzego. Uwaga na marg. „Pana Tadeusza". IV, 6.
518. — A. Mickiewicz i Awdotja M. Bakunin. VI, 2.
519. D r o g o s z e w s k i A. Mickiewicz poznaje Marylę. V, 9.
520. — Pigoń S. „Pan Tadeusz". Wzrost, wielkość, sława. Studjum literackie. '34. R. X, 3.
521. D ü r r J. Epigram przypisywany Mick. II, 10. (ob. 510).
522. G a l i ń s k i A. Nieznany wizerunek Mickiewicza. VI, 1.
523. G i e r g i e l e w i c z M. Sporne problemy III cz. „Dziadów". „Kruk" symbolem klęski narodowej. VII, 2.
524. — Kolbuszewski S. Mickiewicz i Maryla, a IV cz. „Dziadów". '32. R. VIII,4.
525. — Wojtecki A. Piśmiennictwo słowiańskie w świetle wykładów paryskich A. Mickiewicza. '33. R. IX, 5.
526. — Monografja wątków u Mickiewicza [Skwarczyńska S. Rozwój wątków i obrazów w twórczości M. '34]. X, 6.
527. G l i k s m a n I. Intuicjonizm Mickiewicza. III, 3.
528. G o ł ą b e k J. Tychovs'kyj P. Mickiewicz w ukrajins'kych perekładach. '24. R. II, 2.
529. — „Pan Tadeusz" w Bułgarji. III, 1.
530. G ó r s k i K. Mickiewicz. „Pan Tadeusz". Opr. Pigoń. '25. R. I, 1. — Ob. uwagę J. Ujejskiego. I, 2.
531. — Jeszcze w sprawie rec. „P. Tad". I,3.
532. — O komecie w „Panu Tadeuszu". VI, 2.
533. G r e b i e n n i k o w P. Do genezy „Grażyny". I, 8.
534. — O chronologję I i II cz. „Dziadów". II, 6.
534 a. — [Do chronol. Dziadów]. Wyjaśnienie. II, 9.
535. — Latawiec Cz. Dziady Mickiewicza. '29. R. IV, 7.
536. — Do źródeł mesjanizmu Mickiewicza. V, 3.
537. — Rola księdza w „Dziadach czwartych". VII, 1.
538. G u b r y n o w i c z B. Nieznane warjanty wierszy Mickiewicza. [Pies i wilk; Sen; Do księcia Golicyna]. III, 3.
539. H a h n W. W sprawie relacji Bednarczyka o śmierci Mickiewicza. VII, 9.
540. J a n k o w s k i W. Notatki do „Pana Tadeusza". Przekłady „Pana Tadeusza". II, 4.
541. — Matka Celiny Mickiewiczowej. III,4.
542. — Matecznik. III, 9.
543. — Do „Pana Tadeusza". IV, 7.
544. J. Ż. Źródło motywu skamieniałego młodzieńca [w „Dziadach" I]. IV, 7.
545. K a r d a s z e w i c z K. Mickiewicziana w warsz. Bib. Publicznej. VIII, 9.
546. K l e i n e r J. Imię „Czterdzieści i cztery", czy nazwanie czterdziestką i czwórką. IV, 10.
547. — Imię czterdzieści i cztery — nie czterdziestka i czwórka. V, 2.
548. — Anioł przeciwnikiem Orła-Konrada w Małej improwizacji. VI, 5.

549. Kolbuszewski S. 40 i 4 czy 44. V, 2.
550. Kołaczkowski S. Odpowiedź p. S. Skwarczyńskiej. X, 1.
551. Korbut G. Utwór francuski Mickiewicza z r. 1827. [„Pierwszy biuletyn wielkiej armji"]. II, 1.
552. — Mickiewicz. Księgi Narodu polskiego i Pielgrzymstwa polskiego. Opr. Pigoń. '26. R. II, 4.
553. — W sprawie pochodzenia Mickiewicza. (Odpowiedź M. Kridlowi). II, 6.
554. — Mickiewicz — Gorecki. Do genezy ballady „Lilje". III, 1.
555. — Do dwu wierszy sztambuchowych Mickiewicza z r. 1824. III, 8.
556. — Pieśń białoruska w „Panu Tadeuszu". III, 9.
557. — „Farys" Mickiewicza przekładem. III, 10.
558. — Kridl M. Mickiewicz potomkiem szlachty polskiej? II, 5.
559. Korpała J. List Z. Szymanowskiej o portrecie Mickiewicza. V, 7.
560. Kowalski J. Czy nie zginie dla Polski? O „Wykładach lozańskich" Mickiewicza. I, 3.
561. Kridl M. Kallenbach J. A. Mickiewicz. Wyd. 4. '26. R. I, 9.
562. — Brückner A. A. Mickiewicz. '27.— J. Słowacki. '27. — Z. Krasiński. '27. R. III, 4.
563. — O tekst „Pana Tadeusza". — Mise au point. X, 7.
564. Król K. Szczegóły biograficzne [do Mick.]. V, 2.
565. Krzyżanowska M. Breitmeier K. Szkice literackie. '27. [M. in. o Mickiewiczu]. R. II, 10.
566. Krzyżanowski J. Pigoń S. Do źródeł „Dziadów" kowieńsko-wileńskich. '30. R. VI, 3.
567. — Na manowcach „Drogi do Rosji", Fiłosofow versus Kleiner. IX, 3 i odb.
568. — Jeszcze o „Drodze do Rosji". IX,5,
569. Land E. Z dziejów „Pani Twardowskiej". V, 2.
570. Łucki A. Nieznany autograf wschodu słońca z „Pana Tadeusza". [ks. XI, 153-259]. I, 4.
571. Małachowski-Łempicki S. Nowisilcow jako krytyk „Konrada Wallenroda". III, 3.
572. — Mickiewicz a wolnomularstwo. V, 7.
573. Mężyński K. Wojtecki A. Piśmiennictwo słowiańskie w świetle wykładów paryskich Mickiewicza. '33. R. VIII, 9.
574. Mikulski T. Glossa do „mowy czerkieskiej" Mickiewicza. VIII, 4.
575. Pigoń S. Semkowicz A. Wydania dzieł Mickiewicza w ciągu stulecia. '26. R. II, 1.
576. — Słów kilka o chronologji I i II cz. „Dziadów". II, 5.
577. — Jeszcze w sprawie chronologji „Dziadów" cz. I i II. II, 7.
578. — Wiadomości o drugiej części „Pana Tadeusza". II, 8.
579. — Pierwsza redakcja bajki „Koza, kózka i wilk". III, 3.
580. — Mickiewicz w Wielkopolsce. IV, 7.
581. — Goethe a liryka religijna Mickiewicza. V, 2.
582. — Echo przemówienia Mickiewicza dn. 3. V. 1842. V, 3.
583. — „Pożegnanie" nie jest wierszem Mickiewicza. VI, 1.
584. — Do dziejów serca Mickiewicza w Rosji. VI, 3.
585. — Jeszcze słowo o chronologji „Dziadów" młodzieńczych. VI, 5.
586. — O symbolikę Małej improwizacji i o przyjęcie odpowiedzialności Konrada. VI, 10.
587. — Przeoczone listy Garczyńskiego i niepoznany wiersz Mickiewicza [„Król i giermek"]. X, 2.
588. — Ex altera parte. Jeszcze słowo o wyd. „Pana Tadeusza" przez M. Kridla. X, 7.
589. Pini T. O „białem małżeństwie" Maryli. IX, 3.
590. — Mickiewicz A. Dzieła wszystkie [wyd. sejm.] t. V. XI, XVI. '33. R. IX, 3.
591. Piszczkowski M. Jeszcze reminiscencja [w „Panu Tadeuszu"]. I, 8.
592. — Dolina kowieńska Mickiewicza. VIII, 4.
593. — Księga [J. Kleinera] o Mickiewiczu. IX, 2 i odb.
594. Płoszewski L. Ladislas Mickiewicz: La Trilogie au Collège de France. Mickiewicz, Michelet, Quinet. '24. — Tenże: J. Michelet et A. Mickiewicz. Lettres intimes. '24. — Z. L. Zaleski: Le rayonnement de la Pologne en France après 1830. '23. R. I, 2.
595. — List A. Mickiewicza do A. Ostrowskiego [1843]. III, 10.
596. — Mickiewicz o ojczyźnie. IV. 9, 10.
597. Podhorski-Okołów L. Przyczynki mickiewiczowskie. Tajemnica bileciku Maryli. VI, 7.
598. — Nieznany autograf Mickiewicza. [Tekst pierwotny przekładu „Ciemności" Byrona]. VII, 5.
599. — Zajazd czombrowski w świetle dokumentów. IX, 2.
600. — Nieznany list Mickiewicza [do L. Horwattowej]. IX, 2.
601. — Kiedy wyszedł w świat „Pan Tadeusz". IX, 5.
602. — Nieznany list A. Mickiewicza [do Światopełka Bogumiła Mirskiego]. IX, 7.

603. Pogonowski J. Sonety Goethego i Mickiewicza. VII, 1.
604. Polaczkówna H. Hołd Mickiewiczowi. [Artykuł Ant. Martel'a]. IV, 7.
605. Regenweter H. Dzieje jednego epigramu. III, 8. (ob. 510).
606. Rojewska J. Nieznana relacja [płk. Emila Bednarczyka] o śmierci Mickiewicza. VII, 6. (ob. VII, 7).
607. Rostworowski M. Do „Pana Tadeusza". V, 7.
608. Rulikowski M. Czy nieznany wizerunek Mickiewicza? VI, 2.
609. Schmeidler Z. „Pan Tadeusz" a powieści Coopera. VI, 1.
610. Sekreta M. Socjologiczne systemy Mickiewicza i Krasińskiego. IV, 5.
611. Skwarczyńska S. O humorystykę ballady „To lubię". IV, 7.
612. — W sprawie charakteru monografji Kleinera o Mickiewiczu. X, 1.
613. Sochaniewicz K. Na marginesie „Pana Tadeusza". Pojęcia agronomiczno-miernicze u Mickiewicza. II, 6.
614. Szczerbowski A. Rossowski S. „Pan Tadeusz". Rozbiór szczegółowy. '29. R. VII, 6.
615. Świerzowicz J. Echa Plutarcha w I cz. „Dziadów". IX, 8.
616. Trojnar S. O komecie w „Panu Tadeuszu". VI, 1.
617. Tułasiewiczówna N. Efekt dysonansu u Mickiewicza. IX, 6.
618. Ujejski J. Nieznany list Mickiewicza do Z. Krasińskiego [14. V. 1844]. I, 1.
619. — Porządek i czas powstania „Dziadów" młodzieńczych. III, 9.
620. — Utwory Mickiewicza w czasopismach warszawskich z l. 1825-8. IV, 9.
621. — „Dumanie do Laury" [Sprostowanie № 620]. V, 1.
622. — „Grażyna" i „Rokeby" W. Scotta. VI, 7.
623. Wasylewski S. W obronie Samuela Wołka. [Hipolit Korwin-Milewski: „70 lat wspomnień", '30. M. in. o Mickiewiczu]. VI, 3.
624. Zetowski S. Polskie pierwowzory muzyczne koncertów w „Panu Tadeuszu". VI, 6.
625. — Przedruk II cz. „Dziadów" z r.1823. VII, 10.
626. — U progu genezy „Dziadów" kowieńsko-wileńskich. VIII, 1.
627. — Czwarta cz. „Dziadów" monodramatem. VIII, 9.
628. — Pierwsze wydanie „Ksiąg narodu i pielgrz. pol." IX, 1.
629. — Na marginesie inscenizacyj „Dziadów". IX, 1.
630. — „Odę do młodości" Mickiewicz wyśpiewał. IX, 5.
631. — Mickiewicziana: Do „Pana Tadeusza". 1. Galerja obrazów w dworku soplicowskim, 2. Podczaszyc masonem, Jeszcze o koncercie Wojskiego. IX, 7.
632. — Mickiewiczowska bajka „Przyjaciele". Jeszcze jedno domniemane źródło utworu. X, 7.
633. Życzyński H. Mickiewiczowski heksametr. II, 2.
634. — Poezja i filozofja w utworze „Rozum i wiara". III, 6.
635. — Pigoń S. Autograf „Zdań i uwag" Mickiewicza. '28. R. III, 6.
636. — Czy także źródło „Dziadów" kowieńskich? VIII. 7.
637. — Do „Pana Tadeusza" (Znaczenie Starego Maćka). IX, 7.

MICKIEWICZ Władysław 594.
638. Gubrynowicz B. W. Mickiewicz 1838-1926. I, 7.
639. Płoszewski L. Mickiewicz W. Pamiętniki t. 1. '26. — Moja matka. '27. R. II, 5.

MIGASIŃSKI E. L. 1149.
MIKOŁAJTIS Józef 173, 715, 941, 942, 1191.
MIKULSKI Tadeusz 91, 100, 146, 153, 356, 410. 444, 473, 574, 778, 846, 851, 884, 966, 978, 979, 1010, 1022, 1181.
MILEWSKI Korwin Hipolit 623.
MILLER Jan Nep. 837.
MILTON John 928.
640. Birkenmajer J. Helsztyński S. Polskie przekłady Miltona i Pope'a. '28. R. VII, 5.
641. — Jeszcze jeden przekład Miltona [Ant. Langego]. IX, 7.

MILUTINOVIĆ S. 499.
MIRKOWICZ Arkadjusz 1087, 1093.
MISZEWSKA Zofja 456.
MLECZKO F. 779.
MLECZKÓWNA Marja 496.
MOCARSKI Zygmunt 37, 49.
MOCHNACKI Maurycy 203.
MOLIÈRE
642. Simon L. „Amant doktor" komedja anonimowa z czasów Stan. Augusta. II,10.

MORAWSKI Kazimierz 873.
MORAWSKI Stanisław
643. Gubrynowicz B. Morawski S. W Peterburku 1827-38. '27. R. III, 1.

MORAWSKI Zdzisław
644. Piniński L. Z. Morawski. Wspomnienie pośmiertne. III, 4.

MORF Gustav 111.
MORSZTYN Zbigniew
645. Brückner A. i Krzyżanowski J. Mianowska Z. Z. Morsztyn. '30. R. VI, 4.

MORTKOWICZÓWNA Hanna 649.

MOŚCICKI Henryk 977.
MOTYWY LITERACKIE 159, 199, 260, 544, 706, 858, 935.
646. Birkenmajer J. Fallek W. Szkice i studja o wpływie Biblji na literaturę polską. '31. R. VI, 9.
647. Gołąbek J. Klarnerówna Z. Słowianofilstwo w literaturze polskiej lat 1800 do 1848. '26. R. II, 3.
648. Gubrynowicz B. Kurt L. Der Bauer im polnischen Roman des XIX Jahrh. '25. R. I, 7.
649. Hartleb M. Mortkowiczówna H. Podanie o Wandzie, dzieje wątku literackiego. '27. R. III, 2.
650. Kamykowski L. „Ty śpisz, Eneaszu..." Z dziejów jednego motywu. [Wergiljusz, Boileau, Węgierski, Krasicki, Karpiński, Słowacki]. VII, 6.
651. Krzyżanowski J. Štěpanek J. N. Eylenšpigel. — Zibrt Č. Enšpiglovska literatura cizi i česká. '26. R. II, 4.
652. — „Wyzłacana szubienica" pieśni góralskich. Zaginione podanie o Napierskim i „Marchołt". VI, 10.
653. — Przykład o zemście niewolnika. VII, 4.
654. — „Niósł ślepy kulawego..." VIII, 4.
655. — Dookoła baśni o Madejowem łożu. Baśń a apokryf. Jabłoń gwiazd w „Anhellim". IX, 4.
656. Piszczkowski M. Studja nad przyrodą w literaturze polskiej. III, 5.
MUSZKOWSKI Jan 30, 163.
MÜNNICH Adam 253, 799, 800.
MYCIELSKA Aniela 173.
NADOLSKI Bronisław 90, 192, 263, 300-304, 437, 734, 885, 1011, 1084.
NAKONIECZNY Włodzimierz 943.
NARUSZEWICZ Adam 324.
NESTROY Johann
657. Helsztyński S. Forst-Battaglia O. J. Nestroy. '32. R. VIII, 8.
NIEMCEWICZ Juljan Ursyn
658. Bernacki L. Elegja na śmierć szambelana [w „Powrocie posła"]. II, 1.
659. Brahmer M. O „Elegji na śmierć Szambelana" — raz jeszcze. III, 9.
660. Chrzanowski I. Dihm J. Niemcewicz, jako polityk i publicysta w czasie sejmu czteroletniego. '28. R. III, 9.
661. Dihm J. O dwu redakcjach „Pamiętników czasów moich" Niemcewicza. VI, 4.
662. Francev V. Nieznany list Niemcewicza do Staszica [1818]. VII, 9.
663. Gubrynowicz B. Z nieznanej puścizny Niemcewicza. Pamflet na J. K. Szaniawskiego. III, 2.
664. — St. Małachowski i Niemcewicz. [Listy: Niemc. r.1788, 1791 i Mał. 1807]. VII,1.
665. — Niemcewicza Smutki w więzieniu moskiewskiem pisane... Wyd. L. Kamykowski. '32. R. VII, 10.
666. — Hahn W. Chronologja w „Dwóch panach Sieciechach" Niemcewicza. VIII,8.
667. Hajkowski Zygm. Jeszcze o „Elegji na śmierć Szambelana". III, 8.
668. Kamykowski L. Niemcewicz do F. Oraczewskiego [1789]. VI, 8.
669. Małachowski-Łempicki S. J. U. Niemcewicza O wolnem mularstwie w Polszcze. Wyd. J. Wagnerówna. '30. R. [Rzecz mylnie Niemcewiczowi przypisana]. V, 9.
670. Pietrusiewicz S. „Zbigniew" tragedja Niemcewicza. V, 8.
671. Turowska I. Upodobania orjentalne Niemcewicza. VI, 4.
NIEMOJEWSKA GRUSZCZYŃSKA Zofja 336.
NIETZSCHE Friedrich
672. Szczerbowski A. Szarlitt B. Polskość Nietzschego i jego filozofji. '30. R. VI, 7.
NORDMAN V. A. 321.
NORWID Cyprjan
673. Arcimowicz W. Z dziejów przyjaźni Norwida z Wł. Wężykiem. IV, 10.
674. — Jeszcze o przyjaźni Norwida z Wł. Wężykiem. V, 2.
675. — Norwid o idei reprezentacji. Nieznany list poety [do Sew. Elżanowskiego 1860]. VI, 9.
676. — Bibljografja pism Norwida. VIII, 3.
677. — Uzupełnienia bibljografji o Norwidzie (do 1. III. 33). VIII, 10.
678. Borowy W. „Anioł woła" (Interpretacja czterech zwrotek Norwida). [„Wczora—i—ja"]. X, 3.
679. Ciechanowska Z. Rysunek i list Norwida z r. 1859. III, 6.
680. Cywiński S. Makowiecki T. Młodzieńcze poglądy Norwida na sztukę. '27. R. II, 10.
681. — Stan badań nad Norwidem oraz postulaty na przyszłość. III, 1.
682. — Czy Norwid miał coś wspólnego z wydaniem wiersza Słowackiego „Odpowiedź na Psalmy przyszłości"?. V, 4.
683. — Piechocki J. Norwidowa koncepcja sztuki-pracy. '29. R. VI, 1.
684. — Makowiecki T. Norwid wobec powstania styczniowego. '29. R. VI, 2.
685. — Stanowisko Norwida w literaturze. VIII, 3.
686. — Norwida poezje wybrane... Wyd. Miriam. '33. R. VIII, 3.
687. — Szmydtowa Z. O misterjach C. Norwida. '32. — Falkowski Z. Rzecz o tragizmie Kleopatry Norwida. '32. R. VIII, 3.
688. — Kilka słów odpowiedzi p. Z. Falkowskiemu. VIII, 7.

689. — Falkowski Z. C. Norwid, portret ogólny. Wstęp S. Pigonia. '33. R. VIII,8.
690. — Materjały do bibljografji Norwidowskiej. [Uzup. i sprostow. Arcimowicza VIII, 3]. VIII, 10.
691. — Niedopatrzenia śród „Ineditów" Norwida. IX, 3.
692. — Pamięci C. Norwida. Droga № 11. '33. R. IX, 3.
693. — Norwidowe pierwociny w przedrukach Przesmyckiego. IX, 8.
694. — Dzieła N-a. Wyd. T. Pini. '34. R.IX,8.
694 a. — Replika prof. T. Piniemu. X, 1.
695. — O „Polce" Norwida i innych Polkach. X, 4.
696. Dürr J. Norwida „Bema pamięci..." II, 3.
697. Falkowski Z. Odpowiedź na zarzuty S. Cywińskiego. VIII, 7.
698. Fei A. Norwid i Słowacki. „Krakus" współzawodnikiem „Balladyny". VIII, 3.
699. — Czy „misterja" Norwida? VIII, 8.
700. Grzegorczyk P. „Żydy i mechesy" Norwida [1882]. III, 1.
701. — Pierwsza rozprawa o Norwidzie [1849]. III, 1.
702. Jerschina S. Uwagi nad „Purytanizmem" Norwida. VIII, 3.
703. Klein K. Uwagi o „Stygmacie" Norwida. III, 1.
704. Korbut G. „Edmund" a C. Norwid. Polemika z Zygm. Wasilewskim. X,1.
705. Krzyżanowski J. Wyjazd Norwida do Ameryki. IV, 4.
706. — Dookoła Norwidowej paraboli o zamarzłem słowie. V, 6.
707. Leśnodorski Z. Norwida testament literacki z 1858 r. wyd. T. Przypkowski. '35. R. X, 7.
708. Löw C. F. Do dziejów krytyki Norwida. IX, 6.
709. Makowiecki T. Z lat szkolnych Norwida. I, 4.
710. — Szmydtowa Z. Norwid wobec tradycji literackiej. '25. R. I, 4.
711. — Pierwsze artykuły Norwida. [„Litkup na Pradze..." „Ze względu artykułu o cynkografji... 1841]. II, 3.
712. — „Promethidion" Norwida, a „Dworzanin" Górnickiego. III, 2.
713. — T. T. Jeż a Norwid. [Portret Norwida w Jeża „Historji o pra-pra-prawnuku"]. III, 8.
714. — Zapomniane norwidiana z 1866. VIII, 3.
715. Mikołajtis J. List C. Norwida [1871]. VI, 2.
716. Pigoń S. Dwie recenzje literackie C. Norwida. [Uwagi po przeczytaniu poematu Miecz. Pawlikowskiego w r. 1854. — Moje zdanie o książce w kawiarni... 1856]. I, 5.
717. — Jeszcze o „pierwszych artykułach Norwida". II, 4.
718. — Uwaga C. Norwida o III cz. „Dziadów". [List do A. Czartoryskiego 1856]. V, 4.
719. — Warjant (?) „Wędrownego sztukmistrza" Norwida. X, 4.
720. Pini T. Odpowiedź prof. S. Cywińskiemu na recenzję mojego wyd. Pism Norwida. X, 1. (ob. 694).
721. Pomarański S. Z dziejów doli Norwidowej w ojczyźnie. I, 8.
722. Pospieszalski A. Uwagi nad „Zwolonem" Norwida. VIII, 10.
723. Stawowski J. Uzupełnienia bibljografji o Norwidzie. VIII, 10.
724. Szmydtowa Z. Arcimowicz W. „Assunta" C. Norwida. '33. R. VIII, 8.
725. Wasilewski Zygm. Kto to jest Edmund? [w „Pogance" Zmichowskiej]. IX, 8.
726. — Czy to Karol Baliński? Odpowiedź G. Korbutowi. X, 1.
727. Wasylewski S. Z korespondencji C. Norwida. [List do A. Cieszkowskiego 1857]. X, 1.
728. Ziemacki W. Zapomniane świadectwa o Norwidzie [„Kłosy" 1881, 1889]. X, 4.

NOWAK Juljusz 425, 1012.
NOWAK Ludwik 738.
NOWAKOWSKI Zygmunt 9.
NOWOSILCOW 571.
NOYES George Rapall 295.
NOYSZEWSKI-PIOŁUN Stanisław 1171, 1183.
OBERTYŃSKI Zdzisław ks. 1005.

ODYMALSKI Walenty

729. Brückner A. X. Odymalski W. Oblężenie Jasnej Góry. Wyd. J. Czubek. '30. R. V, 9.

ODYNIEC Antoni Edward

730. Czartkowski A. Czy istotnie A. E. Odyniec? [na portrecie Ant. Brodowskiego]. IV, 6.
731. Land S. Sprawa wiarogodności „Listów z podróży" Odyńca. [H. Życzyński. Mickiewicz w oświetleniu Odyńca. '34]. X. 2.
732. Życzyński H. O wiarygodność Odyńca. X, 3. — Land Stefanja. [Replika]. X, 3.

OGÓREK Mirosław 1057, 1058.
OKO Jan 851, 1193.
OLECHNOWICZOWA W. 776.
ORKAN Władysław 254.
ORACZEWSKI Feliks 668.
ORZECHOWSKI Stanisław 302.

ORZESZKOWA Eliza

733. Grzegorczyk P. Listy Orzeszkowej. Sprawy wydawnicze. [List do Gebethnera i Wolffa 1894]. X, 7.

734. Nadolski B. Orzeszkowa opiekunką bibljoteki polskiej w Rumunji. X,7.
735. Świerzowicz J. List do Michała Grejma [1891]. X, 7.
736. Tow. im. El. Orzeszkowej. V, 4.
OSIŃSKI Ludwik 991.
OSSOLIŃSKI Józef Maksymiljan
737. Gubrynowicz B. J. M. Ossoliński i Ambroży Grabowski. Kartka z dziejów przyjaźni bibljofilskiej. III, 5.
OSSOWSKI Stanisław 1042.
OSTROWSKI Antoni 595.
OTWINOWSKI Erazm
738. Nowak L. List Piotra Kmity polecający E. Otwinowskiego. IX, 3.
PALMIERI Aurelio
739. Szyfmanówna F. A. Palmieri. I, 9.
PASEK Jan
740. Gubrynowicz B. Pasek J. Chr. Pamiętniki. Wyd. Brückner. R. II, 8.
741. Wojtkowski A. Cenzura Pamiętników Paska. VII, 7.
PAPEÉ Stefan 292, 886, 1140, 1171.
PARANDOWSKI Jan 387.
PARNOWSKI Tadeusz 66.
PAWEŁ Grzegorz
742. Brückner A. Górski K. Grzegorz Paweł z Brzezin. '29. R. IV, 10.
PAWIŃSKI Tadeusz 326.
PAWLIKOWSKA Kossak Marja 362.
PAZURKIEWICZ Stanisław 211, 241, 382, 396.
PETERSEN Julius 838, 1053.
PETRARCA Francesco 423.
PETRYCY Sebastjan
743. Korbut G. Historia Moschovitica [Petrycego]. I, 10.
PIASECKI Stanisław 458.
PIECHOCKI Jan 683.
PIETRUSIEWICZ Stanisław 670.
PIGOŃ Stanisław 75, 150, 193, 194, 197, 218, 235, 236, 337, 489, 520, 530, 552, 566, 575-588, 635, 689, 716-719, 944-949, 977, 999, 1002, 1085, 1138, 1182, 1192.
PILAT Roman 401.
PINI Tadeusz 237, 330 a, 589, 590, 694, 694 a, 720, 950.
PINIŃSKI Leon 644.
PINTÉR Eugenjusz 396.
PIOTROWICZ Wiktor 464.
PISZCZKOWSKI Mieczysław 50, 89, 209, 316, 327, 383, 411, 428, 438, 440, 459, 591-593, 656, 759, 887, 1000, 1025-1027, 1029, 1059, 1060, 1135, 1148.
PLACE Joseph 28.
PLAGJAT
744. Bodniak S. Z dziejów plagjatu w literaturze polskiej XVII w. [Jan Achacy Kmita, Samuel Czachciński, Kasper Miaskowski, Jan Dominik Wośnicki, Fabrowic Seb., Marcin Paszkowski, Wawrzyniec Chlebowski, Jan Żabczyc, Dachnowski]. III, 9.
745. Plagiat wydawniczy [„Na skalnem Podhalu" w wyd. Bib. Groszowej]. IV,1
746. Schreiber I. Do dziejów plagjatu. (Antonina Hoffmannowa). III, 1.
747. Sienkiewicz L. Z dziejów plagjatu w XIX w. V, 6.
PLAUTUS
748. Witkowski S. Przychocki G. Plautus. '25. R. II, 10.
PLATON 1136.
PLUTARCH 615.
PŁOMIEŃSKI Jerzy Eug. 447 a, 1061.
PŁOSZEWSKI Leon 3, 139, 195, 196, 254, 338, 594-596, 639, 802, 951, 952, 987, 988, 1105, 1114, 1116, 1118, 1120, 1123-1125, 1183.
PODHORSKI OKOŁÓW Leonard 490, 597-602.
POEZJA BARSKA
749. Chrzanowski I. Poezja barska. Wyd. K. Kolbuszewski. '28. R. III, 8.
750. Dobrzycki S. Do „Poezji barskiej". [wyd. K. Kolbuszewski]. III, 2.
751. Dunajówna M. Nieznana pieśń konfederatów barskich na zesłaniu. III,7.
POGONOWSKI Jerzy 603.
POL Wincenty
752. Czartkowski A. Listy W. Pola i J. I. Kraszewskiego do S. Dunina. VI,1.
753. Kallenbach J. W. Pol o stosunku pisarza do swego narodu. [z rkp. 1858]. II, 3.
754. Świerzowicz J. Nieznany autograf W. Pola. IV, 10.
POLACZKÓWNA H. 604.
POLLAK Roman 12, 29, 200, 201, 411, 471, 474, 482, 840, 953, 1006.
POLONISTYKA
wykłady, organizacja, Koła Polonistów.
755. Literatura polska w wyższych uczelniach. I, 1, 8, 9; III, 8, 9, 10.
756. Wykłady literatury i języka polskiego zagranicą (1925/26). I, 2, 3, 10; II, 5.
757. Prace doktorskie z polonistyki (1918-26). I, 1, 2, 3, 4; II, 4, 5, 7.
758. Koła Polonistów P. M. A. II, 3, 10; IV, 2, 5, 8; V, 8.
759. Piszczkowski M. Kryzys polonistyki. IV, 2.
760. Sekreta M. Hulewicz J. O przebudowie studjum polonistycznego w szkole ogólnokształcącej. '33. R. VIII, 8.
POMARAŃSKI Stefan 116, 161, 169, 491, 721, 806.
POPE Alexander 640, 1091.
PORĘBOWICZ Edward 255.
POSNER St. 1149.
POSPIESZALSKI Antoni 722.

POTOCKA Anna
761. Świerzowicz J. Potocka Anna. Mój pamiętnik. '27. R. V, 4.
POTOCKA Delfina 341.
POTOCKI Jan 808.
POTOCKI Wacław
762. Brückner A. Bobek W. „Argenida" W. Potockiego w stosunku do swego oryginału. '29. R. IV, 6.
763. Laskowski S. W. Potockiego pisma nieznane. Druga redakcja „Wojny chocimskiej" [i in.]. IX, 2, 4.
764. — Aluzje polityczne w „Argenidzie" Potockiego. X, 6.
POZYTYWIZM
765. Gubrynowicz B. Drogoszewski A. Pozytywizm polski. '31. — Szweykowski Z. Pozytywizm polski. '29. — Wójcicki K. Walka na parnasie i o parnas. Materjały i opracowania do dziejów pozytywizmu polskiego. '28. R. VII,2.
PRALL RADIN Dorothea 934.
PRUS Bolesław
766. Araszkiewicz F. Stan badań nad twórczością Prusa. II, 8.
767. — Z lat szkolnych B. Prusa. III, 10.
768. — Zagraniczna podróż B. Prusa w świetle nieznanej korespondencji. VII, 7.
769. Arytmetyka bibljografji o Prusie. IX, 10.
770. — Życzyński H. „Lalka" Prusa. '34. R. IX, 10.
771. Birkenmajer J. Krzyżanowski J. B. Prus. '31. — Forst-Battaglia O. B. Prus. '29. — Lo Gatto E. B. Prus. '26. R. IX,10.
772. Breza A. Wspomnienia o B. Prusie. IX, 10.
773. Brifflówna E. Do krytycznego wydania pism Prusa. VIII, 1.
774. Chrzanowski I. B. Prus [wstęp do zbior. wyd. Prusa]. IX, 10.
775. Gucwa F. Araszkiewicz F. Refleksy literackie. '34. [Znaczna część pośw. Prusowi]. R. IX, 10.
776. Kamykowski L. Z teki redaktorskiej W. Olechnowiczowej. [Listy P. Chmielowskiego, Prusa, Konopnickiej, Orzeszkowej, M. Gawalewicza]. VIII, 1.
777. Kleiner J. Szweykowski Z. „Lalka" B. Prusa. '27. R. II, 6.
778. Mikulski T. Listy Prusa z podróży zagranicznej [do J. A. Święcickiego 1895]. IX, 10.
779. Mleczko F. Breuer S. Humor Prusa. '28. R. V, 1.
780. Polska Akademja Literatury. Zbiorowe wydanie Prusa. IX, 10.
781. Szczerbowski A. Miejsce urodzenia i metryka chrztu B. Prusa. I, 2.
782. — Prus w szkole średniej. IX, 10.
783. Szweykowski Z. Powieść Prusa pt. „Sława". IX, 4.
784. — Stanowisko Prusa w literaturze polskiej. — Zasady edycji prusowskiej. — Z puścizny po Prusie. IX, 10.
785. Turey K. B. Prus a współczesność. VIII, 1.
786. — Psychologja dziecka w twórczości Prusa. IX, 10.
787. Wolert W. Prus jako redaktor i dziennikarz. IX, 10.
788. Życzyński H. i Araszkiewicz F. W sprawie „Lalki" Prusa. [Polemika]. X, 7.
PRZECŁAWSKI Wiktor 364.
PRZESMYCKI Zenon (Miriam) 686, 691, 693.
PRZYBOROWSKI Józef
789. Seliga S. J. Przyborowskiego: Życie domowe St. Chwalczewskiego. III, 6.
PRZYBYLSKI Jacek 128.
PRZYBYSZEWSKI Stanisław 247
790. Birkenmajer J. Rzekomy wiersz Przybyszewskiego. IX, 7.
791. Czachowski K. Bibljografja pism S. Przybyszewskiego. III, 7.
792. Grebiennikow P. Kolbuszewski S. Motywy regjonalne w twórczości Przybyszewskiego. '28. R. III, 7.
793. Helsztyński S. Pierwszy utwór Przybyszewskiego [1878]. VIII, 9.
794. — Ostatni list Dagny Przybyszewskiej [1901]. IX, 3.
795. — Listy Przybyszewskiego do J. Kasprowicza [1898, 1905]. IX, 8.
796. — Listy Przybyszewskiego z Kongsvinger [do rodziców 1894, 7]. X, 4.
797. Klein K. Przybyszewski i Dehmel. III, 7.
798. Lemański J. Przybyszewszczyzna. III, 1.
799. Münnich A. Korespondencja Przybyszewskiego z P. Scheerbartem. [7 listów z 1893]. III, 10.
800. — Lata szkolne Przybyszewskiego w świetle nieznanych źródeł. IV, 6.
801. O listy Przybyszewskiego. IX, 7.
802. Płoszewski L. Do bibljografji pism Przybyszewskiego. IV, 2.
803. Sawicki S. Przybyszewsciana. [Uzup. bibljografji]. VII, 7.
804. — Dwa listy Przybyszewskiego [1895, 7]. VII, 10.
PRZYCHOCKI Gustaw 385, 748.
PRZYPKOWSKI Tadeusz 707.
PTASZYCKI Stanisław 348
805. Krzyżanowski J. S. Ptaszycki. [Nekrolog]. IX, 2.
806. Pomarański S. S. Ptaszycki (Spowodu 50-lecia pracy naukowej). II,8.
PURKINI Jan Ew. 349.
PTAŚNIK Jan 358.
PUSZKIN Aleksander 863

807. Brückner A. Puszkin A. Jeździec miedziany. Przeł. J. Tuwim, studjum W. Lednickiego. '32. R. VII, 5.
808. Francew W. Puszkin i hr. Jan Potocki. IX, 7.
PUZYNINA Gabrjela 1088
809. Chrzanowski I. Z Güntherów Gabrjela Puzynina. W Wilnie i w dworach szlacheckich 1815-43. '28. R. III, 9.
QUINET Edgar 594.
RABĘCKA Janina 14.
RACZYŃSKI Edward
810. Skoczek J. Wojtkowski A. E. Raczyński i jego dzieło. '29. R. V, 4.
RADZIWIŁŁ Mikołaj Krzysztoff
811. Hartleb K. M. K. Radziwiłła Peregrynacja do Ziemi Świętej. Wyd. J. Czubek. '25. — Anonima Diarjusz peregrynacji włoskiej... Wyd. J. Czubek. R. I, 5.
RATH Ludwik 77, 1184.
REGENWETER Henryk 605.
REICHER-THONOWA Gizela 911.
REJ Mikołaj
812. Budka W. Kiedy M. Rej został protestantem. III, 5.
RENESANS
813. Kowalkowski A. F. ks. Martin A. Soziologie der Renaissance. '32. R. IX, 4.
814. Suchodolski B. Zdziechowski M. Renesans a rewolucja. '25. R. I, 1.
815. Weintraub W. Brahmer M. Problem renesansu we Włoszech współczesnych. '31. R. VI, 10.
REYMONT Władysław
816. Birkenmajer J. Bukowski K. W. St. Reymont. R. II, 10.
817. Dobrzycki S. Koloniści niemieccy w „Chłopach". III, 2.
818. Korbut G. Bibljografja prac o Reymoncie. I, 2.
819. Małachowski-Łempicki S. Wolnomularstwo u Reymonta i Żeromskiego. III. 7.
820. Sternbach H. Schoell F. L. Les paysans. '27. — Le paysan et son village dans l'oeuvre de L. Reymont. '27. R. II, 6.
821. — Schoell F. L. Etude sur le roman paysan naturaliste: d'Emile Zola à Reymont. '27. R. II, 10.
822. Śliwińska I. Wł. Reymont o „Ziemi obiecanej". [Listy do J. Lorentowicza 1896]. VIII, 7.
823. Wasilewski Z. Listy Reymonta [do Z. Wasilewskiego 1906, 7]. III, 4.
RICHARDS I. A. 1078.
RICHINI Giulio 315.
RICHTER Jan Bronisław 158, 357, 824, 833-836, 954, 1062, 1063, 1143.
824. Śp. J. B. Richter. V, 3.
ROJEWSKA Janina 606.
ROMANOWICZÓWNA Zofja
825. Gubrynowicz B. Romanowiczówna Z. Cienie. Kilka oderwanych kart z mojego życia. '30. R. V, 7.
ROMANOWSKI Henryk 359 a.
ROMANOWSKI Mieczysław 854.
ROMANTYZM 450, 467.
826. Blüth Rafał. Rewizja poglądów na romantyzm. Antagonizm wieszczów. III,2.
827. Grebiennikow P. Kolbuszewski S. Polski teatr romantyczny. '31. R. VII, 4.
828. Gubrynowicz B. Wasylewski S O miłości romantycznej. '28. R. III, 1.— zob. Korbut G. Curiosum. III, 9, Wasylewski. IV, 7.
829. — Maver G. Alle fonti del romanticismo polacco. '29. R. IV, 4.
830. Kawyn S. Ironja romantyczna. III, 2.
831. — Poemat ironiczno romantyczny. III, 8,
832. Klein K. Van Tieghem P. Le mouvement romantique. '23. R. III, 6.
833. Richter J. B. Kluckhohn P. Persönlichkeit u. Gemeinschaft. Studien zur Staatsauffassung der deutschen Romantik. '25. R. I, 9.
834. — Romantyzm i uniwersalizm. II, 9.
835. — Nowy pogląd na romantyzm. Subjektywizowany okazjonalizm K. Schmitta. III, 5.
836. — Deutschbein M. Das Wesen des Romantischen. '21. R. III, 9.
837. Suchodolski B. Miller J. N. Zaraza w Grenadzie. Rzecz o stosunku nowej sztuki do romantyzmu i modernizmu w Polsce. '26. R. 1, 6.
838. — Petersen J. Die Wesensbestimmung der deutschen Romantik. Eine Einführung in die moderne Literaturwissenschaft. '26. R. I, 9.
ROPS H. Daniel 370.
ROSE J. William 305.
ROSSOWSKI Józef 30.
ROSSOWSKI Stanisław 614.
ROSTKOWSKA Janina 1003.
ROSTWOROWSKI Mikołaj 607
ROTERODAMUS Erasmus
839. Krzyżanowski J. Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami. '28. R. IV, 7.
ROTHACKER Erich 1072.
ROTHERTOWA - NIESIOŁOWSKA Zofja 15, 1064.
ROŹDZIEŃSKI Walenty
840. Krzyżanowski J. Roździeński W. Officina Ferraria (1612). wyd. R. Pollak. '33. R. IX, 2.
RULIKOWSKI Mieczysław 229, 608, 989, 993.

RUMELT Stefan 9.
RYBICKI Józef 286.
RYBICKI Paweł 273, 1065.
RYDEL Lucjan
841. Birkenmajer J. List L. Rydla [do F. Kurasia 1918 r.]. IV, 6.
842. — L. Rydel tłumaczem „Eneidy". IX,6.
RYGIEL Stefan 1144.
RZĄŻEWSKI Adam (Aër) 311.
RZEUSKA Marja 1066.
RZEWUSKI Henryk
843. Birkenmajer J. Rzewuski H. Pamiątki Soplicy. Wyd. Z. Szweykowski. '28. III, 4.
844. Czartkowski A. Na marginesie „Pamiątek Soplicy". V, 3.
845. Małachowski-Łempicki S. H. Rzewuski wolnym mularzem. V, 3.
846. Mikulski T. Wydanie paryskie „Pamiątek Soplicy". IV, 8.
847. Szweykowski Z. Łytkowski J. J. de Maistre a H. Rzewuski. '25. R. I, 5.
SAKULIN P. N. 1039.
SANDAUEROWA Paulina 358.
SANDER Jerzy 888.
SARBIEWSKI Maciej Kazimierz
848. Birkenmajer J. Gładysz B. ks. X. M. K. Sarbiewski a reforma hymnów brewjarzowych za czasów pap. Urbana VIII. '27. — tenże. Św. Franciszek z Assyża w hagjografji polskiej. '26. R. II, 6.
849. Gładysz B. O rzekomych rękopisach Sarbiewskiego w bibljotece watykańskiej. I, 5.
850. Hahn W. Przyczynki do bibljografji Sarbiewskiego i Mickiewicza. [Przekłady niemieckie]. IX, 1.
851. Mikulski T. Bibliographica Sarbieviana. [Omawia przekłady: Marji Bednarowskiej, Tad. Karyłowskiego; prace: Br. Gładysza, Jana Oki, R. Ganszyńca, Jana Świerzowicza, T. Sinki, Józ. Zdanowicza i in.]. IX, 1.
852. Świerzowicz J. Zdanowicz J. Sarbiewski na tle kontrowersyj teologicznych swojego wieku. '32. R. VIII,10.
SAUER Eberhard 1063.
SAUTER Wiesław 340.
SAWICKI Stanisław 31, 803, 804.
SCHEERBARTH Paul 799.
SCHILLER Friedrich
853. Kolbuszewski S. K. Iłłakowiczówny przekład „Don Karlosa". VIII, 4.
854. Gubrynowicz B. M. Romanowski o F. Schillerze. II, 2.
SCHIPPER Henryk 509.
SCHMEIDLER Zygmunt 609.
SCHMITT Karl 835.
SCHOELL Franck L. 820, 821.
SCHOTT Andrzej
855. Sterzyński T. A. Schotta spis anonimów i pseudonimów polskich. III,5.
SCHREIBER Ignacy 10, 746.
SCOTT Walter 622.
SCRIBE A. Eugène 929.
856. Simon L. Do dziejów E. Scribe'a w Polsce. VII, 2.
SEGOND E. 1073.
SEIDLER S. 1126.
SEKRETA Mirosław 610, 760.
SELIGA Stanisław 789.
SEMKOWICZ Aleksander 575.
SHAKESPEARE William
857. Tretiak A. Fagus. Essai sur Shakespeare. '23. — Chambrun Longworth, Shakespeare. '26. — Chambers E. K. Shakespeare: A Survey. '25. — Bab J. Shakespeare. '25. — Dyboski R. W. Shakespeare. '27. R. II, 8.
SIDNEY Filip 1046.
SIEMIEŃSKI Lucjan
858. Krzyżanowski J. Z motywów wędrownych u Siemieńskiego. Z za kulis „Wieczornic". VII, 6.
859. Szafran J. Siemieński a Cervantes. II, 7.
860. — Do biografji L. Siemieńskiego. V,2.
SIENKIEWICZ Henryk 996, 1011
861. Birkenmajer J. Petronjusz — jeden czy dwoisty? [List Sienk. do K. Morawskiego z 1894]. IV, 1.
862. — Lygia-Polka. IV, 2. [Ib. replika T. Mikulskiego].
863. — Sienkiewicz i Puszkin, „Ogniem i mieczem" a „Kapitanskaja doczka". IV, 4.
864. — Powieść Sienkiewicza o Juljanie Apostacie. IV, 5.
865. — Kwity sienkiewiczowskie [z red. Gazety Polskiej]. IV, 8.
866. — Listy Sienkiewicza do Marjana Gawalewicza. V, 1.
867. — Listy Sienkiewicza do d-ra Bauerertza. [1895]. V, 7.
868. — Sienkiewicziana. 1. Toast łaciński Sienkiewicza. 2. Sienkiewicz i rzymska „Arkadja". 3. List Sienkiewicza do kard. Gasparriego. VI, 9.
869. — Włosi o Sienkiewiczu. VIII, 8.
870. — List Sienkiewicza do Mścisława Godlewskiego [1894]. VIII, 9.
871. — Garść listów Sienkiewicza z okresu „Trylogji". Korespondencja z Robertem Wolffem. IX, 5.
872. — Listy Sienkiewicza o „Sabałowej bajce" [do Roberta Wolffa 1889]. IX, 7.
873. — Listy Sienkiewicza o „Rodzinie Połanieckich" [Do: Konstancji Morawskiej, Kaz. Morawskiego, Roberta Wolffa]. X, 4.
874. Chrzanowski I. Jeszcze o zamierzonej powieści Sienkiewicza o Juljanie Apostacie. IV, 9.
875. Dobrzycki S. Scena z Balzaka u Sienkiewicza. III, 1.

876. Doroszewski W. J. Strycharski. Słownik do Trylogji. '25. R. I, 6.
877. Gubrynowicz B. H. Sienkiewicz. Obraz twórczości. Ułożył... K. Czachowski. R. VI, 9.
878. Hahn W. J. I. Kraszewski o „Ogniem i mieczem". IV, 4.
879. Kijas J. Pierwsze rzuty „Ogniem i mieczem". II, 9.
880. Korpała J. Dzieje pierwszej powieści Sienkiewicza [„Na marne"]. III, 4.
881. Krzyżanowski J. Gardner M. M. The Patriot Novelist of Poland H. Sienkiewicz. '26. R. I, 9.
882. — Janów J. „Sabałowa bajka" Sienkiewicza i legendy o „dziwnych sądach bożych". '31. R. VI, 9.
883. Mayer J. Dzieje pewnego listu Sienkiewicza [do Komitetu odnowienia grobowca Żółkiewskiego 1908]. IX, 5.
884. Mikulski T. O rodowód sienkiewiczowskiej Ligji. III, 9.
885. Nadolski B. Listy Sienkiewicza do Wiktora Baworowskiego. IX, 5.
886. Papée S. Chrzanowski I. Pierwsza redakcja noweli „Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela". '25. — Kijas J. Kaczkowski jako współzawodnik Sienkiewicza. '26. — Dobrowolska W. Sienkiewicz jako malarz śmierci. '27. — Doda W. Przyroda w „Trylogji". '27. R. II, 9.
887. Piszczkowski M. Kompleks sienkiewiczowski. IX, 5.
888. Sander J. „Ogniem i mieczem" jako libretto. IV, 8.
889. Sobociński M. Jeszcze jedno źródło „Ogniem i mieczem". IV, 8.
890. Życzyński H. Bronarski A. Stosunek „Quo vadis" do literatur romańskich. '26. R. II, 5.
SIENKIEWICZ Karol 1133
891. Wasylewski S. K. Sienkiewicz i matka Słowackiego. [List Sienkiewicza z 1853]. VI, 1.
SIENKIEWICZ Leon 224, 747.
SIEROSZEWSKI Wacław
892. Grzegorczyk P. Źródło „Powieści chińskich" Sieroszewskiego. IV, 9.
SILBERSTEIN Leopold 84, 314.
SIMON Ludwik 32, 33, 62-65, 147, 360, 442, 442 a, 642, 856, 976, 989-993.
SINKO Tadeusz 291, 306, 388, 851, 975, 978, 1095, 1112, 1127.
SIWICKA Zofja 88, 371.
SKARBEK Fryderyk 1088.
SKARGA Piotr 160
893. Hartleb M. Windakiewicz S. Piotr Skarga. '25. — Skarga. Kazania sejmowe. Opr. S. Kot. — Chrzanowski I. W sprawie „Kazań sejmowych". '26. — Skarga. Pisma wszystkie. Wyd. Iwieński-Michalski, t. I-III. R. I, 3.
SKIWSKI Jan Emil 1149, 1171, 1185.
SKOCZEK Józef 105, 357, 810, 997, 1145.
SKRZYNECKI Jan Zygm. gen. 1085.
SKWARCZYŃSKA Stefanja 341, 526, 550, 611, 612, 908, 955, 1028, 1041, 1067.
SŁOWACKI Euzebjusz
894. Korpała J. Do badań nad E. Słowackim. II, 7.
SŁOWACKI Juljusz 330 a, 501, 562, 650, 655, 682, 698, 891.
895. Bielańska Firlej K. Ze wspomnień Kornela Ujejskiego o Słowackim. III, 10.
896. Bilińska S. R. „Jeruzalem słoneczna" Słowackiego. III. 6.
896 a. — Jeszcze „Lucyfer" i „Pani słoneczna". IV, 2.
897. — Kleiner J. J. Słowacki. t. 4. '27. R. III, 7.
898. Birkenmajer J. Słowacki J. Dzieła wszystkie pod red. J. Kleinera. t. 1-5. '24, '26. R. II, 6.
899. — Słowacki J. Dzieła wszystkie pod red. J. Kleinera. t. 5, 9. '30, '29. R. V, 3.
900. — Słowacki J. Dzieła wszystkie pod red. J. Kleinera. t. 6, '31; t. 7, '30. — Kossowski S. O poemacie „W Szwajcarji". '31. — Calderon de la Barca. Książę Niezłomny, przeł. J. Słowacki. Opr. Wł. Folkierski. '30. R. VII, 3.
901. — Słowacki jako tłumacz i rywal Solomosa. VIII, 8.
902. Cywiński S. Czy Słowacki napisał „Księgi rodzaju narodu polskiego"? III, 7.
903. — Przyczynek do układu warjantów „Króla Ducha". IV, 2.
904. — Aniołowie ze snu Mieczysława w „Królu Duchu". IV, 6.
905. — Skąd pochodzili Hołyńscy, przyjaciele Słowackiego. IV, 10.
906. — Słowackiego Odpowiedź na „Psalmy przyszłości" a prelekcje Mickiewicza. IX, 6.
907. Dürr J. W sprawie jednej litery w tekście „Anhellego". I, 5,
908. Furmanik S. Skwarczyńska S. Ewolucja obrazów u Słowackiego. '25. R. I, 2.
909. Galiński A. Jeszcze o Hymnie Słowackiego. V, 7.
910. Giergielewicz M. Bychowski G. Słowacki i jego dusza. Studjum psychoanalityczne. '30. R. VI, 7.
911. — Reicher-Thonowa G. Ironja J. Słowackiego. '33. R. IX, 3.
912. — Słowacki a Marivaux. X, 3.
913. — Polityka Watykanu w świetle „Kordjana" [Żywczyński M. Watykan i sprawa polska w l. 1831-6]. X, 10.
914. Gołębiowski S. Rusałka w „Żmii". VI, 8.
915. Grebiennikow P. „Anhelli" a „Widzenie ks. Piotra". III, 10.

916. Gubrynowicz B. Maver G. Saggi critici su J. Słowacki. '25. R. I, 1.
917. — J. Słowacki: Le Roi de Ladawa. Wyd. M. Kridl. '24. — Tenże: Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu. Wyd. M. Kridl. '25. R. I, 2.
918. Hahn W. „Samuel Zborowski" w Łodzi 1911 r. IX, 6.
919. Hajkowski Z. Pierwodruk Hymnu J. Słowackiego. V, 4.
920. Hartleb M. Grabowski T. J. Słowacki, jego żywot i dzieła na tle epoki. t. 1-2. '20, '26. R. II, 2.
921. Juljusz Słowacki. II. 6.
922. Kantak K. ks. Xawera Deyblówna w poezji Słowackiego. VI, 2.
923. Kasztelowicz S. Słowacki a literatura współczesna. Poeci „Zdroju". V, 8.
924. Kawyn S. Socjologja Słowackiego. II, 20.
925. — Słowacki i Heine. Koncepcja Lutra u obu poetów. IV, 6.
926. Kleiner J. W sprawie niektórych koncepcyj mistycznych Słowackiego. III, 9.
927. — W sprawie „Ksiąg rodzaju narodu polskiego". III, 10.
928. — Miltonowski motyw bóstw uchodzących w „Królu Duchu". IX, 4.
929. Kolbuszewski S. Scribe, Balzac i Słowacki. Motyw zamurowania. IV,3.
930. Korpała J. J. Lelewel i J. Słowacki. III, 8.
931. Kostruba P. A. Narodziny Popiela. Z badań genetycznych nad „Królem Duchem". V, 4.
932. Krzyżanowski J. Apologja Swentyny. II, 6.
933. — Słowacki i Chateaubriand. X, 3.
934. Krzyżanowski L. Słowacki J. Anhelli. Translated by Dorothea Prall Radin. '30. R. V, 7.
935. Land Eug. Do motywu zamurowania w „Mazepie". IV, 6.
936. Łempicki Z. Kawyn S. Słowacki — Heine. '30. R. VI, 3.
937. Łucki A. O jedną literę w tekście „Anhellego". I, 3.
938. Markiewicz Z. Słowacki i Marivaux. VI, 8.
939. Mayer J. Echo „Childe Harolda" w epilogu „Balladyny" i w „Beniowskim". I, 3, 8.
940. — O egzemplarzu „Konrada Wallenroda" z dopiskami Słowackiego. I, 7.
941. Mikołajtis J. Mylna chronologja listu Słowackiego. III, 4.
942. — Wroński-Słowacki. IV, 8.
943. Nakonieczny W. „Tęczowa kopuła myśli". Na marginesie „Beniowskiego". V, 10.
944. Pigoń S. J. Słowackiego zapomniany list do E. Januszkiewicza. [17. II. 1835]. I, 2.
945. — Przeoczone kartki z autografu „Króla Ducha". II, 10.
946. — List J. Słowackiego do Aleksandry Bécu. [1831]. V, 9.
947. — List J. Słowackiego do Jana Śniadeckiego [1829]. VII, 9.
948. — Do biografji J. Słowackiego. Nowe materjały. [List S. do Hip. Błotnickiego 1839]. VIII, 1.
949. — Z autografów „Króla Ducha". X, 3.
950. Pini T. Nieznany autograf Słowackiego. [Bruljon listu do hr. Gust. Olizara, wiersz do tegoż, i przypowieść prozą bez tyt. 1847]. I, 9.
951. Płoszewski L. Pokłosie literackie dni Słowackiego. II, 7, 9.
952. — Słowacki-Wroński. IV, 9.
953. Pollak R. Tekst wiersza „Na sprowadzenie prochów Napoleona". VI, 8.
954. Richter J. B. Hartleb M. O filozofji i dzbanie „Piasta Dantyszka". '26. R. I, 10.
955. Skwarczyńska S. Słowacki i Chateaubriand. Kordjan wobec René. VII, 4.
956. Trojnar S. Słowo o koncepcji Boga w „Beniowskim". IV, 8.
957. Ujejski J. Julja Alpinula. I, 7. [Staszic, Słowacki].
958. Zabierowski S. Analogje etnologiczne w „Anhellim". IX, 8.
959. — Second Sight w „Anhellim". X, 3.
960. Zetowski S. Legenda o „finis Poloniae" u Słowackiego. VI, 9.
961. — Monodramat w kompozycji „Kordjana". X, 3.
962. Życzyński H. Przyczynki do „Żmii". V, 3.

SMOLEŃSKI Tadeusz
963. Kardaszewicz K. Egiptolog polski T. Smoleński. IX, 9.

SMOLEŃSKI Władysław
964. Korbut G. Smoleński W. Przewrót umysłowy w Polsce w. XVIII. '23. — Monteskjusz w Polsce w. XVIII; Fragment pamiętnika autora i zupełna bibljografja jego pism. '27. R. III, 3.

SMOLIK Przecław 1124.
SOBAŃSKI Michał 140.
SOBCZAKÓWNA Helena 282.
SOBESKI Michał 176, 1050.
SOBOCIŃSKI Mieczysław 889.
SOCHANIEWICZ Kazimierz 613.

SOFOKLES
965. Witkowski S. Zieliński T. Sofokles i jego twórczość tragiczna. '28. R. IV, 9.

SOLOMOS 901.
STANISŁAWSKA Anna

966. M i k u l s k i T. Anna Zbąska ze Stanisławskich [wiersz „Nagrobek Sbąskiemu"]. X, 7.
STANKIEWICZ Stanisław 470 a.
STAROWOLSKI Szymon 976.
STASZIC Stanisław 662.
967. B a r y c z H. Hahn W. S. Staszic. '26. R. I, 2.
968. K o r b u t G. Leśniewski Cz. St. Staszic. '26. — Z. Kukulski. Lata szkolne Staszica. '26. — Pisma pedagogiczne S. Staszica. Wyd. Z. Kukulski. Przedm. I. Chrzanowski. '26. — Staszic. Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego. Wyd. S. Czarnowski. '26. R. I, 5.
969. — Hahn W. Bibljografja o S. Staszicu. '28. R. III, 7.
970. M a ł a c h o w s k i - Ł e m p i c k i S. Nielegalne wydanie pism Staszica. I, 10.
971. Ż y c z y ń s k i H. S. Staszic. Księga zbiorowa pod red. Z. Kukulskiego. '28. R. III, 7.
STAWOWSKI Jan 723.
STENDER-PETERSEN Ad. 422.
STERNBACH Herman 183, 213, 369, 370, 386, 391-393, 820, 821, 1068.
STERZYŃSKI Tadeusz 34-41, 51-54, 80, 122, 123, 210, 855.
STEVENSON Robert Louis 109.
STRAUCHOWA KASPRZYCKA Zofja 16.
STROWSKI Fortunat 383.
STRUG Andrzej 1186.
STRYCHARSKI J. 876.
SUCHODOLSKI Bogdan 82, 83, 85-87, 141, 142, 176, 196, 197, 198, 342, 359, 359 a, 394, 395, 460, 461, 814, 837, 838, 1056, 1069-1076, 1086, 1128, 1135, 1185.
SUCHODOLSKI Rajnold
972. Z e t o w s k i S. R. Suchodolski. Nieznane szczegóły z życia poety. Chronologiczny spis pieśni powstańczych Suchodolskiego. VII, 7.
973. — Wiersz na Nowy Rok (1830). X, 1.
SUROWIECKI Karol ks. 1031.
SYKULSKI Józef 1139.
SZAFRAN Józef 859, 860.
SZAJNOCHA Karol
974. B i r k e n m a j e r J. Honorarjum Szajnochy [1856]. VII, 4.
SZANIAWSKI Józef Kalasanty 663.
SZAPIRÓWNA Selma 1186, 1187.
SZARLITT Bernard 672.
SZARZYŃSKI Mikołaj
975. K a m y k o w s k i L. Sęp Szarzyński M. Rytmy, oraz anonimowe pieśni i listy miłosne z w. XVI. Opr. T. Sinko. '28. R. IV, 1.
976. S i m o n L. Starowolski o M. Sępie-Szarzyńskim. III, 1.
SZCZERBOWSKI Adam 4, 103, 165, 184, 217, 256, 257, 310, 462-464, 614, 672, 781, 782, 1029, 1030, 1077, 1082.
SZCZYGIEŁ Władysław 472.
SZMYDTOWA GĄSIOROWSKA Zofja 7, 76, 343, 412, 465, 466, 687, 710, 724, 1136.
SZULC-GOLSKA Bożenna 35.
SZUMAN Stefan 1086.
SZUMSKI Stanisław
977. P i g o ń S. Szumski S. W walkach i więzieniach. Pamiętniki z l. 1812-48. Wyd. H. Mościcki. '31. R. VI, 3.
SZWEYKOWSKI Zygmunt 126, 765, 777, 783, 784, 843, 847.
SZYDŁOWSKI Tadeusz 1096.
SZYFMANÓWNA Franciszka 739.
SZYJKOWSKI Marjan 377, 463.
SZYMANOWSKA Marja 516.
SZYMANOWSKA Zofja 559.
SZYMONOWICZ Szymon
978. M i k u l s k i T. Z badań nad Szymonowiczem. [Omawia prace: S. Bodniaka, W. Hahna, M. Hartleba, S. Kota, J. Królińskiej, J. Krókowskiego, T. Sinki, Al. Turyna, Pamiętnik Zjazdu im. Sz. Szymonowicza, księgę: Sz. Szymonowicz i jego czasy, i in.]. VII, 2.
979. — Szymonowicz Sz. Do Wacława Zamoyskiego. '32. R. VII, 5.
SZYPERSKI Alfons 449.
SZYSZKO-BOHUSZ Marja 160.
ŚLIWIŃSKA Irmina 822.
ŚLIWIŃSKI Leon 982.
ŚNIADECKA Ludwika 125.
980. K o l b u s z e w s k i K. Z korespondencji Ludwiki Śniadeckiej. I, 8.
ŚNIADECKI Jan 947.
981. K o r p a ł a J. Chrzanowski I. Konserwatyzm językowy J. Śniadeckiego. '27. R. IV, 1.
982. Ś l i w i ń k i L. Korespondencja J. Śniadeckiego. Listy z Krakowa. Wyd. L. Kamykowski. t. 1. 1789-7. '32. R. VIII, 9.
ŚWIERCZEWSKI Eugenjusz 62.
ŚWIERKOWSKI Ksawery 164.
ŚWIERZOWICZ Jan 93, 615, 735, 754, 761, 851, 852, 1046.
ŚWIĘTOCHOWSKI Aleksander 86.
ŚWIRSZCZYŃSKA Anna 258.
ŠTĚPANEK J. N. 651.
TAINE Hippolyte 1028.
TALVART Hector 28.
TAŃSKA Klementyna
983. K r z y ż a n o w s k i J. Tańska K. Listy Elż. Rzeczyckiej oraz Nocleg w Kromołowie i Obiad czwartkowy. Opr. Ida Kotowa. '27. R. II, 4.
984. Z a b i e r o w s k i S. Tańska K. Dziennik Fr. Krasińskiej. Opr. I. Kotowa. '29. R. V, 3.
TARNAWSKI Władysław 372-375.
TASZYCKI Witold 424.

TEATR 33, 360, 389.
985. Brückner A. Bernacki L. Teatr, dramat i muzyka za St. Augusta. '25. R. I, 4.
986. Korzeniewski B. Wsprawie recenzji książki o „Dramie". X, 2. (ob. 991).
987. Płoszewski L. Kotarbiński J. W służbie sztuki i poezji. '29. — Lorentowicz J. Dwadzieścia lat teatru. t. 1, '29. R. V, 2.
988. — Lorentowicz J. Dwadzieścia lat teatru. 2 t. '30. R. VI, 1.
989. Rulikowski M. Simon L. Dykcjonarz teatrów polskich, czynnych od czasów najdaw. do r. 1863. '35. R. X, 3.
990. Simon L. Z dziejów teatru nieświeskiego. VII, 3.
991. — Korzeniewski B. „Drama" w warszawskim teatrze Narodowym za dyr. L. Osińskiego. '34. R. IX, 7.
992. — Odpowiedź recenzenta. X, 2.
993. Simon L. i Rulikowski M. W sprawie „Dykcjonarza teatrów polskich". [Polemika]. X, 7.
TERLECKI Tymon 17.
THIEME Hugo Paul 28.
TIEGHEM Paul Van 368, 832.
TILL Václav
994. Gubrynowicz B. Sbornik praci věnovaných prof. dru V. Tillovi. '27. R. IV, 2.
TIUTCZEW Teodor 507.
TOMASZEWSKI B. 1043 a.
TOMASZEWSKI Dyzma Bończa
995. Korpała J. Dwie recenzje „Jagiellonidy" D. B. Tomaszewskiego. II, 10.
TORRES Jan de
996. Gubrynowicz B. Relacja nuncjusza o przeprawie Skrzetuskiego. II, 8.
TOWARZYSTWA NAUKOWE 37.
997. Skoczek J. Wojtkowski A. Historja Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu. '28. R. III, 9.
TOWIANIZM
998. Kleiner J. Geneza pojęcia „tonu" w nauce Towiańskiego. I, 2.
999. Pigoń S. Kallenbach J. Towianizm na tle historycznem. '26. R. I, 10.
TOWIAŃSKI Andrzej 1192.
TREMBECKI Stanisław
1000. Kawyn S. Piszczkowski M. Kształt i ruch w poezji Trembeckiego. '24. R. II,7.
1001. Korbut G. O wiersz Trembeckiego. I, 4.
1002. Pigoń S. Kartka z autografu „Zofjówki". II, 1.
1003. Rostkowska J. Domniemana data powstania „Powązek". II, 1.
TRENTOWSKI Bronisław
1004. Lutman T. Rękopisy B. Trentowskiego w Zakł. Narod. im. Ossolińskich we Lwowie. I, 6.
TRETER Tomasz
1005. Obertyński Z. x. Umiński J. ks. Zapomniany rysownik i rytownik polski XVI w. ks. T. Treter... '32. R. VII,10.
TRETIAK Andrzej 88, 372, 374, 375, 857, 1078.
TROJANOWSKI Wincenty 1124.
TROJNAR Stanisław 616, 956.
TUŁASIEWICZÓWNA Natalja 617.
TUREY Klara 785, 786, 1079.
TURKOWSKI Tadeusz 54.
TUROWSKI Stanisław 1094.
TUROWSKA-BAROWA Irena Zofja 144, 328, 671.
TURYN Aleksander 978.
TUWIM Juljan 367, 807.
TWARDOWSKI Samuel
1006. Brückner A. Twardowski S. Nadobna Paskwalina. Wyd. R. Pollak. '25. R. I, 3.
1007. — Fischerówna R. S. Twardowski jako poeta barokowy. '31. R. VI, 4.
1008. Kowalkowski A. ks. F. Ze studjów nad „Wojną domową" S. Twardowskiego. X. 10.
TYCHOVS'KYJ P. 528.
TYSZKOWA Marja z Bobrowskich 114.
UJEJSKI Józef 618-622, 957, 1043, 1094, 1137, 1188.
UJEJSKI Kornel 895
1009. Czartkowski A. Listy K. Ujejskiego do Stan. Dunina [1868, 1872]. V, 8.
1010. Mikulski T. K. Ujejski o „Finis Poloniae". VI, 10.
1011. Nadolski B. Stosunki Ujejskiego i Sienkiewicza z Baworowskim [Wiktorem]. IX, 5.
1012. Nowak J. List K. Ujejskiego do posła Lipczyńskiego [1866]. X, 2.
1013. Wasylewski S. Trzy listy K. Ujejskiego z r. 1853 [do Karola Wilda]. X, 4.
UŁASZYN Henryk 1019, 1020, 1149.
UNGER Rudolf 1070.
URBAŃSKI Nieczuja Jan 152.
VARIA
1014. Birkenmajer J. Almanach „Bibljoteki Narodowej" .29. R. III, 10.
1015. — Kułakowski S. Pierwsza książka do nauki języka rosyjskiego. '34. R. IX,6.
1016. Gubrynowicz B. Pierwsza setka „Bibljoteki Narodowej". II, 4.
1017. Hahn W. Burdach K. Wissenschaftliche Eindrücke eines alten Germanisten. '30. R. VI, 9.
1018. Krzyżanowski J. Bystroń J. S. Polacy w Ziemi Świętej, Syrji i Egipcie. '30, R. V, 3.
1019. Ułaszyn H. Jeszcze w sprawie „Sumaka" i „Suhaka". III, 9.

1020. Zawodziński K. Słowotwórczy błąd drukarski (Na marginesie pracy H. Ułaszyna „Suhak-Sumak". III, 8.
VERGILIUS 24, 842.
VIETOR K. 394.
VOROVSKIJ V. V.
1021. Ettinger Paweł. Vorovskij V. Sočinenija. t. 2. '31. R. VII, 3.
VRCHLICKY Jaroslav 504.
VRTEL Radomir 41.
VRTEL-WIERCZYŃSKI Stefan 23, 29, 34, 38, 41, 44, 53, 76 a, 81, 143, 154, 361, 433, 445, 467.
VYDRA Bohumil 307, 376, 379, 380, 503.
WAGNER Newlin Tadeusz 308.
1022. Mikulski T. T. Newlin-Wagner. [Nekrolog]. X, 1.
WAGNERÓWNA Józefa 669.
WALISZEWSKI Kazimierz 124.
WALZEL Oskar 369, 391, 393, 1035.
WASER Maria 386.
WASILEWSKI Edmund
1023. Chrzanowski I. Wasilewski E. Poezje. Wyd. E. Haecker. '25. R. I, 5.
1024. Jakubowska Z. Zapomniane utwory E. Wasilewskiego. II, 4.
WASILEWSKI Zygmunt 42, 248, 704, 725, 726, 823, 1080.
WASYLEWSKI Stanisław 43, 170, 171, 350, 443, 492, 623, 727, 828, 891, 1013.
WĄSOWICZÓWNA Zofja 494.
WEINGART Miloš 129.
WEINTRAUB Wiktor 221, 297, 444, 815.
WENIGER Józef 127.
WEPSIĘĆ Jan 238, 239.
WEYSSENHOFF Józef 89.
1025. Piszczkowski M. Weyssenhoff J. Mój pamiętnik literacki. '25. R. II, 3.
1026. — Polemika o Weyssenhoffa. V, 7.
1027. — J. Weyssenhoff wobec malarstwa. VIII, 7 i odb.
1028. Skwarczyńska S. „Żywot i myśli Podfilipskiego" a Taine'a: „Notes sur Paris. Vie et opinions de M. F. Th. Graindorge". I, 2. (cfr. II, 3).
1029. Szczerbowski A. Piszczkowski M. J. Weyssenhoff, poeta przyrody. '30. R. V, 6.
1030. — Polemika o Weyssenhoffa. V, 9.
WĘGIERSKA Zofja 1191.
WĘGRZECKI
1031. Górski K. Epizod walki racjonalistów z obskurantami na pocz. XIX w. Węgrzecki i Surowiecki. IV, 6.
WĘŻYK Władysław 673, 674.
WIEDZA O LITERATURZE
poetyka, estetyka, psychologja, badania kultury.
1032. Adler M. Z dyskusyj nad zagadnieniem stylu literackiego. [Prace Karola Schultze-Jahde'go]. VI, 7.
1033. Berger J. Mahrholz W. Literargeschichte und Literarwissenschaft. '33. R. IX, 3.
1034. Bruchnalski W. Twórczość piśmiennicza a materjał pisarski. I, 1.
1035. Chorowiczowa A. Walzel O. Gehalt und Gestalt im Kunstwerke des Dichters. '23. R. I, 4.
1036. Chrzanowski I. Kleiner J. Studja z zakresu literatury i filozofji. '25. R. I, 8.
1037. Eustachiewicz L. Bertoni G. Lingua e pensiero. '32. R. IX, 1.
1038. Giergielewicz M. Baudouin Ch. Psychanalyse de l'art. '29. R. V, 8.
1039. — Sakulin P. N. Sintetičeskoje postrojenje istorji literatury. '25. R. VI, 1.
1040. — McColvin Lionel R. Euterpe or The Future of Art. R. VII, 10.
1041. — Skwarczyńska S. Szkice z zakresu teorji literatury. '32. R. VIII, 7.
1042. — Na rozdrożach estetyki. [S. Ossowski. U podstaw estetyki]. IX, 3.
1043. — Žirmunskij V. Wstęp do poetyki. Przedm. J. Ujejskiego, 34. R. X, 1.
1043 a. — Tomaszewski B. Teorja literatury. Poetyka. '35. R. X, 10.
1044. Grabowski T. Kilka słów o nauce literatury. I, 10.
1045. Hahn W. Dichtung von Dichtern gesehen. Essays von Moritz Heimann, Hugo von Hofmannsthal u. Oskar Loerke. '29. R. V, 3.
1046. — Sidney Filip. Obrona poezji. Przeł. J. Świerzowicz. '33. R. VIII, 8.
1047. Kawyn S. O sądach w twórczości i krytyce literackiej. V, 1.
1048. — Dowcip w twórczości literackiej. Rewizja poglądów. VI, 1, 2.
1049. Klein K. Benda O. Der gegenwärtige Stand der Literaturwissenschaft. '28. R. III, 9.
1050. Konopacki L. Sobeski M. Z pogranicza sztuki i filozofji. '28. R. V, 1.
1051. Kridl M. O kaznodziejstwie i estetyzmie. IX, 9.
1052. Krzyżanowski J. Forster E. M. Aspects of the Novel. '27. R. III, 8.
1053. Land Stefanja. Petersen J. Die literarischen Generationen. '30. R. VIII, 9.
1054. Łempicki Z. Ruch literacki. I, 1.
1055. — Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte... hrg. von P. Merker u. W. Stammler. '26. R. I, 6.
1056. — Suchodolski B. Przebudowa podstaw nauk humanistycznych. '28. R. III,5.
1057. Ogórek M. Bohaterzy i „postaci bohaterskie". IX, 8.
1058. — Motyw bohaterstwa w literaturze. X, 4.
1059. Piszczkowski M. Journal de Psychologie normale et pathologique. '26. R. I, 7.

1060. — O kulturze pisania. II, 1.
1061. Płomieński J. E. Wojciechowski K. Uwagi wstępne do badań nad nowszą literaturą polską. '26. R. II, 1.
1062. Richter J. B. Wieser M. Der sentimentale Mensch gesehen aus der Welt holländischer u. deutscher Mystiker im 18 Jahrh. '24. R. II, 5.
1063. — Sauer E. Die Verwertung stoffgeschichtlicher Methoden in der Literaturforschung. '28. R. IV, 5.
1064. Rothertowa Z. Problemy analizy estetycznej utworów literackich. V,10.
1065. Rybicki P. Człowiek i dzieło jako przedmiot badań literackich. I, 7.
1066. Rzeuska M. O t. zw. badaniach „formalnych" nad literaturą. X, 10.
1067. Skwarczyńska S. O metodzie badania literatury stosowanej. VIII, 7.
1068. Sternbach H. Grolman A. Kind u. junger Mensch in der Dichtung der Gegenwart. '30. — Eichbaum G. Die Krise der modernen Jugend im Spiegel der Dichtung. '30. R. VII, 6.
1069. Suchodolski B. Audiat P. La biographie de l'oeuvre littéraire. '24. R.I, 3.
1070. — Unger R. Literaturgeschichte als Problemgeschichte. '24. R. I, 3.
1071. — Ludzie jako przedmiot badań odrębnej nauki humanistycznej. II, 1.
1072. — Rothacker E. Logik u. Systematik der Geisteswissenschaften. '26. R. II, 1.
1073. — Segond E. Esthetique du sentiment. '26. R. II, 5.
1074. — Bremond H. La poésie pure. '26. — Prière et poésie. '26. R. II, 9.
1075. — Lanson G. L'ideal français dans la littérature de la Renaissanse à la Revolution. '27. R. III, 1.
1076. — Pozytywizm i idealizm w badaniach literackich. III, 7 i odb.
1077. Szczerbowski A. Dziesięciolecie asonansu. IV, 7 i odb.
1078. Tretiak A. Cazamian L. Criticism in the Making. '29. — Tradition and Experiment in To-day Literature. '29. — Richards I. A. Practical Criticism. '29. R. V, 8.
1079. Turey K. Formy przeżyć literackich. V, 8.
1080. Wasilewski Z. O zjawisku literackiem i krytyce. II, 2.
1081. Życzyński H. Grabowski T. Wstęp do nauki literatury. '27. R. III, 7.
WIESER Max 1062.
WIERZYŃSKI Kazimierz
1082. Szczerbowski A. Wierzyński K. Gorzki urodzaj. '33. R. IX, 4.
WIĘCKOWSKA Helena 26.
WILDE Oskar 250.
WINDAKIEWICZ Stanisław 289, 893.
1083. Krzyżanowski J. St. Windakiewicz. IX, 8 i odb.
WINGFIELD-STRATFORD Esmé 373.
WISŁOCKI Władysław Tad. 44, 80.
WISZNIEWSKI Michał
1084. Nadolski B. Uwagi o pracy naukowej M. Wiszniewskiego. IX, 4.
WITKOWSKI Stanisław 385, 387, 388, 748, 965.
WITWICKI Stefan
1085. Pigoń S. Z listów Witwickiego [do jen. Skrzyneckiego 1843-4 i A. Mickiewicza 1843]. VI, 4.
WOJCIECHOWSKI Jakób
1086. Suchodolski B. Wojciechowski J. Życiorys własny robotnika. Z przedm. S. Szumana. '30. R. V, 2.
WOJCIECHOWSKI Konstanty 178, 398, 407, 438, 1061.
WOJEŃSKI T. 1171.
WOJTECKI Aleksander 525, 573.
WOJTKOWSKI Andrzej 741, 810, 997.
WÓLERT Władysław 787.
WOLFF Robert 871-873.
WOLNOMULARSTWO (ob. Masonerja)
1087. Mirkowicz A. Myśl wznowienia wolnomularstwa w okresie powstania listopadowego. V, 9.
WOŁOWSKA Kazimiera
1088. Czartkowski A. Ze sztambucha K. Wołowskiej. [Wiersze. F. Skarbka, H. Rzewuskiego, K. Lewockiej, G. Puzyniny]. VII, 2.
WORONICZ Jan Paweł
1089. Dąbrowski S. Z Młodości Woronicza. VII, 1.
1090. Drogoszewski A. O ideę mesjaniczną Woronicza. Na marginesie rozprawy I. Chrzanowskiego. III, 3.
1091. Helsztyński S. Woronicz tłumaczem Pope'a. II, 10.
WORTHLEY UNDERWOOD Edna 2.
WÓYCICKI Kazimierz 765.
WROŃSKI Hoene Józef 942, 952.
1093. Mirkowicz A. Jeszcze jedna polska informacja o Wrońskim z pocz. XIX w. I, 5.
1094. Turowski S. Ujejski J. O cenę absolutu. Rzecz o Hoene-Wrońskim. '25. R. I, 4.
WUKADINOVIĆ Spirydion 183, 269.
WYSPIAŃSKI Stanisław
1095. Barbasz W. St. Wyspiański. Dzieła. III. Wyd. Chmiel i Sinko. R. I, 5.
1096. Bergel R. Szydłowski T. Wyspiański. '30. R. VI, 3.
1097. Birkenmajer J. Cywiński S. Symbolika „Wesela". '31. — Bergel R. Dramat widmowy w „Weselu". '32. R. VII, 9.
1098. — Pieśń i baśń ludowa w „Weselu". IX, 9.
1099. Borowy W. „Znowu do was przychodzę..." Przyczynek do historji

popularności Słowackiego i do psychologji Wyspiańskiego. III, 9.
1100. Czachowski K. Wyspiański i Bérard. Nieznany materjał do studjów poety nad Odysem. II, 2.
1101. — Dürr J. Zapomniane autografy Wyspiańskiego w Muzeum Narod. w Krakowie. '26. R. II, 7.
1102. Dürr J. Wyspiańskiego „Noty do Bolesława Śmiałego". I, 8.
1103. — Do genezy „Bolesława Śmiałego" i „Skałki" [z rkp. krak. Muzeum Narod.] II, 5.
1104. — Pierwszy wiersz i pierwszy dramat Wyspiańskiego. II, 8, 10.
1105. — Wyspiański. Wesele. Opr. L. Płoszewski. '28. R. IV, 2.
1106. — Wyspiański w Paryżu [listy do Stankiewiczów 1891]. Wyspiańki w... Konstantynopolu. IV, 7.
1107. — Wyspiański a książka w latach młodzieńczych. V, 3.
1108. — Wiersze gimnazjalne Wyspiańskiego. VI, 5.
1109. — Wyspiański a Mandeville. VII, 9.
1110. Estreicher S. Młodociane wiersze Wyspiańskiego. [1890]. VII, 9.
1111. Górski A. Ze wspomnień o Wyspiańskim. O „Roku 46". VI, 3.
1112. Kolbuszewski S. Wyspiański. Dzieła. Oprac. A. Chmiel i T. Sinko. t. 4. '27. R. III, 3.
1113. — „Boży lew" u Wyspiańskiego. V,3.
1114. — Wyspiański S. Dzieła. t. 6. Opr. L. Płoszewski. '31. R. VII, 1.
1115. — Relacje o Wyspiańskim. VII, 3.
1116. — Wyspiański. Dzieła. t. 7. Opr. L. Płoszewski. '32. R. VII, 10.
1117. — Barbasz W. Wyspiański na tle romantyzmu. '32. R. VII, 10.
1118. — Wyspiański S. Dzieła. t. 8. Opr. L. Płoszewski. 32. R. VIII, 4.
1119. Makowiecki T. „Rząd dusz" W „Lelewelu" Wyspiańskiego. III, 10.
1120. — Wyspiański. Zygmunt August. Wyd. L. Płoszewski. '30. R. VI, 3.
1121. — Wyspiański i Veronese. VII, 9.
1122. Mianowska Z. Wyspiańskiego Weimar 1829. tłum. A. E. Balicki. '32. R. VII, 9.
1123. Płoszewski L. Wyspiański na scenie krakowskiej. Statystyka przedstawień. II, 9.
1124. — Kolbuszewski S. Wyspiański a romantyzm polski. '28. — Tropanowski W. Wyspiański. '27. — Smolik P. Zdobnictwo książki w twórczości Wyspiańskiego. '28. R. III, 5.
1125. — Wyspiański w orbicie Mickiewicza. VI, 3.
1126. Seidler S. Do genezy „Warszawianki" Wyspiańskiego. VIII, 9.
1127. Sinko T. W sprawie „Trylogji" Wyspiańskiego. III, 5.
1128. Suchodolski B. Wyspiański i Brzozowski. Problem tradycjonalizmu. VII, 9.
1129. Życzyński H. Wernyhora Wyspiańskiego. II, 9.
1130. — Architektonika „Wyzwolenia". IV, 2.
ZABIEROWSKI Stanisław 309, 958, 959, 984.

ZABŁOCKI Franciszek
1131. Birkenmajer J. Zabłocki F. Sarmatyzm. Wyd. L. Bernacki. '28. R. III,9
ZABOROWSKI Tymon
1132. Birkenmajer J. Rehabilitacja T. Zaborowskiego. VII, 7.
1133. Danilewiczowa M. Sienkiewicz nie Zaborowski. [Sprost. 1134]. X, 1.
1134. Giergielewicz M. Na marginesie studjów o autorach „drugorzędnych". [O pracy M. Danilewiczowej: T. Zaborowski. '33]. IX, 9.

ZAGÓRSKA Aniela 121.
ZAHRADNIK Jan
1135. Suchodolski B. Piszczkowski M. O J. Zahradniku. Przedm. I. Chrzanowskiego. '32. R. VIII, 7.

ZALESKI Bohdan
1136. Szmydtowa Z. Manifest platoński B. Zaleskiego. VIII, 8.
ZALESKI Lubicz Zygmunt 594.
ZALEWSKI Ludwik ks. 48.

ZAN Tomasz
1137. Birkenmajer J. Zan T. Ballady. Wyd. J. Ujejski. '31. R. X, 3.
1138. Pigoń S. Triolety T. Zana o Maryli Wereszczakównie. I, 10.
ZAWADZKI Józef 54.

ZAWODZIŃSKI Karol 1020.
ZBYLITOWSKI Andrzej
1139. Sykulski J. „Droga do Szwecji" A. Zbylitowskiego. VI, 9.
ZDANOWICZ Józef ks. 851, 852.
ZDZIARSKI Stanisław
1139 a. St. Zdziarski (nekr.) III, 10.
ZDZIECHOWSKA Stefanja 84.
ZDZIECHOWSKI Marjan 814.

ZEGADŁOWICZ Emil
1140. Birkenmajer J. Papée S. Misterja balladowe Zegadłowicza. '27. R. II, 7.
ZETOWSKI Stanisław 145, 468, 624-632, 960, 961, 972, 973.
ZGORZELSKI Czesław 144.

ZIBRT Č. 651.

ZIELIŃSKI Tadeusz 185, 965.
ZIEMACKI Władysław 728.
ZJAZDY NAUKOWE
1141. Gębarowicz M. Historja lite-

ratury na IV zjeździe historyków pol. w Poznaniu. I, 2.
1142. Krzyżanowski J. Sbornik praci I. Sjezdu Slovanských Filologů v Praze 1929. '32. R. VII, 10.
1143. Richter J. B. Historja i nauka literatury na I Zjeździe filologów słowiańskich w Pradze (6-13. X. 29). IV, 9.
1144. Rygiel S. Warszawski zjazd bibljofilów, bibljotekarzy i bibljografów. [1926]. I, 9 i odb.
1145. Skoczek J. Pamiętnik I Zjazdu bibljotekarzy pol. we Lwowie. '29. R.IV, 3.
ZNAMIROWSKA Janina 104, 456.
ZOLA Emile 821.
ŻABCZYC Jan 744.
1146. Jasińska S. Jeszcze o „Symfonjach anielskich". IX, 6.
1147. Krzyżanowski J. U kolebki pastorałek. X, 1.
1148. Piszczkowski Miecz. O „Symfonjach anielskich" [Żabczyca]. IX, 1.
ŻELEŃSKI (BOY) Tadeusz 167.
ŻEROMSKI Stefan 115, 248, 362, 819.
1149. Birkenmajer J. Borowy W. O „Przepióreczce" Żeromskiego. '25. — Migasiński E. L. Wspomnienia o St. Żeromskim. '27. — Posner St. St. Żeromski. '26. — Ułaszyn H. Żeromski a język polski. '26. — Kasztelanowicz S. Wallenrodyzm „Przedwiośnia". '26. — Skiwski J. E. Kilka myśli o Żeromskim i żeromszczyźnie. '26. — Hulanicka S. i Kępińska Giustiniani C. Żeromski, pages choisies traduites... '26. — Wilno Żeromskiemu. '26. R. II, 1.
1150. — Żeromski o polskiej poezji wojennej. VI, 9.
1151. — List Żeromskiego [do prof. Ludwika Birkenmajera 1924]. VII, 10.
1152. — Doda W. Jakiego Żeromskiego znamy? '33. R. IX, 3.
1153. Borowska M. Grodzicki A. Źródła historyczne „Popiołów" Żeromskiego. '35. R. X, 7.
1154. — O genezę Hiszpanki w „Popiołach". X, 7.
1155. — Borowy W. Data szklanych domów. IV, 3.
1156. — Listy S. Żeromskiego z l. 1896-7. [do żony]. X, 7.
1157. — Rozproszone utwory Żeromskiego. X, 7.
1158. — Jedna jeszcze grupa „szklanych domów". X, 7.
1159. Czachowski K. Aforyzm Żeromskiego. V, 8.
1160. — Morze w przedwojennej twórczości Żeromskiego. VII, 7.
1161. Doda W. O likwidację krzywdy Żeromskiego. X, 7.
1162. Drozdowicz-Jurgielewiczowa I. Żeromski S. O Adamie Żeromskim. '26. — Borowy W. Żeromski i świat książek. '26. R. II, 4.
1163. — Twórczość Żeromskiego. Stan badań i postulaty na przyszłość. III, 8.
1164. — Adamczewski S. Serce nienasycone. Książka o Żeromskim. '30. R. V, 4.
1165. Dubicki J. W. Żeromski w ukraińskim przekładzie. List do Iw. Kalinowicza [1912]. IX, 8.
1166. Grodzicki A. Paul Adam i „Popioły" Żeromskiego. X, 7.
1167. Grzegorczyk P. O bibljografję Żeromskiego. II, 3.
1168. — Lo Gatto E. Stefano Żeromski. '26. — Forst-Battaglia O. Żeromski. — Birkenmajer J. Żeromski jako lingwista. '26. R. II, 8.
1169. — Jeszcze o „szklanych domach". VI, 1.
1170. — Sprawy wydawnicze Żeromskiego w świetle nieznanych listów [do Gebethnera i Wolffa]. IX, 6.
1171. Hartleb M. Jampolski W. Żeromski. — Wojetyński T. Żeromski. '26. — Bronowicz J. Żeromskiego tragedja pomyłek. '26. — Płomieński J. E. Problem pracy w „Przepióreczce". '26. — S. Papée. Teatr Żeromskiego. — S. Piołun-Noyszewski. Dwór w Niezdołach. '26. R. I, 7.
1172. Hulewicz J. Żeromski a ideologja polityczno-społeczna „Głosu". V, 2.
1173. — Koncepcje historjozoficzne Żeromskiego. V, 6.
1174. Jankowski W. Z lektury Żeromskiego [„Pomyłki"]. II, 3.
1175. Jastrzębska H. „Wiatr od morza" a średniowieczne legendy o św. Wojciechu. IV, 3.
1176. Klein K. Na marginesie „Przedwiośnia". I, 5.
1177. Kolbuszewski S. Drozdowicz-Jurgielewiczowa I. Technika powieści Żeromskiego. '29. R. IV, 6.
1178. Korbut G. Bibljografja prac o Żeromskim. I, 1.
1179. Korpała J. Autograf Żeromskiego [zdanie z 1913 r.]. IV, 2.
1180. Krzyżanowski J. O legendzie „Aryman mści się". X, 7.
1181. Mikulski T. Juljusz Paduch Żeromskiego. VII, 6.
1182. Pigoń S. Z pracowni artystycznej Żeromskiego [„Promień"]. III, 8.
1183. Płoszewski L. Żeromski. Elegje. Wyd. W. Borowy. '28. — Noyszewski S. Żeromski. '28. R. III, 4.
1184. Rath L. Geneza „szklanych domów". V, 10.

1185. Suchodolski B. Skiwski J. E. Poza wieszczbiarstwem i pedanterją. [Żeromski i in. szkice]. '29. R. IV, 10.

1186. Szapirówna S. Żeromski a Strug. Paralela krytyczno-porównawcza. X, 4.

1187. — Żeromski wśród prądów epoki. X, 7.

1188. Ujejski J. Z młodych lat Żeromskiego. [3 listy do A. Rzążewskiej]. II, 9.

1189. Ułaszyn H. i Birkenmajer J. Żeromski a język polski. II, 2.

1190. Żeromski S. Śpiewak. (Urywek z noweli, która nigdy już nie będzie napisana...). [Z albumu K. Bielańskiej. 1920]. III, 8.

ŻIRMUNSKIJ Viktor 1043.

ŻMICHOWSKA Narcyza

1191. Land E. Listy N. Żmichowskiej i Z. Węgierskiej. Wyd. J. Mikołajtis. '34. R. X, 4.

1192. Pigoń St. Towianizm Żmichowskiej. List Żmichowskiej do A. Towiańskiego [1856]. X, 10.

ŻÓŁTOWSKI Adam 341.

ŻUKOWSKI Stanisław

1193. Oko J. S. Żukowski zapomniany poeta i filolog. VII, 1.

ŻYCZYŃSKI Henryk 8, 78, 150a, 633-637, 731, 732, 770, 788, 890, 962, 971, 1081, 1129, 1130.

ŻUKOTYŃSKA Beatrycze 384.

ŻYGULSKI Zdzisław 186.

»RUCH LITERACKI« W 1936 R.

»Ruch Literacki« rozpocznie jedynasty rok istnienia. Ukazywać się będzie w niezmienionej redakcji jako dwumiesięcznik (z wyjątkiem lipca i sierpnia), nakładem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza (Oddziału Warszawskiego) oraz Instytutu Wydawniczego „Bibljoteka Polska" w Warszawie. Prenumerata »Ruchu Literackiego« została na rok 1936 znacznie obniżona. Wynosi: rocznie zł. 6, półrocznie zł. 3, zeszyt pojedyńczy zł. 1.50. Pierwszy zeszyt »Ruchu Literackiego« za styczeń-luty 1936, w normalnej wielkości dwu arkuszy druku, rozesłany będzie w najbliższych dniach. Numer ten zawierać będzie m. in. prace: W. Borowego, H. Hleb-Koszańskiej, J. Kulczyckiej, J. Krzyżanowskiego, St. Pigonia, L. Podhorskiego-Okołowa, M. Rulikowskiego, Z. Szmydtowej, A. Szczerbowskiego, St. Wasylewskiego, St. Zetowskiego i in. Prenumeratorom, którzy uiścili przedpłatę na 1936 rok w wysokości obowiązującej w roku ub., zwrócona będzie na żądanie nadwyżka, lub zaliczona na okres następny. Prosimy o uwagę na zmieniony adres administracji: »Ruch Literacki«, Warszawa, Nowy Świat 23-25. Instytut Wydawniczy »Bibljoteka Polska«.

REDAKTOR: PIOTR GRZEGORCZYK — WYDAWCY: GEBETHNER i WOLFF

ADMINISTRACJA: Warszawa, ul. Zgoda 12. Tel. 678-16.
Korespondencje w sprawach redakcyjn. oraz egz. recenz. należy przesyłać wyłącznie pod adr.
REDAKCJI: RUCH LITERACKI, WARSZAWA, UL. KROMERA 4 m. 18.

Druk J. Rajskiego w Warszawie, ul. Ciasna 5 (przy Św.-Jerskiej). Tel. 11-91-03.

Druk J. Rajskiego w Warszawie, ul. Ciasna 5 (przy Św.-Jerskiej). Tel. 11-91-03.